

En romartida härd, medeltida hus och stadsdiket i Västerås

Ledningsdragning i Skolgatan och angränsande gator

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2002:434, stadslager
Västerås 1:1 och kvarteret Domkyrkan 1-2
Västerås domkyrkoförsamling
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Oskar Spjuth

En romartida härd, medeltida hus och stadsdiket i Västerås

Ledningsdragning i Skolgatan och angränsande gator

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2002:434, stadslager
Västerås 1:1 och kvarteret Domkyrkan 1–2
Västerås domkyrkoförsamling
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Oskar Spjuth

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2021

Omslag: Domkyrkans torn skymtar fram bakom Rudbeckianska gymnasiets gamla huvudbyggnad. Spiran på gamla biblioteket syns till höger om månskäran. Fotograferat från läget för härd A119 i Skolgatan.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-959-2

Tryck: JustNu, Västerås 2021

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Syfte	7
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Undersökningsområdet	7
Historisk bakgrund	7
Tidigare arkeologiska undersökningar	8
Metod och genomförande	11
Metod	11
<i>Fyndinsamling</i>	11
<i>Analys</i>	11
<i>Förmedling</i>	12
Genomförande, AU1	12
Genomförande, AU2	13
Undersökningsresultat	14
<i>Kommentar till presentationen av undersökningsresultaten</i>	14
<i>Delområden</i>	15
Delområde A	16
Delområde B	28
<i>Bebyggelselämningar, delområde B</i>	36
Delområde C	37
<i>Bebyggelselämningar, delområde C</i>	48
Delområde D	51
<i>Bebyggelselämningar, delområde D</i>	63
Delområde E	67
<i>Bebyggelselämningar, delområde E</i>	79
Delområde F	83
Fynd	86
<i>Keramikföremål</i>	86
<i>Övriga föremål av bränd lera</i>	88
<i>Benföremål</i>	89
<i>Metallföremål</i>	89
<i>Bergartsföremål</i>	90
<i>Hantverksavfall</i>	90
Analys	90
Tolkning	92
Förhistorisk aktivitet	92
Stadsdiket	93
Bebyggelse från medeltid till mitten på 1600-talet	94
Det äldre gatunätet	96
Utvärdering	97
Referenser	98
Tekniska och administrativa uppgifter	100
Bilagor	101
Bilaga 1. Schakttabell	103
Bilaga 2. Anläggningstabell	103
Bilaga 3. Sektionstabell	105
Bilaga 4–5. Fyndtabell, AU1 och AU2	107
Bilaga 6–7. ¹⁴ C-analys, AU1 och AU2	111
Bilaga 8–9. Vedartsanalys, AU1 och AU2	125
Bilaga 10. Konserveringsrapport	129
Bilaga 11. Övriga sektionsritningar	133

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en gul ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Med anledning av att det lades nya ledningar i Skolgatan i Västerås och angränsande gator samt att Skolgatan upprustades utförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) under åren 2016–2019 två arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakningar.

Det övergripande syftet med undersökningarna var att löpande dokumentera den berörda delen av fornlämningen (L2002:434) samt att tillvarata fornyfynd.

Undersökningen har visat att rester efter medeltida bebyggelse finns bevarat på flera platser i Skolgatan. Den äldsta bebyggelsen låg i östra delen av Skolgatan och daterades till 1200- och 1300-tal. Det har också undersökts ett par stenhus i Skolgatan som sannolikt rivits under mitten på 1600-talet inför att Skolgatan anlades. Resultatet visar att ingen gata fanns i östvästlig riktning i Skolgatan före mitten på 1600-talet. Däremot kan flera av de norrgående gatorna (Västra Kyrkogatan, Blåsbogatan, Djäknegatan, Rektorsgatan och Gåsmyregatan) ha en hög ålder.

Försänkningar i topografin direkt norr om Skolgatan har tolkats som spår av ett stadsdike som låg här under medeltid. Störst var sänkan i Västra Kyrkogatan, där diket uppgick till minst tre meters djupt och en bredd på cirka 30 meter (nordsyd). Det äldsta kulturpåverkade lagret daterades med ¹⁴C-analys till sent 1200-tal eller 1300-tal. Även en sammansatt dubbelkam som hittades i lagret dateras normalt till ett likande intervall.

I västra delen av Skolgatan påträffades en härd som med ¹⁴C-analys daterades till mellan 250 och 410 e.Kr., det vill säga romersk järnålder. Härden har registrerats som en boplatzlämning övrigt (L2020:3445) och var belägen inom ett område som enligt äldre uppgifter skall vara platsen för ett järnåldersgravfält.

Inledning

Mellan 2016 och 2018 utförde Stiftelsen Kulturmiljövård två arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakning i Skolgatan i Västerås och anslutande gator (figur 1).

Den första undersökningen (AU1) genomfördes med anledning av att det lades ned fjärrvärme och VA-ledningar byttes ut inom Västerås stadslager (fornlämning L2002:434). Undersökningen genomfördes under perioden september 2016 till maj 2017 i Skolgatan och i de angränsande gatorna Västra kyrkogatan, Djäknegatan, Lykttändargränd, Rektorsgatan, Blåsbogatan, Gåsmyregatan samt Vasagatan. Undersökningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län (Lst dnr 431-4496-15, beslutsdatum 2016-07-29). Mälarenergi AB var kostnadsansvariga.

I samband med upprustning av Skolgatan i Västerås genomfördes under 2017 och 2019 ytterligare en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning (AU2) i Skolgatan. Upprustningen omfattade att nya el-ledningar lades ned och vägsiktet byttes ut. I anslutning till detta planterades även två nya träd. Ett schakt grävdes i Östra Kyrkogatan med anledning av nya belysningsstolpar. Undersökningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län (Lst dnr 431-1697-2017, beslutsdatum 2017-06-15). Västerås stad var kostnadsansvariga. Ett tillägg till beslutet fattades då det framkom att schaktningsarbetena för nytt bärager kom att beröra fornlämningen (tillägg 2017-08-17). Efter önskemål av Västerås stad beslutade Länsstyrelsen i Västmanlands län om ytterligare ett tillägg då även ett schakt (schakt 6) som grävdes vid Vasagatan för avfallsbehållare (moloker) kom att övervakas inom projektet (tillägg 2017-10-16).

Jonas Ros var projektledare för båda de arkeologiska undersökningarna och utförde fältarbetet tillsammans med Oskar Spjuth. De båda undersökningarna kom att beröra till stora delar samma sträcka, och till följd av detta berördes vissa arkeologiska lämningar av båda undersökningarna. För att undvika två rapporter där delar av samma anläggningar beskrivs var för sig bestämdes det i samråd med länsstyrelsen och kostnadsansvariga att de båda undersökningarna skulle samrapporteras. Denna rapport omfattar därmed båda undersökningarna och har sammanställts av Oskar Spjuth.

Under tiden för de arkeologiska undersökningarna ersattes Riksantikvarieämbetets tidigare Fornlämningsregister (FMIS) av Kulturmiljöregistret (KMR). I samband med övergången från FMIS till KMR har samtliga fornlämningar fått nya beteckningar. Västerås stadslager L2002:434 hette i det tidigare systemet Västerås 232:1. Boplatslämningen L2020:3445 är en nyregistrerad lämning och saknar nummer i det tidigare registret.

För att förenkla nomenklaturen i relation till kulturmiljölagen (1988:950) används i denna rapport en anpassad periodindelning. Historisk tid avser här perioden 1050–1850 e.Kr. och är uppdelad i medeltid (1050–1523) och tidigmodern tid (1523–1850). Äldre perioder benämns förhistoriska eller efter klassisk periodindelning (stenålder, bronsålder, järnålder). Efter 1850 används begreppen modern tid, sen tid eller sentida. För fornfynd gäller att de skall vara äldre än 1850. I rapporten generellt används begreppet fynd, som omfattar såväl fornfynd som sentida föremål.

Syfte

Syftet med de arkeologiska undersökningarna var att löpande dokumentera den berörda delen av fornlämningen samt att tillvarata fornfynd. Undersökningarna förväntades bidra till områdets historia och att vara till nytta för samhällsplaneringen genom att fastställa fornlämningens omfattning, karaktär och bevarandegrad. Undersökningarna skulle klargöra fornlämningens utbredning inom schaktet. Dessutom skulle en bedömning av karaktär, mängd och bevarandegrad för kulturlager, anläggningar och fynd göras. En preliminär datering och tolkning av fornlämningen ingick i uppdragen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet

Undersökningsområdet har i huvudsak utgjorts av Skolgatan i Västerås och var beläget i norra delen av Västerås stadslager (fornlämning L2002:434, figur 2). Skolgatan förbinds i sin västliga del med Västra kyrkogatan och går bort till Vasagatan i öster. Söder om Skolgatan ligger Rudbeckianska gymnasiet med sina pampiga stenbyggnader från mitten på 1800-talet och början av 1900-talet. Söder om Rudbeckianska gymnasiet ligger Domkyrkan. Området norr om Domkyrkan kallas för Kyrkbacken och är till stor del bebyggd med mindre trähus. De trånga gränderna i Kyrkbacken är belagda med gatsten. Cirka 80 meter väster om undersökningens västligaste punkt ligger Svartån som söder om staden har sitt utlopp i Mälaren. Hela området från Domkyrkan och upp mot Kyrkbacken ligger i sydsluttning, som mot norr leder upp mot höjden Blåsbo–Rocklunda.

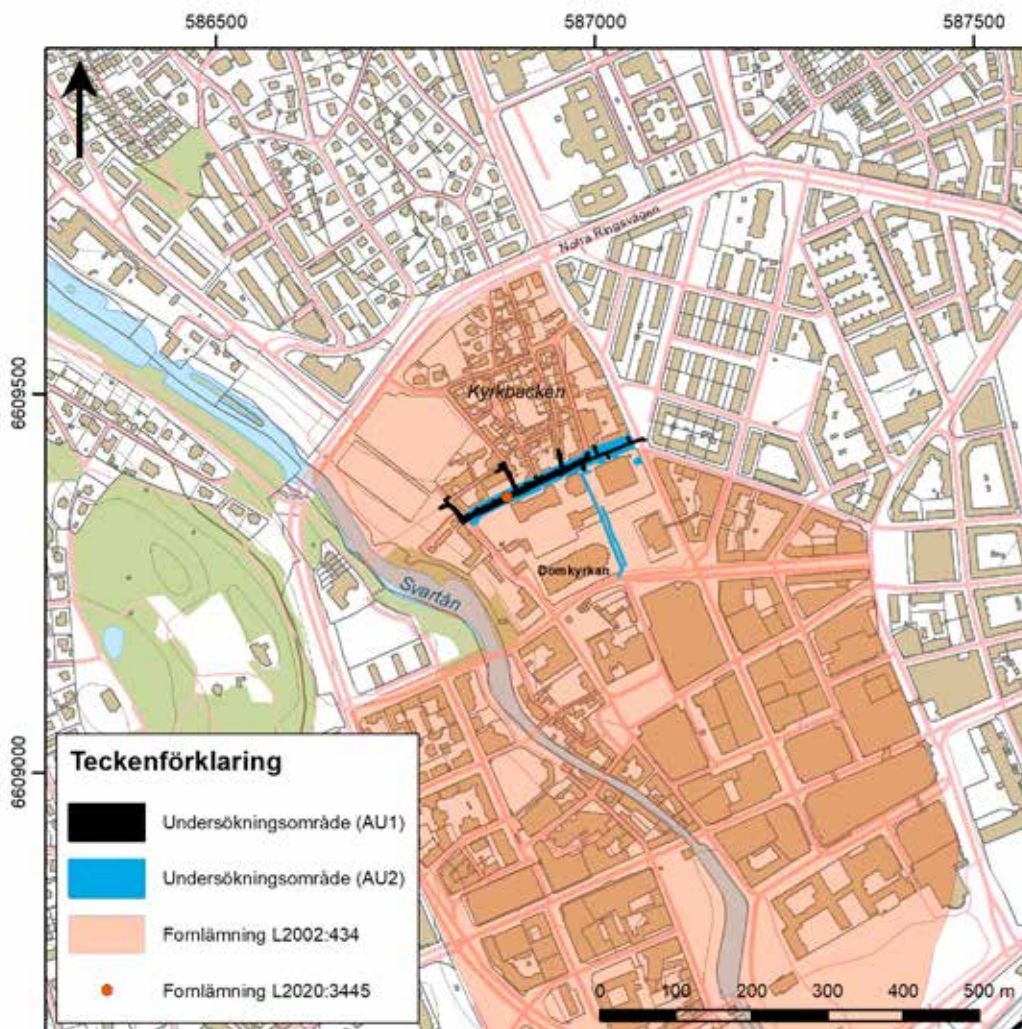
Historisk bakgrund

Västerås är beläget vid Mälarens norra sida på båda sidor av Svartån. Svartån har länge varit en viktig kommunikationsled, och längs ån har det funnits många förhistoriska boplatser och gravfält. I undersökningsområdenas västra del skall det under 1800-talet fortfarande ha legat gravhögar (L2003:9996). En äldre uppgift anger även att ett fragment av en runsten som skall ha påträffats i ”teologielektorns trädgård nordöst om Domkyrkan” (KMR L2003:9995).

När Västerås etableras är osäkert. Verksamhet har förekommit i dagens Stadspark redan under 900-talet (Spjuth 2017). År 1164 omnämns Västerås som biskopsort, vilket indikerar att staden då fått en urban karaktär. Under medeltiden var Västerås en viktig utskippningshamn för mineraler (främst järn) från Bergslagen, och i samband med att Bergslagen expanderade under 1200-talet, växte också Västerås (Gustafsson & Redin 1977; Ros 2015; 2020). Domkyrkan i tegel uppfördes under 1200-talet och omnämns första gången 1277.

Senast under mitten på 1300-talet anläggs ett stadsdike runt Västerås. Diket (*fossa*) omtalas första gången 1353, och 1409 nämns den igen, med refererar då till en gård som uppförts norr om diket (*gropen*) kring mitten på 1300-talet (tomt 55 i Carlsteens karta, Berguist (u.å. b).

Kring 1600-talets mitt regleras bebyggelsen i staden och gatunätet får ett nytt rätvinkligt mönster, med långa raka gator och fyrkantiga kvarter (Ros 2020). Den nya stadsplanen kan ses i Jonas Carlsteens karta över staden från 1688 (LMS T71-1:15, figur 4). I samband med den nya stadsplanen har också det gamla stadsdiket tagits ur bruk.

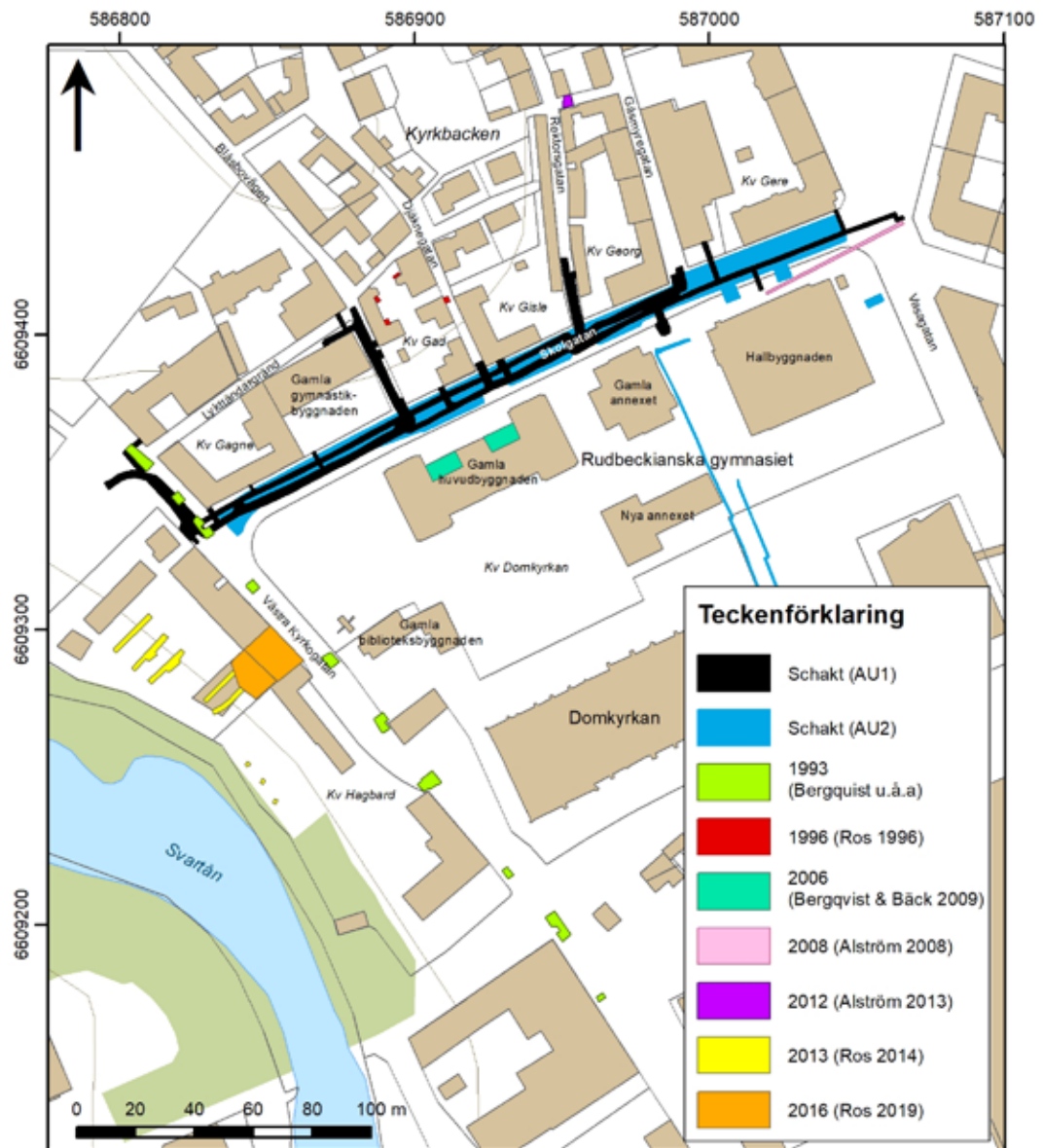
Figur 2. Undersökningsområdet visas här tillsammans med Västerås stadslager (fornlämning L2002:434) och den nyregistrerade boplatsslämningen (L2020:3445) mot bakgrund av fastighetskartan (förenklad). Skala 1:10 000.

Industrialismen som tar fart under mitten på 1800-talet innebär en ny våg av förändringar i stadsbilden, då små industrier anläggs och den gamla träbebyggelsen börjar ersättas av moderna stenhus i flera plan. Som en del i industrialismen genomförs också en reformation av skolväsendet under 1840-talet. 1849 beslutas att gymnasierna skall slås ihop med lärdoms- och apologistkolorna till nya läroverk. I en blandning av nyklassicism och empire uppförs ett nytt läroverk i Västerås (Rudbeckianska gymnasiet gamla huvudbyggnad) som togs i bruk 1855 (Sjövist 2007).

Tidigare arkeologiska undersökningar

Längst med Västra Kyrkogatan genomfördes 1993 en arkeologisk undersökning i samband med underhåll av VA-ledningar (Bergquist u.å. a, figur 3). I en nedgrävning i schaktet i anslutning till Lykttändargränd hittades en skärva nästanstengods daterat till 1200–1300-tal, och i schakten i Västra Kyrkogatan i höjd med Skolgatan dokumenterades nio gatunivåer. Förutom stenläggningar förekom även trä och tegelbeläggningar.

Inför nybyggnation i kvarteret Hilde öster om undersökningsområdet genomfördes en arkeologisk undersökning 1996. En stor nedgrävning undersöktes vilket tolkades som resterna efter det stadsdike som enligt historiska källor omgett Västerås. Diket hade här en bredd på mellan 5 och 7,5 meter och var upp till 1,2 meter djupt. Fyndmaterialet i

Figur 3. Plan över tidigare undersökningar i urval i relation till undersökta schakt. Undersökningarna är angivna med undersökningsår och källhänvisning inom parentes. Skala 1:2 500.

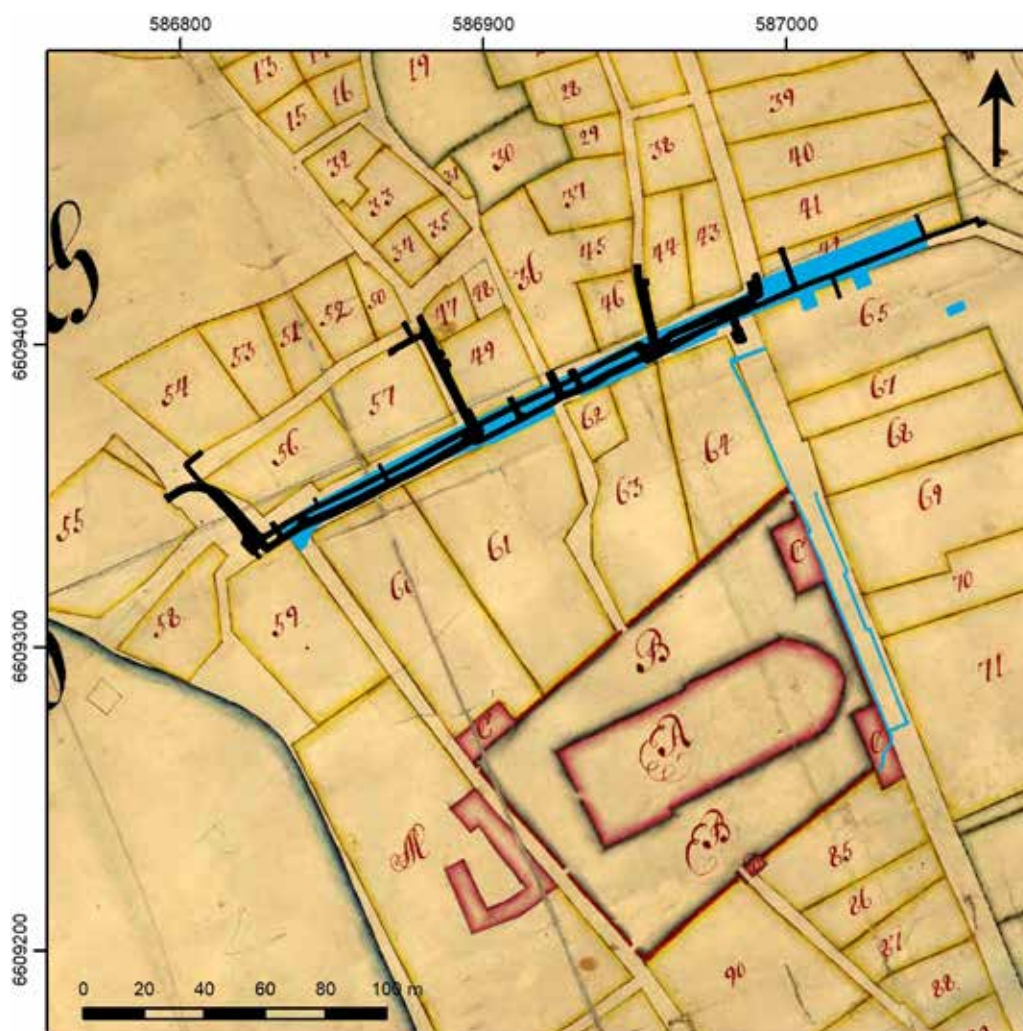
diket var av 1600-tals karaktär och makrofossilanalys visade att diket periodvis varit vattenfyllt och periodvis torrlagt. Ett yngre dike, samt tre tullstaket undersöktes också. Det första tullstaketet var samtida med det yngre diket, men ersattes sedan av enbart staket (Bergquist u.å. b).

År 2006 utförde Riksantikvarieämbetet en särskild arkeologisk undersökning i kvarteret Domkyrkan efter att en förundersökning genomförts året dess för innan (Bäck 2005). Anledningen till undersökningarna var att Rudbeckianska skolan planerade att utvidga sin huvudbyggnad med två nya entréer. Bebyggelse från mitten av 1300-talet och framåt, dokumenterades. Lämningarna visade på en utmärkande högre stånds- miljö. Förlängningen av Djäknegatan som tidigare gått genom platsen för nuvarande Rudbeckianska skolan, med anor i första halvan av 1500-talet, identifierades i schakten. Avvikande bland fyndmaterialet var en eldslagningsten i kvarts som morfologiskt daterades till romersk järnålder eller folkvandringstid. Eldslagningsstenen hittades i ett kulturlager daterat till 1400-tal (Bergqvist och Bäck 2009).

Från korsningen Skolgatan–Vasagatan fram till Rudbeckianska skolans hallbyggnad utförde Stiftelsen Kulturmiljövård en arkeologisk undersökning i samband med nedläggning av ny fjärrkyla 2008. Kulturlager förekom ned till ett djup av minst 1,6 meter under dåvarande markyta. Ett brandlager undersöktes, men inga daterande fynd påträffades. Brandlagret uppfattades som en rest efter stadsbranden 1714 (Alström 2008).

Vid en arkeologisk undersökning i Lappgränd i Kyrkbacken 2012 påträffades störar i botten på schaktet och i norra schaktväggen togs ett prov för ^{14}C -analys från ett av de lägsta lagren. Provet gav en datering till perioden 1400–1610 e.Kr. (kal. 2 sigma). Störarna indikerade att bebyggelse tidigare funnits där Lappgränd nu ligger (Alström 2013).

Sydväst om undersökningsområdet, i kvarteret Hagbard, utförde Stiftelsen Kulturmiljövård 2013 en arkeologisk förundersökning och 2016 en kompletterande förundersökning samt en arkeologisk undersökning. Vid undersökningar påträffades två medeltida stenhus förbundna med en trappa. Uppförandet av husen daterades genom ^{14}C -analys till 1300–1420 e. Kr. (kal. 2 sigma, Ros 2014, Ros 2019).

Figur 4. Schaktens lägen i relation till den geometriska avmätningen av Västerås från 1688. "A" på kartan markerar domkyrkan, och "B" den omgivande kyrkogården. (LMS T71-1:15) Skala 1:2 500

Metod och genomförande

Metod

Utifrån undersökningsplanen har undersökningarna genomförts med rimlig ambitionsnivå. Arkeolog har deltagit vid schaktningsarbetena. Nära kontakt har hållits mellan anläggningsarbetare och arkeologer, varför vissa sträckor med enbart moderna utfyllnadslager kunnat grävas utan arkeolog.

Schaktningsarbetena genomfördes med grävmaskin. Där kulturlager framkommit har dessa undersökts genom varsam maskinschaktning kombinerat med handgrävning. Schaktningen inom västra delen av Skolgatan gjordes delvis under vintermånaderna då marken delvis var frusen. På grund av det användes tjälkrok för att ta bort det översta frusna skiktet. Detta berörde till stor del bara moderna bärlager, men även härd A119 framkom vid denna schaktning. Härden har därför enbart dokumenterats i sektion.

Förutom schaktet för nytt bärlager i Skolgatan (schakt 3) byttes även bärlagren i trottoaren framför Rudbeckianska gymnasiet ut. Anläggningar framkom här under de bortschaktade bärlagren. Anläggningarna har dokumenterats i plan, men ej tagits bort.

Påträffade anläggningar och konstruktioner har rensats fram för hand och undersökts. Där det varit möjligt har de dokumenterats med digitalfoton, plan- och sektionssritningar i skala 1:20. Kulturlager och anläggningar som bedömts vara yngre än 1850-tal har endast kortfattat beskrivits och fotograferats eller ritats i plan. Där det förekommit kulturlager i botten på schakten har i vissa fall provgropar grävts för att om möjligt fastställa kulturlagerdjup och underliggande lagerbild. Kulturlager har dokumenterats med sektionssritningar i skala 1:20. Schakt, anläggningar och sektioners lägen har mätts in manuellt i relation till befintlig bebyggelse och digitaliserades i efterhand.

Fyndinsamling

Fynd har insamlats för hand vid rensning av kulturlager i schaktväggar samt vid handgrävning av lager. Undersökningarna har genomförts som schaktningsövervakningar, där få kulturlager har påträffats i plan, därför har enbart ett relativt magert fyndmaterial tillvaratagits. Totalt tillvaratogs fynd fördelat på 41 fyndposter från AU1, och 14 fyndposter från AU2. Två fynd (en kam och ett mynt) med hög kunskapspotential, konserverades av Acta Konservingscentrum AB (bilaga 10). Totalt har nio fyndposter gallrats i samband med rapportarbetet. De gallrade föremålen har haft ett lågt eller inget kunskapsvärde varför kostnaden för konservering inte varit befogad.

Analys

Från de äldsta lagren och från anläggningar med särskild betydelse som annars inte kunnat dateras, har material samlats in för ¹⁴C-analys. Totalt nio prover skickades för ¹⁴C-analys (fyra från AU1 och fem från AU2). Analysen har utförts av Tandemlaboratoriet, Uppsala Universitet (bilaga 6 och 7). Obrända ben från gräsätande djur har prioriterats framför träkol, då dessa bedömts ge en säkrare datering. Träkol från vissa träslag kan ha en hög egenålder, vilket ger än äldre datering. Även djur som äter en stor andel marin föda kan ta upp äldre ¹⁴C-partiklar och därmed få för hög ålder (reservoareffekt). Prover för ¹⁴C-analys som gjorts på material av ben, har valts ut av arkeolog i samråd med osteolog Lisa Hartzell (KM), i syfte att undvika ben som kan uppvisa reservoareffekt. Ingen osteologisk analys har dock genomförts. ¹⁴C-analysen har kompletterats med vedartsanalyser där provmaterialet utgjorts av träkol. Vedartsanalyserna syftade till att ge en bild av provmaterialets egenålder, men svarar även på vilka material som konstruktioner bestått av. Vedartsanalyserna utfördes av Erik Danielsson, Vedlab (bilaga 8 och 9).

Förmedling

En sammanfattning av undersökningarnas resultat har presenterats för allmänheten vid de årliga temadagarna *Arkeologi i Västmanland* 2017, 2018 och 2019, som arrangerades av Länsstyrelsen i Västmanland tillsammans med Västmanlands läns museum.

Genomförande, AU1

Undersökning AU1 genomfördes som en schaktningsövervakning i samband med nedläggande av ledningar. Ett cirka 300 meter långt schakt för VA-ledningar (schakt 1) med en bredd på mellan 2 och 3 meter och ett djup på mellan 2 och 3 meter schaktövervakades från Gåsmyregatan i öster via Skolgatan och in i Västra Kyrkogatan i väster (figur 5 och 6). Ett cirka 370 meter långt schakt för fjärrvärme (schakt 2) med en bredd på cirka 1 meter och ett djup på cirka 1,1 meter schaktövervakades delvis parallellt med schakt 1 men här gjordes dessutom ett par avstickare upp i Kyrkbacken i gränderna Blåsbogatan, Lykttändargränd och Rektorsgatan.

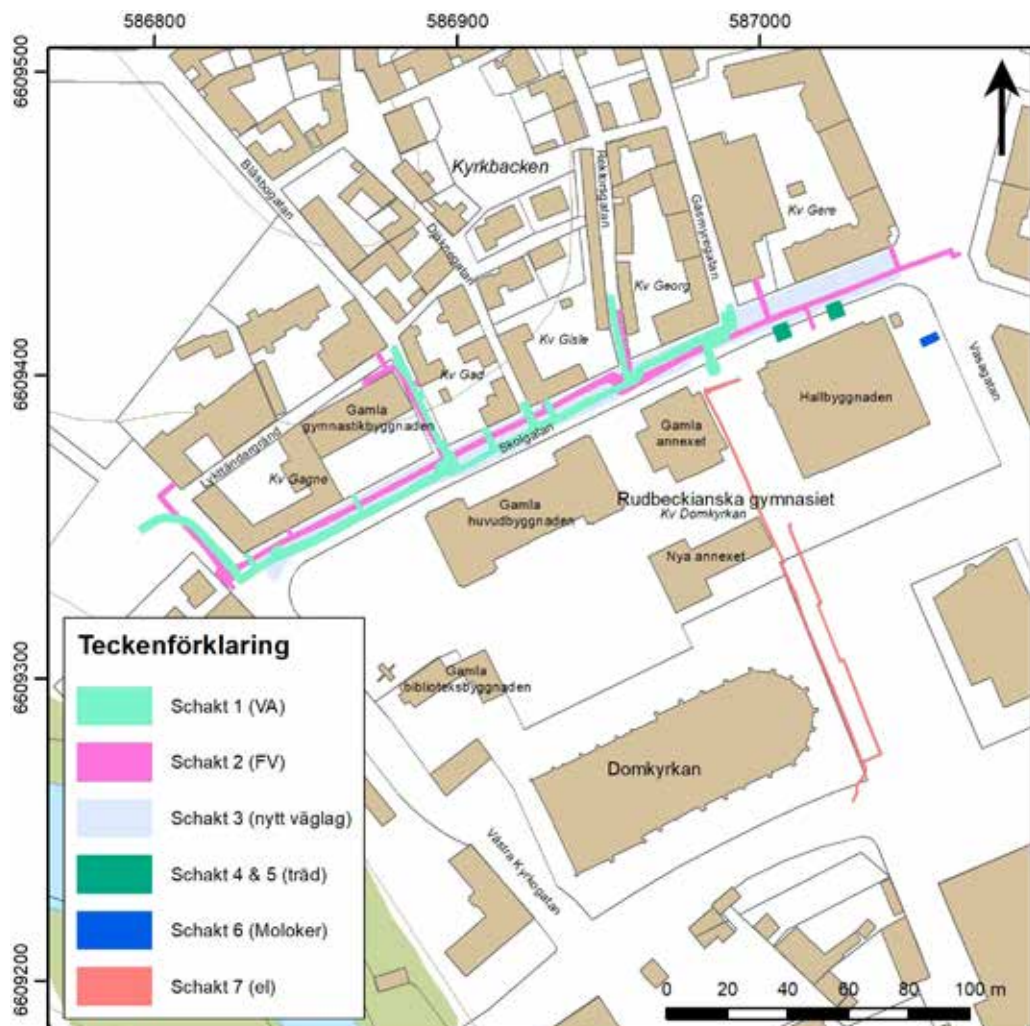
Figur 5. Schaktning i Skolgatan för ny VA (schakt 1). Fotografiet taget från öster av Jonas Ros.

Genomförande, AU2

Undersökning, AU2, var ursprungligen beräknad att enbart innebära övervakning vid schaktning för el-kablar med tillhörande fundament och pollare, samt ett par nya trädgropar. Då schaktningsarbetena påbörjades framgick att markarbeten för att anlägga nytt väglag (schakt 3) innebar att Skolgatan till viss del skulle sänkas och att även dessa schaktningsarbeten kom att beröra äldre konstruktioner och lager inom Västerås stads-lager (L2002:434). Schakt 3 var cirka 235 meter långt och upp till 10 meter brett. I Skol-gatan uppgick schaktdjupet till som mest 0,7 meter under befintlig marknivå. Schakt 3 grävdes för nytt väglag. Schaktet var något djupare i södra delen, där även ledningar för ny el lades ned. I trottoaren söder om östra delen av Skolgatan övervakades schaktning för två 5×5 meter stora och 0,7 meter djupa planteringsgropar för nya träd (schakt 4 och 5). Längst med en gång- och cykelbana genom kvarteret Domkyrkan övervakades ytterligare 250 meter ledningsdragning för el (schakt 7). Detta schakt var enbart 0,3 meter brett och 0,6 meter djupt.

Vid filmning inför re-lineing av ledningar upptäcktes en spricka i en äldre ledning varför ett nytt schakt öppnades i Skolgatan. Sprickan hade uppstått mitt i en äldre källargrund (hus 7), därmed kunde södra källarväggen dokumenteras. En mindre grop handgrävdes genom golvet på källaren för provtagning.

Efter tillägg till beslutet av Länsstyrelsen, övervakades också ett schakt (schakt 6) för avfallsbehållare (moloker). Schaktet togs upp öster om Rudbeckianska gymnasiet invid Vasagatan. Schaktet var 2,8×5 meter stort. I väster uppgick schaktdjupet till 1,8 meter och i öster 0,8 meter.

Figur 6. Samtliga schakt (1–7) redovisade i olika färg. Skala 1:2 500.

Undersökningsresultat

Vid nedläggning av VA-ledningar och fjärrvärme (AU1) berördes kulturlager och anläggningar i Västra kyrkogatan, Skolgatan, Djäknegatan, Lykttändargränd, Rektorsgatan, Blåsbogatan, Gåsmyregatan och Vasagatan. Vid AU1 framkom 47 anläggningar och vid AU2 framkom 40 anläggningar (bilaga 2). Totalt påträffades 87 anläggningar, där majoriteten utgjordes av stenkonstruktioner (tabell 1). Vid undersökningarna påträffades och undersöktes 14 byggnader (hus 1–14, tabell 2). Totalt upprättades 51 sektionsritningar vid AU1 och 20 sektionsritningar vid AU2 (bilaga 3). Ett urval av ritningar och beskrivningar med relevans för att besvara frågeställningarna följer i detta kapitel. Övriga ritningar och anläggningsbeskrivningar finns bilagt (bilaga 11).

Anläggningstyp		Antal
Stenkonstruktioner	Grundmurar	10
	Syllstensrader	8
	Syllstenar	2
	Stenlagda ytor	52
Stenmur		1
Stensamlingar		6
Träkonstruktioner		3
Tegelkonstruktioner		1
Härdar		2
Dike**		1
Ränna		1
Kulturlager		*
Övriga lager		*
Summa		87

Tabell 1. Antal anläggningar per typ.
* Andelen påträffade lager var omfattande och ingen sammanställning har varit möjlig.
** Inkluderar inte stadsdikedet.

ID	Typ	Datering	Delområde
Hus 1	Syllstenshus	Äldre än cirka 1650.	B
Hus 2	Stenhus	Cirka 1650–1850.	C
Hus 3	Syllstenshus	–	C
Hus 4	Syllstenshus	Äldre än cirka 1650.	C
Hus 5	Syllstenshus	Äldre än cirka 1650.	C
Hus 6	Stenhus	Äldre än cirka 1650.	C
Hus 7	Stenhus	Äldre än cirka 1650.	D
Hus 8	Syllstenshus	Äldre än cirka 1650.	D
Hus 9	Stenhus	1600–1800-tal	E
Hus 10	Stenhus	–	E
Hus 11	Tegelhus	Cirka 1650–1850.	E
Hus 12	Träsyllshus	1300-tal	E
Hus 13	Träsyllshus	1200-tal	E
Hus 14	Träsyllshus	1200–1300-tal	E

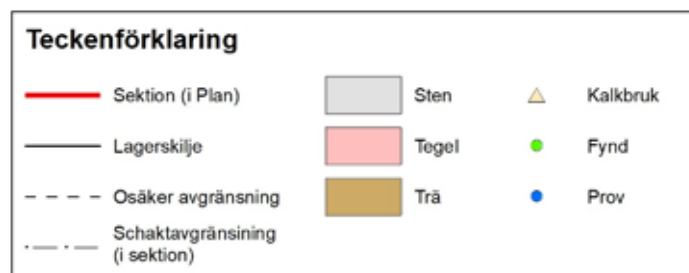
Tabell 2. Sammanställning av påträffade byggnader, deras typ och datering.

Kommentar till presentationen av undersökningsresultaten

Då denna rapport redovisar resultaten från två separata undersökningar med fristående löpnummer för sektionsritningar, anläggningar och fynd har ett enkelt system att skilja dem åt varit nödvändigt. Därför har en siffra i hundratal lagts till framför det ursprungliga numret. Sektioner, anläggningar och fynd från AU1 har angivits med löpnummer 101–151 för sektioner, 101–145 för anläggningar och 101–141 för fynd. Från AU2 har de getts löpnummer 201–220 för sektioner, 201–240 för anläggningar och 201–214 för fynd. Lager har i huvudsak dokumenterats i sektionsritningar och har då fått ett internt lagernummer för sektionen.

Sektioner förkortas allmänt ”S”, anläggningar ”A”, lager ”L” och fynd ”F”. S211 anger alltså 11:e sektionen från undersökning AU2. A132 anger 32:a anläggningen dokumenterad i undersökning AU1 och F202 anger det andra fyndet från AU2. Tredje lagret i sektion 12 från AU1 förkortas S112, L3 eller L3 i S112.

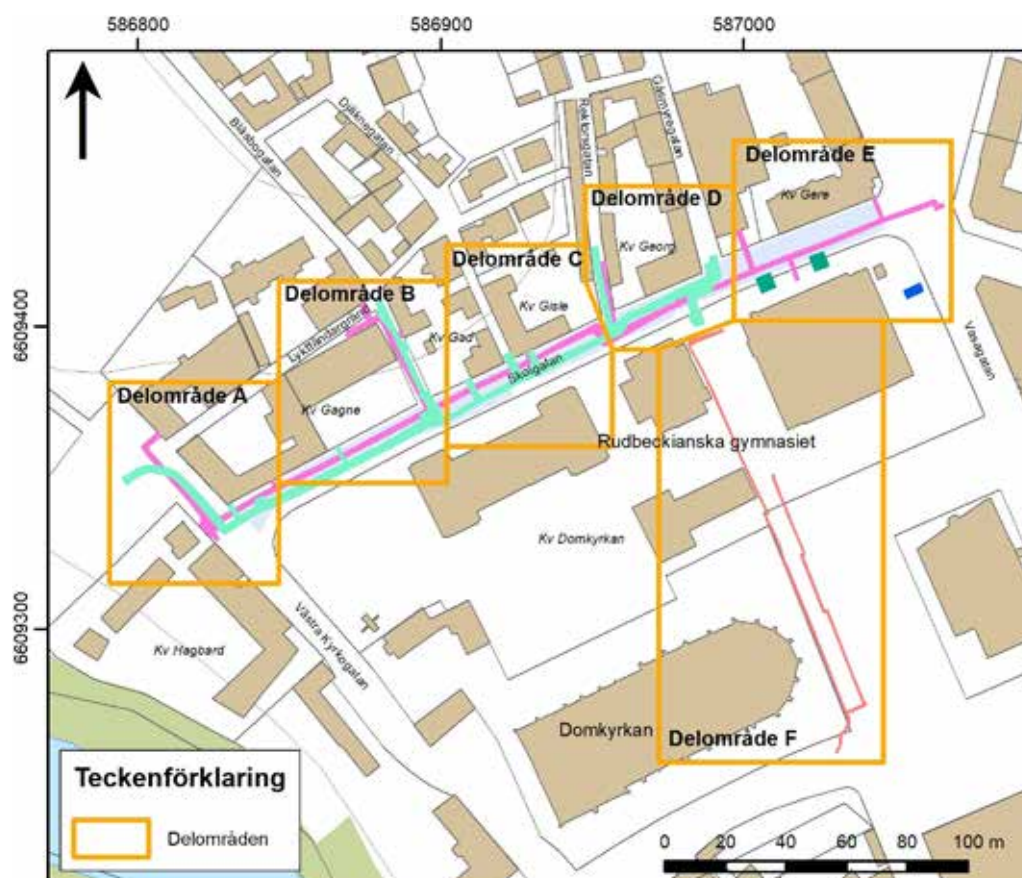
Planritningarna är i allmänhet redovisade i skala 1:40 eller 1:80 och sektionsritningarna är redovisade i skala 1:20 eller 1:40, beroende på ritningarnas storlek. Samtliga ritningar följer en allmän teckenförklaring (figur 7).

Figur 7. Teckenförklaring till sektions- och planritningar.

Delområden

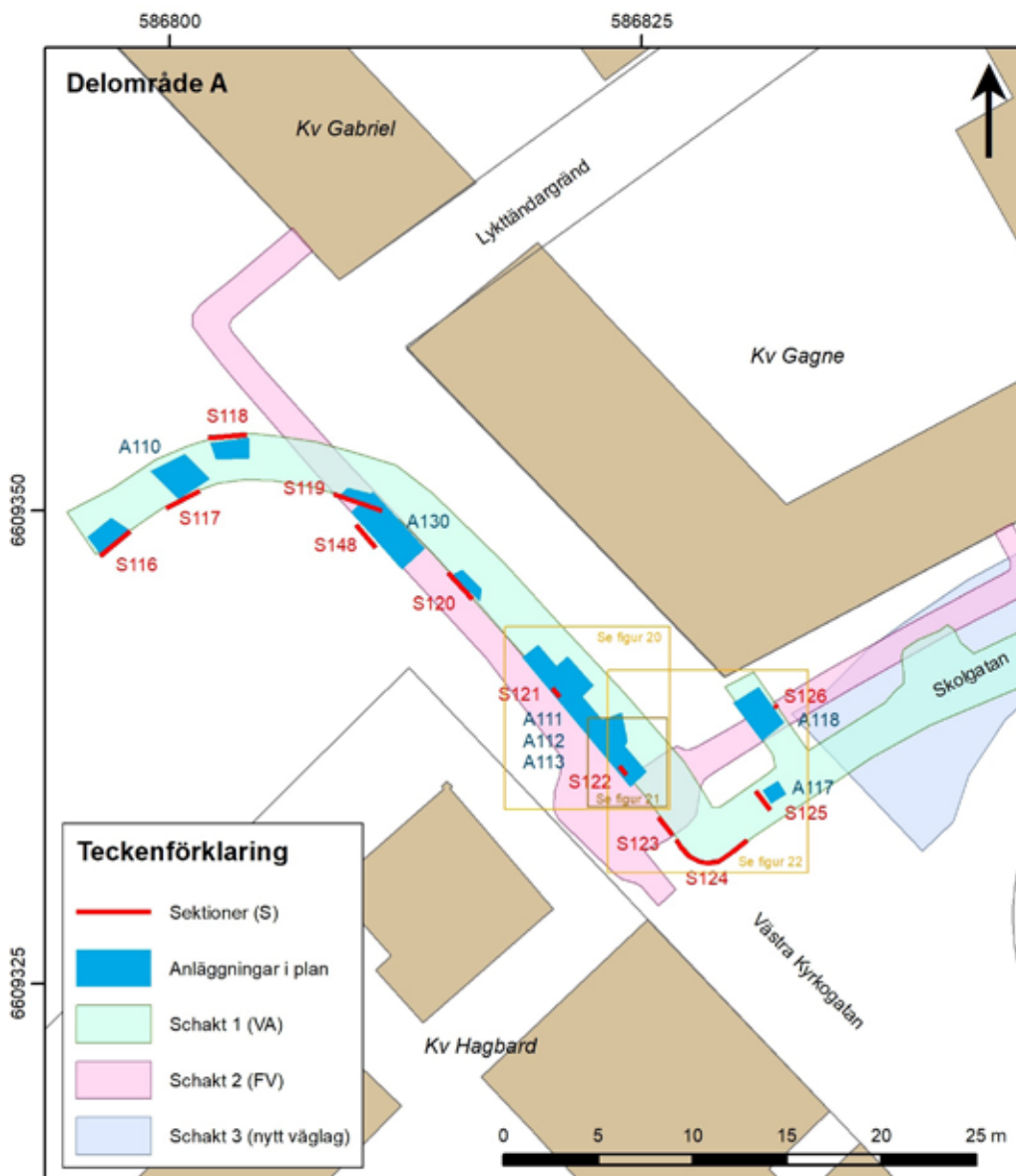
För att bli mer lättöverskådligt presenteras undersökningsresultatet fördelat på sex delområden, delområdena A–F (figur 8). Detta kapitel går igenom ett delområde i taget, och resultatet av de arkeologiska undersökningarna i dem. Några av schakten (schakt 1–3) löper över flera delområden.

Figur 8. Plan över hela undersökningsområdet med delområdena A–F markerade. Skala 1:2 500.

Delområde A

Delområde A utgjordes i huvudsak av Västra Kyrkogatan i höjd med kvarteret Gagne (figur 9 och 10). Vid schaktning för VA och fjärrvärme (schakt 1 och 2) dokumenterades 12 sektioner i delområde A. Schakten för VA (schakt 1) var här mycket djupa och kulturlager påträffades på vissa ställen på ett djup av upp till cirka tre meter. I den del av delområde A som ligger i Skolgatan har enbart en gatunivå dokumenterats och topografin skiljer sig avsevärt. Den naturliga undergrunden uppnåddes här redan cirka en meter under befintlig markyta.

Figur 9. Plan över delområde A med sektionerna S116–126 och S148 markerade. Läget för anläggningar påträffade i plan finns också markerat. Skala 1:400.

Lager, delområde A

Kulturlager har funnits bevarat över nästan hela delområde A. I Västra Kyrkogatan har kulturlagerdjupet varit väldigt stort, och naturlig undergrund har inte alltid uppnåtts trots schaktdjup på nära tre meter från befintlig markyta. I nordvästra änden av schakt 1 uppgick kulturlagerdjupet enbart till 0,6–1 meter under befintlig marknivå (figur 11

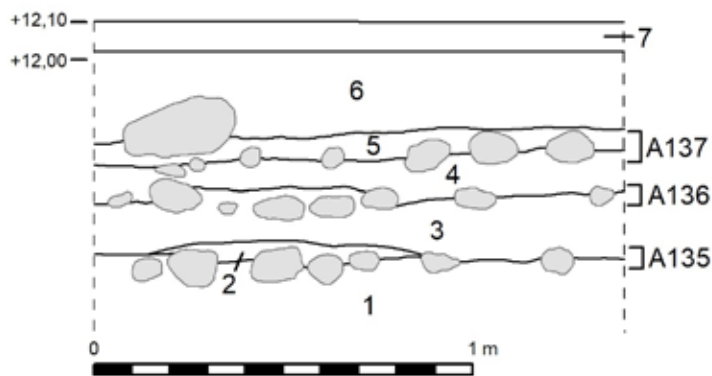

Figur 10. Vy över korsningen Skolgatan–Västra Kyrkogatan från söder. Västra Kyrkogatan är mycket gammal och under skiktet av gatsten fanns flera äldre kullerstensnivåer bevarade. Fotograferat av Oskar Spjuth.

och 24). I Skolgatan invid korsningen mot Västra Kyrkogatan var kulturlagerdjupet enbart ned till cirka en meter under befintlig markyta (figur 19). Mellan dessa två ytor var kulturlagerdjupet upp till som minst tre meter under befintlig marknivå, och den naturliga botten uppnåddes inte i hela schaktet (figur A12–A18). Där den naturliga undergrunden påträffats inom undersökningsområdet i Västra Kyrkogatan har höjden över havet (RH2000) legat på mellan +8,75 (sektion S121, figur 14) till som mest cirka +11,50 (S117 och 118, figur 24 och 11). Alltså en höjdskillnad på cirka 2,75 meter. Fördjupningen har uppskattningsvis varit cirka 30 meter bred i Västra Kyrkogatan och gått från korsningen Västra Kyrkogatan–Skolgatan till Lykttändargränd. Fördjupningen har i omgångar fyllts ut med påfört material och nya gatubeläggningar anlagts (figur 12–17). Slutningen av kulturlager i södra delen av schakt 1 (figur 17) kan indikera att detta rör sig om utfyllnadslager som delvis fyllt igen området. Fördjupningen omfattar den plats där stadsdiket bör ha gått, och det är därför sannolikt att fördjupningen varit en del av Västerås stadsdike.

Kulturlagren i botten på schakt 1 bestod till stor del av lerig silt med inslag av djurben och träkol. Ett fynd av en sammansatt dubbelkam i ben (F101) påträffades i det äldsta kulturpåverkade lagret (L2 i S119, figur 12). Kammen har typmässigt daterats till 1200-tal eller 1300-tal (se kapitlet Fynd) och kol från lagret daterades med ¹⁴C-analys till mellan 1280 och 1400 e.Kr. (kal. 2 sigma). Bland de lägsta lagren i korsningen Skolgatan–Västra Kyrkogatan (L19 i S124 och L8 i S125) påträffades fragment av yngre rödgods med en uppskattad datering till 1500–1600-tal (F126 och F127).

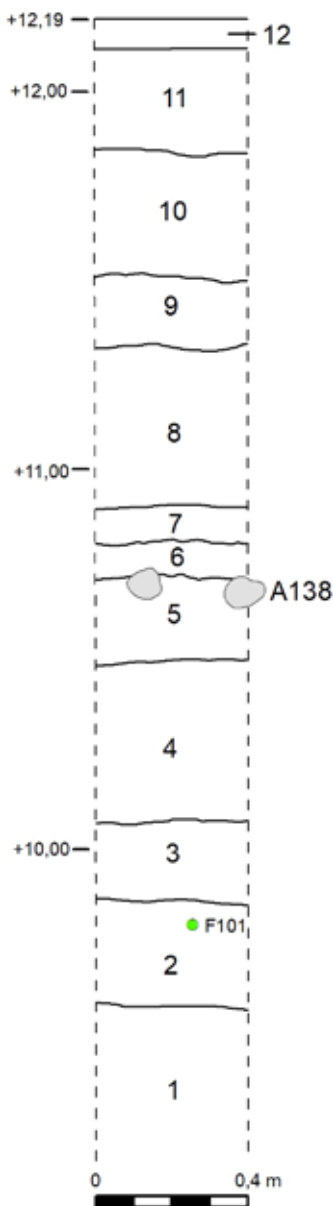
Äldsta lagren som dokumenterades i korsningen Västra Kyrkogatan och Skolgatan bestod av två tjocka brandlager med ett raseringslager mellan (L2 och L4 i S124, figur 17 och 18). Lagren bär en stor samstämmighet med lager 7 och 11 som dokumenterades i sektion 8 vid undersökning 1993 (Bergquist (u.å. a). Möjligen har brandlagren utgjorts av träbroläggningar som brunnit. Äldsta lagret (L1 i S124) uppfattades i fält som möjligen naturlig nivå. Jämförelse med sektion 8 från 1993 visar dock att ytterligare kulturlager finns under den nivån.

Figur 11. Sektion 118, i schakt 1:s norra schaktvägg, sedd från väster. Sektionen visar tre stenlagda gator (A135, A136 och A137) i Västra Kyrkogatan och mellanliggande lager. Skala 1:20.

Lagerföljd:

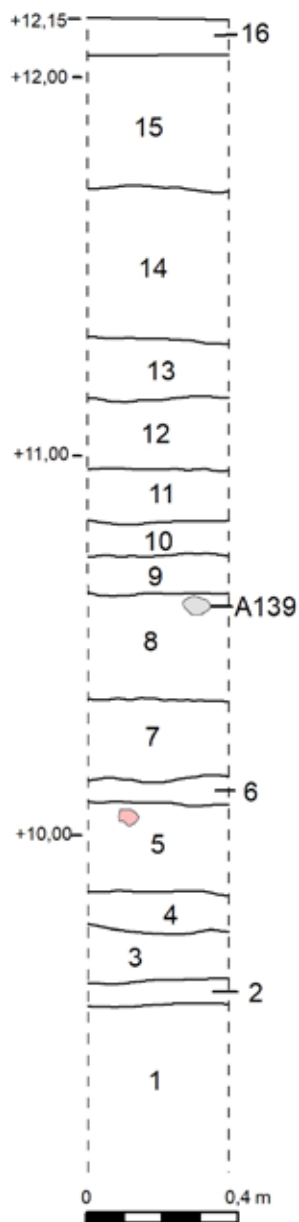
- 1) Grå lera. Naturlig undergrund. Stenlagd gata, A135 anlagt direkt på lagret.
- 2) Grus på stenlagd gata, A135.
- 3) Sättsand med stenlagd gata (A136) i toppen.
- 4) Sand och grus med stenlagd gata (A137) i toppen.
- 5) Grus på stenlagd gata.
- 6) Sand och grus. Bärlager med markvärmerör.
- 7) Asfalt.

Figur 12. Sektion 119. I äldsta lagret (L2) förekom hantverksavfall i form av bearbetat ben (F125), Enstaka bitar slagg (F124) samt en dubbelkam (F101). Skala 1:20.

Lagerföljd:

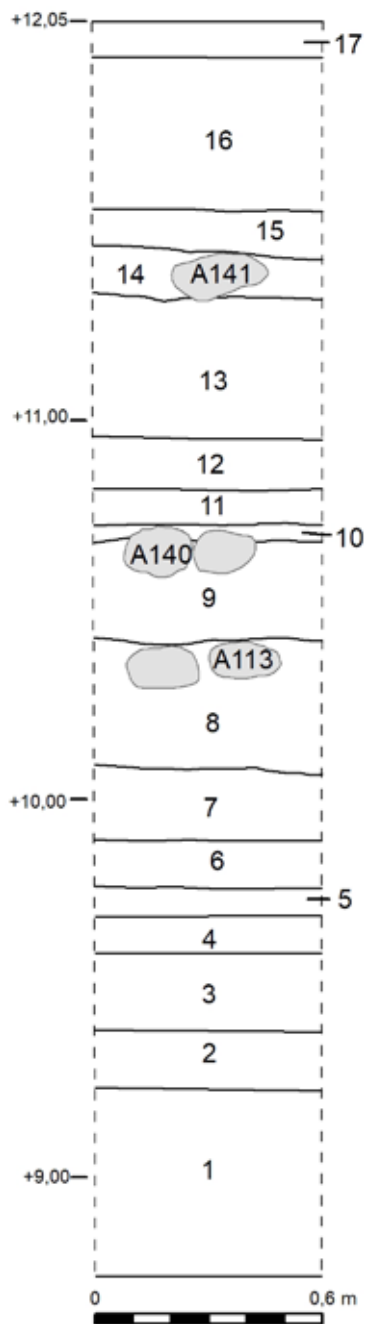
- 1) Grå morän. Naturlig undergrund.
- 2) Gråbrun flammig humös silt blandat med lera. Inslag av rostklumpar och enstaka slaggbitar (F124), kol, sot och ben.
- 3) Grå lera med inslag av sot och ben.
- 4) Omdeponerad morän, Stenar 0,02–0,15 cm stora samt grus. Påfört lager.
- 5) Sand med stenar i toppen. Äldre gata (A138), fragmentariskt bevarad.
- 6) Gråbrun lera med inslag av fönsterglas (F123), organiskt material och tegelfisör.
- 7) Omdeponerad morän.
- 8) Sand. Påfört lager.
- 9) Sand, mörkare än L8.
- 10) Påfört lager av morän.
- 11) Lera, sand och grus.
- 12) Galtsten.

Figur 13. Sektion 120. Skala 1:20.

Lagerföljd:

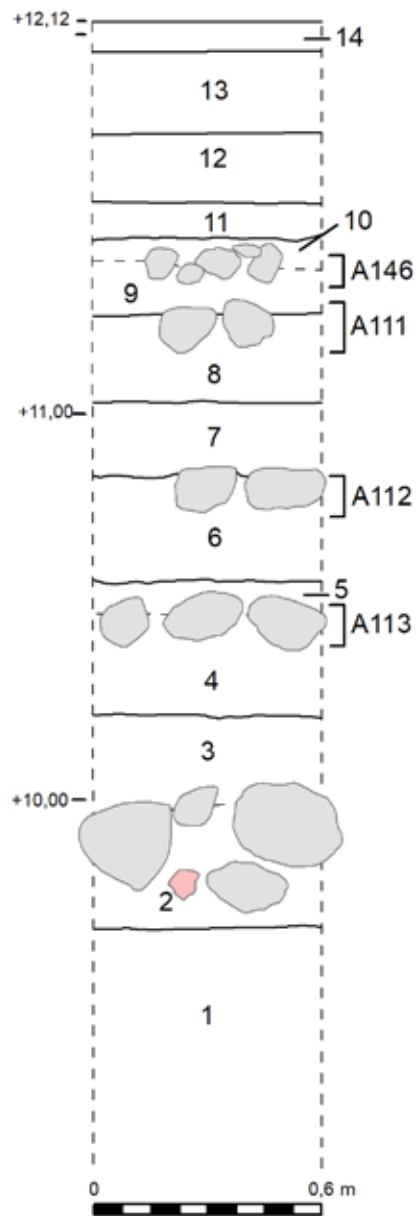
- 1) Grå morän. Naturlig undergrund.
- 2) Grå omrörd lera med inslag av kol.
- 3) Grå lera med inslag av silt, kol och djurben. Leran var renare söderut. Möjligt lergolv.
- 4) Rödbrun lera med inslag av förmultnat organiskt material.
- 5) Grå lera med inslag av sot. Stora bitar tegel i toppen av lagret. Jämför S119, L3.
- 6) Grå lera med linser av sand.
- 7) Sand och lera.
- 8) Sand. Stenar i toppen av lagret (A139).
- 9) Gråbrun lera med inslag av inslag av fönsterglas, organiskt material och tegelflisor. Jämför S119, L6.
- 10) Omdeponerad morän.
- 11) Sand.
- 12) Grus och sten. Omdeponerad morän.
- 13) Sand.
- 14) Omdeponerad morän. Påfört lager.
- 15) Lera, sand och grus.
- 16) Gatssten.

Figur 14. Sektion 121. Naturlig undergrund uppnåddes ej i schaktet. Skala 1:20.

Lagerföljd:

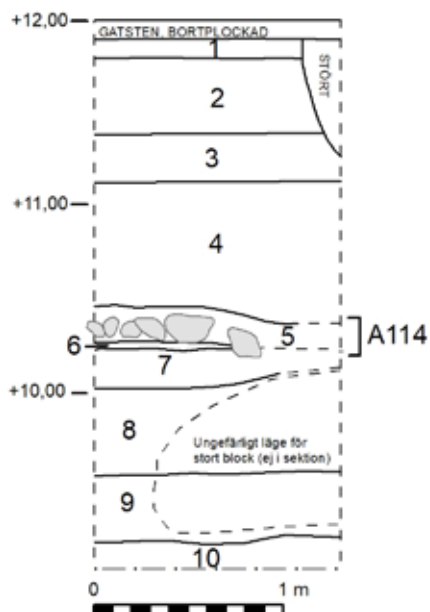
- 1) Grå lera med inslag av kol.
- 2) Grå lera med inslag av kol och tegelflisor.
- 3) Grus, sand och tegel.
- 4) Grus, sand och lera.
- 5) Grus och sand.
- 6) Lera och sand.
- 7) Grus och sand.
- 8) Sand. Påfört lager. Sättsand för stenlagd yta A113.
- 9) Sand. Påfört lager. Sättsand för A140.
- 10) Sand och lera på stenlagd gata (A140).
- 11) Brun lera med inslag av kulturpåverkad silt.
- 12) Brun lera med inslag av tegel och kol.
- 13) Sand.
- 14) Sten och grus. Påfört lager.
- 15) Brun lera.
- 16) Grus och sand. Bärlager.
- 17) Asfalt.

Figur 15. Sektion 122. Sektionen visar tre stenlagda gator som undersöktes i plan (A111, A112 och A113). Ytterligare två stensamlingar indikerar att fler stenläggningar kan ha funnits (L2 och A146). Naturlig undergrund uppnåddes inte vid läget för S122. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Brun lerblandad humös silt med kolstänk, sot och ben.
- 2) Stora stenar med sand emellan.
- 3) Grus och sand.
- 4) Sand.
- 5) Grus, sand och silt.
- 6) Grus och sand.
- 7) Grus, sand och stenar.
- 8) Grus, sand och stenar. Påfört lager.
- 9) Sand och stora stenar (A146).
- 10) Brun sand och grus.
- 11) Ljusbrun sand.
- 12) Brun sand och grus.
- 13) Sand. Bärlager.
- 14) Gatsten.

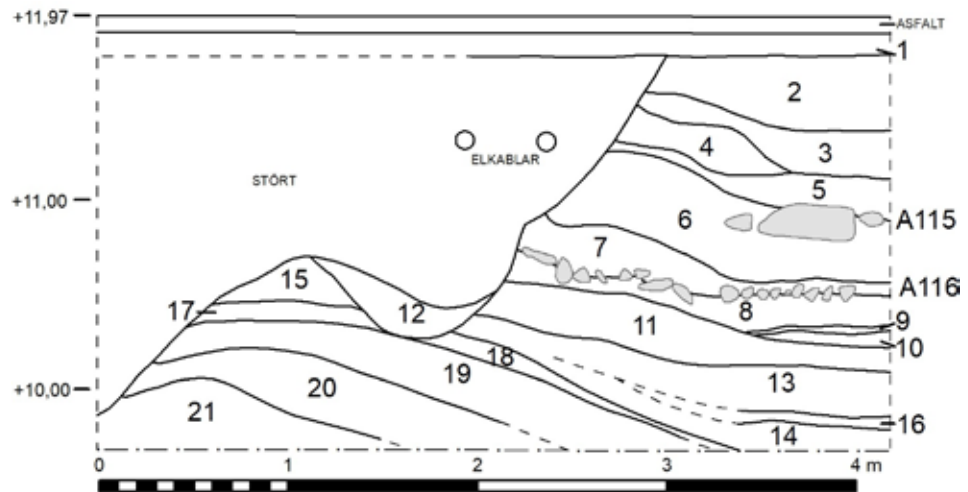

Figur 16. Sektion 123 sedd från öst. Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Packad grå sand.
- 2) Grå sand med småsten.
- 3) Beige homogen sand.
- 4) Grå sand med tegel.
- 5) Brun sand, homogen under stenarna i A114, heterogen ovanpå dem.
- 6) Tunn lins av ljusgrå sand.
- 7) Gulbrun sand med tegel och murbruk. Tunnar ut i nordväst.
- 8) Homogen grå silt. Fynd av kritpipa (ej tillvaratagen).
- 9) Svarigrå lerig sandblandad silt med småsten. Inslag av tegel, djurben och träkol.
- 10) Grå lera.
- 11) I botten av schaktet: brun sand med småsten. Naturlig?

Figur 18 till höger. Södra schaktväggen i schakt 1 i korsningen Skolgatan–Västra Kyrkogatan, där schaktet svängde från att ha följt Västra Kyrkogatan, till att gå i Skolgatan. Till höger i bild vid spaden syns de två stenlagda ytorna A115 och A116. Under de gula ledningsrören syns brandlagren L2 och L4 i sektion S124. Fotograferat från norr av Oskar Spjuth.

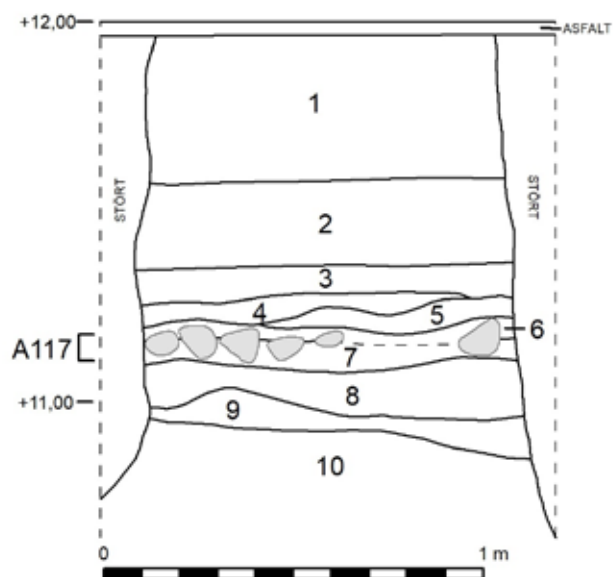

Figur 17. Sektion 124. I sektionen visas två stenlagda ytor (A115 och A116). Sektionen är dokumenterad i kurva i VA-schaktet och är sedd från nordöst till sydöst. Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Packad grå sand. Modernt bärlager.
- 2) Grått grus. Modernt bärlager.
- 3) Beige sand.
- 4) Kompakt lager av grus och kalkbruk.
- 5) Grå grus, sand och småsten.
- 6) Grå-ljusbrun packad lera med inslag av sand.
- 7) Grå sand/grus.
- 8) Brun sättsand till stenlagd yta, A116.
- 9) Tunn lins av ljus sand.
- 10) Grå silt/sand.
- 11) Gulbrun sand med kalkbruk och tegelstenar.
- 12) Heterogen grå sandblandat grus. Del av störning.
- 13) Homogen brungrå humös silt.
- 14) Homogen brungrå humös silt.
- 15) Homogen brungrå silt.
- 16) Lins av grus.
- 17) Brandlager. Svart.
- 18) Brandlager. Samma som 17.
- 19) Brungrå sandig silt med stor del storstenstegel. Raseringslager. Gryta i yngre rödgods i lagret (F126).
- 20) Brandlager med stora delar träkol och enstaka tegelstenar. Cirka 0,30 m tjockt.
- 21) Sand och grus. Moränlik.

Figur 19. Sektion 125. I sektionen syns bland annat A117, stenlagd yta. Dokumenterad tvärs över VA-schaktet. Skala 1:20.

Lagerföljd:

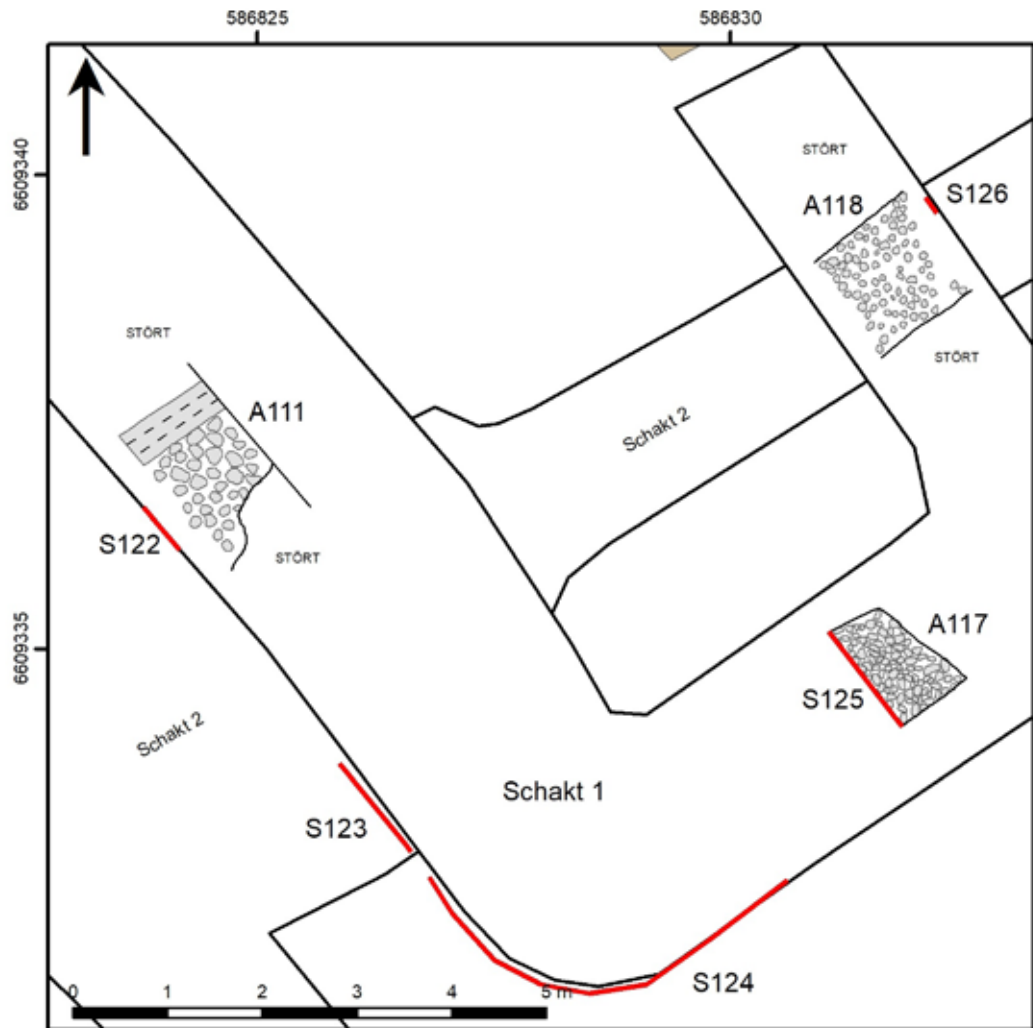
- 1) Sand och grus. Modernt bärlager.
- 2) Kompakt lager av silt, sand och grus.
- 3) Sand.
- 4) Grå silt/sand med kol.
- 5) Kompakt beigt lager av silt, grus och lera.
- 6) Homogen sand ovanpå A117.
- 7) Homogen sättsand till stenlagd yta A117.
- 8) Kompakt heterogent lager av grå lera, silt, sand och grus. Fynd av yngre rödgods (F127).
- 9) Grusig silt med stort inslag av kol och tegel.
- 10) Gulbrun morän. Naturlig undergrund. Fortsatte ytterligare cirka 1 meter ned.

Stenkonstruktioner, delområde A

Vid schaktning i Västra Kyrkogatan påträffades rester av äldre gatubeläggningar på flera punkter. Gatubeläggningarna har utgjorts av stenpackningar med 0,07–0,2 meter stora svallade stenar. Totalt påträffades tre olika gatunivåer i plan (A111, A112 och A113, figur 20–23). Den översta stenlagda ytan var uppenbart sentida med en huggen sten för avledning av vatten och framkom cirka 0,5 meter under befintlig marknivå. Den äldsta cirka 1,5 meter ned. Stenar i schaktväggarna indikerar dock ytterligare stenlagda ytor (figur 15). Ett fragment av porslin (F128) låg ovanpå A112 och visar att även denna stenläggning var från 1700-tal eller senare.

Väster om korsningen Skolgatan–Västra Kyrkogatan var kulturlagerdjupet avsevärt grundare och enbart en stenlagd nivå påträffades (A117/A118, figur 19 och 20).

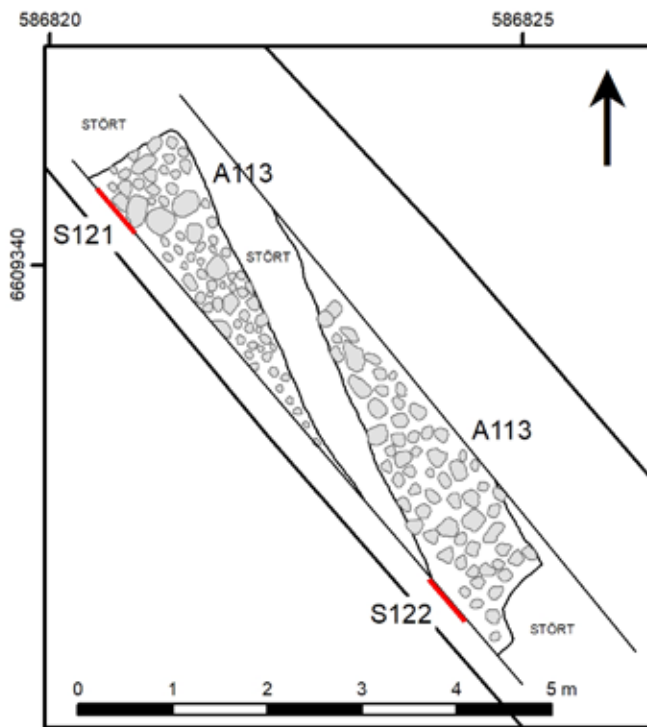
I norra delen av schakt 1 inom delområde A, fanns stenlagda ytor i tre nivåer (A135, A136 och A137, figur 11). Där låg de stenlagda ytorna tätt inpå varandra, mellan 0,4 och 0,7 meter under befintlig marknivå. Naturlig undergrund uppnåddes här på redan 0,62 meters djup (+11,48 meter över havet RH 2000).

Figur 20. Planritning över A111, A117 och A118, stenlagd ytor i korsningen Västra Kyrkogatan–Skolgatan. Läget för sektionerna S122–S126 finns markerade. Skala 1:80.

Figur 21. Planritning över A112, stenlagd yta i Västra Kyrkogatan. A112 framkom under A111. Läget för sektion 122 finns angivet. Skala 1:80.

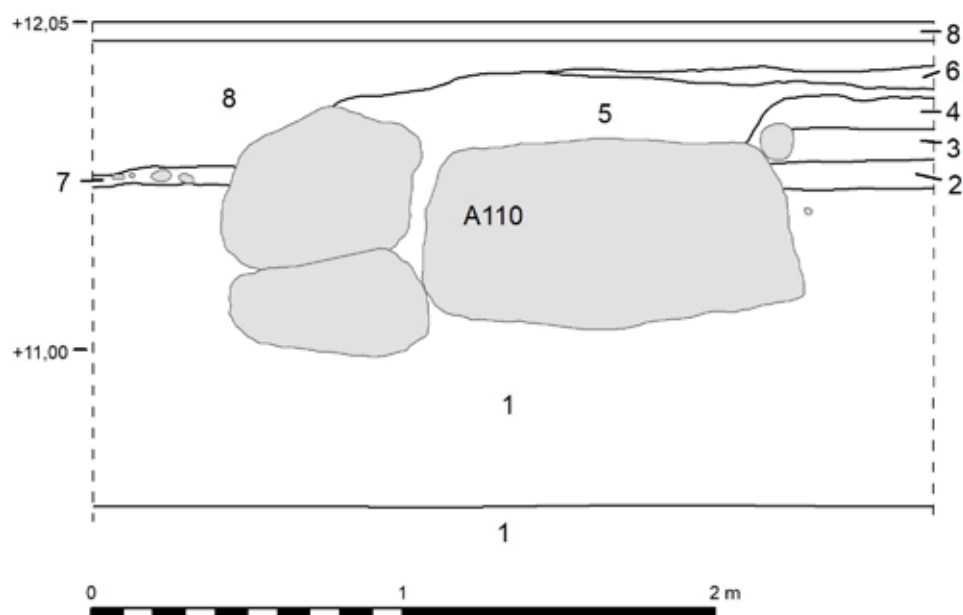

Figur 22. Planritning över A113, stenlagd yta. A113 framkom under A111 och A112. Störningen i mitten av stenläggningen är alltså äldre än A111 och A112. Lägena för sektion 121 och 122 markerade. Skala 1:80.

Figur 23. Stenläggningarna A112 och A113 ses här vid framschaktning. Foto: Jonas Ros från sydväst.

Förutom de stenlagda ytorna påträffades en stenmur (A110, figur 24) inom delområde A. Muren har gått längst med Västra Kyrkogatans västra sida och är fortfarande i partier synlig ovan mark. Stenmuren bedöms som yngre än 1850.

Figur 24. Sektion 117 sedd från norr. A110, modern stenmur synlig i sektionen. Skala 1:20.

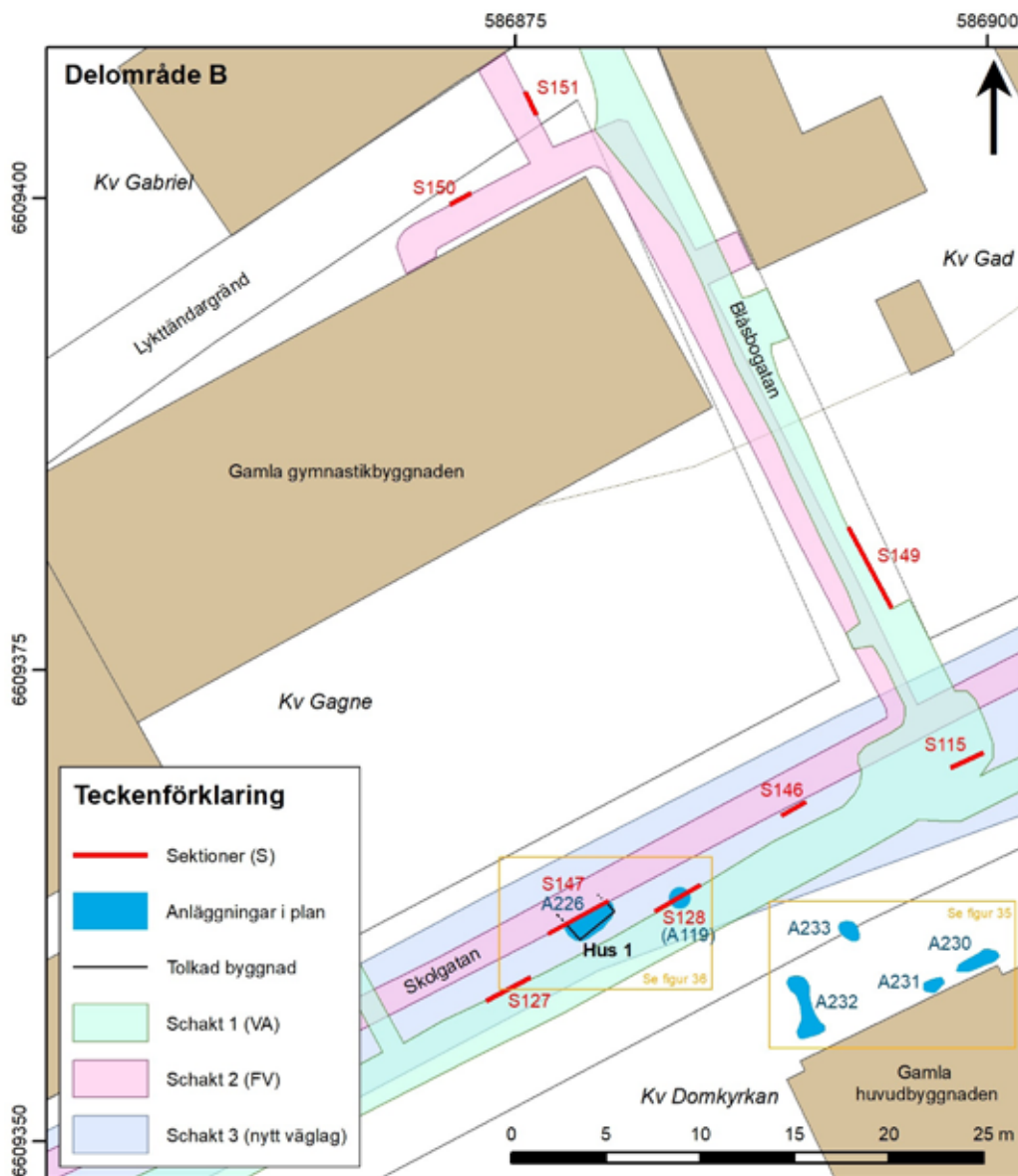
Lagerföljd:

- 1) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 2) Brun lera blandad med kulturjord, tegelflis och kol.
- 3) Grå lera.
- 4) Sand. Äldre marknivå.
- 5) Mörkbrun sandblandad jord.
- 6) Grus och sand. Bärlager.
- 7) Grövre grus och sand. Fyll till markvärmeschalet och bärlager.
- 8) Asfalt.
- 9) Sand. Jämför S118, L2.
- 10) Morän. Naturlig undergrund.

Delområde B

Delområde B utgjordes av Lykttändargränd och Blåsbogatan, samt Skolgatan i anslutning till kvarteret Gagne (figur 25–27). Vid schaktning för VA och fjärrvärme dokumenterades åtta sektioner i delområde B. Vid schaktning för ny gatubeläggning (schakt 3) framkom ytterligare anläggningar i plan.

Schakten i Lykttändargränd och Blåsbogatan var till stora delar störda av sentida ingrepp. Tunna kulturlager dokumenterades i Lykttändargränd. Kulturlagerdjupet var även i Skolgatan i huvudsak relativt grunt i delområde B, mellan cirka 0,5 och 0,9 meter djupt. En byggnadslämning (hus 1) påträffades mitt i Skolgatan, och en härd från järnåldern (A119) låg knappt 3 meter öster om byggnaden.

Figur 25. Plan över sektioner i delområde B. Samtliga sektioner inom delområde B markerade. Läget för hus 1 och härd A119 markerade, liksom stenkonstruktioner som dokumenterades i samband med att bärslagen byttes i trottoaren söder om Skolgatan. Skala 1:400.

Figur 26. Vy över delområde B från öster av Oskar Spjuth

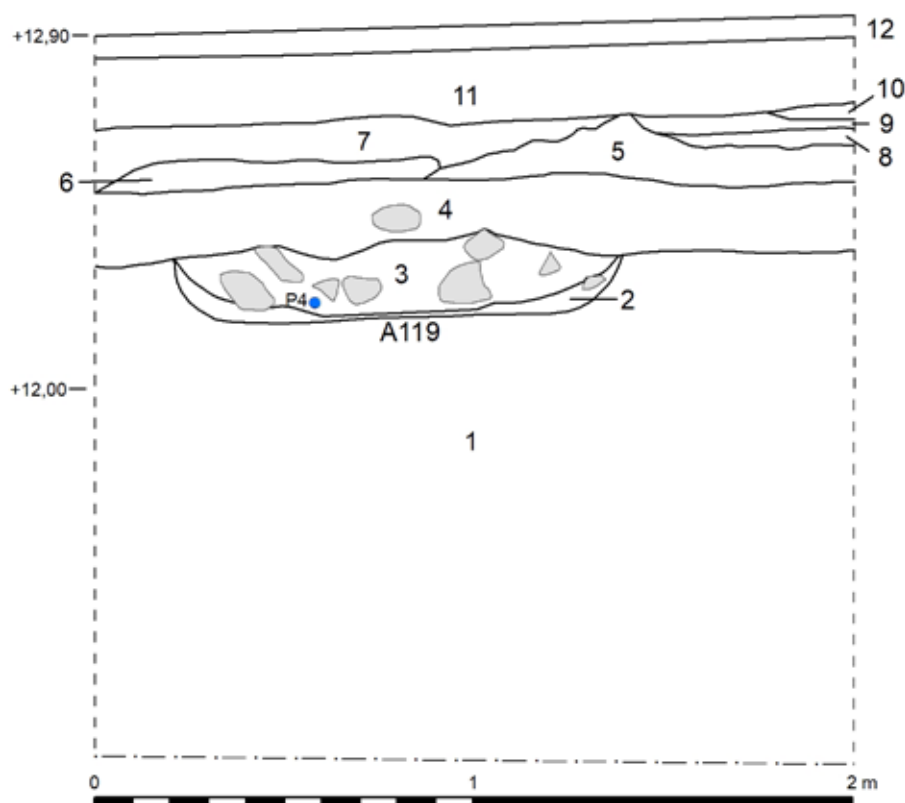
Figur 27. Rudbeckianska skolans gamla huvudbyggnad sedd från Blåsbogatan med Domkyrkans spira i bakgrunden. Kolonnerna till höger i bild är från Gamla gymnastikbyggnaden. Fotograferat av Oskar Spjuth från norr.

Förhistorisk anläggning, delområde B

Förhistorisk aktivitet har enbart påträffats inom delområde B. En härd (A119) framkom under det äldsta kulturlagret i sektion S128 (figur 28 och 29). Härden var 1,20 meter lång och 0,2 meter djup med en fyllning av grå silt med inslag av kol och skörbränd sten. En hög koncentration av kol fanns i härdens utkanter. Ett prov (P4) samlades in för vedartsanalys och 14C-analys. Vedartsanalysen visade att träkolet i härden utgjordes av kol från ek. 14C-analysen gav en datering till mellan 250 och 410 e.Kr. (kal. 2 sigma), alltså romersk järnålder (bilaga 6). Ovanpå härden låg ett lager av humös brungrå silt (L4). Lagret har i fält tolkats som ett äldre odlingslager, delvis eftersom övergången mellan A119 och L4 var oskarp.

Figur 28. A119. Under ett odlingslager av grå silt påträffades en förhistorisk härd med fyllning av kol och skörbränd sten. Fotograferat från söder av Oskar Spjuth.

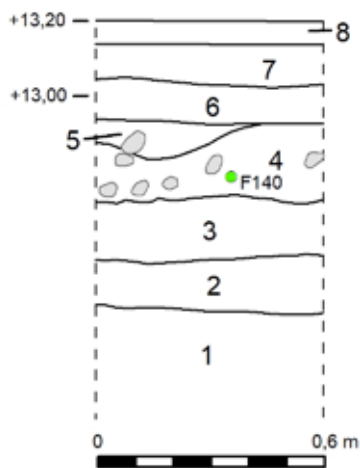
Figur 29. Sektion 128. Dokumenterad i Skolgatan. Sedd från söder. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Beige lera med inslag av silt. Naturlig undergrund.
- 2) Kollager i botten av härd A119.
- 3) Grå silt med inslag av kol och skörbränd sten. Fyllning i härd A119. P4.
- 4) Humös brungrå silt. Odlat lager.
- 5) Småsten med grus och lera, inslag av tegelkeross.
- 6) Kompakt orange lera med inslag av tegel.
- 7) Heterogen kompakt lera.
- 8) Brun lera.
- 9) Mörkbrun lera.
- 10) Beige lera.
- 11) Grå grovkornig sand. Bärlager.
- 12) Gatsten.

Lager, delområde B

Kulturlagerdjupet i Skolgatan mellan Västra Kyrkogatan och Blåsbogatan var relativt grunt. Naturlig undergrund påträffades generellt på 0,6–0,8 meter under den befintliga marknivån. Av det bestod 0,3–0,5 meter av moderna bärlager för gatubeläggningen. Under bärlagren låg kulturpåverkade lager av grå–gråbrun lerblandad silt. I flera av sektionerna har en äldsta marknivå med ljusbrun silt noterats, exempelvis L2 i S146 och L2 i S147 (figur 30 och 37). Ovanpå den ljusare silten fanns ett humös gråbrun silt som tolkats som ett odlingslager, L3 i S146, L3 i S147 och L4 i S128 (figur 30, 37 och 29).

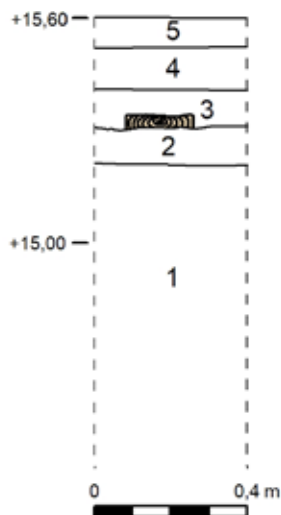

Figur 30. Sektion 146. Fynd av bryne (F140) i L.A. Dokumenterad i Skolgatan. Sedd från norr. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Beige lera. Undergrund.
- 2) Ljusgrå silt.
- 3) Grå humös silt med träkol. Äldre odlingslager?
- 4) Sandig lera med grus och småsten.
- 5) Kompakt beige lera.
- 6) Sand. Bärlager.
- 7) Grå sand och grus. Bärlager.
- 8) Gatsten.

I Lykttändargränd i anslutning till Blåsbogatans norra del var lagerdjupet mycket grunt, då naturlig undergrund framkom på 0,4–0,6 meters djup (figur 31 och 32). Ovanpå den naturliga bruna leran låg kulturpåverkad gråblå lera (L2 och S150 och L2 i S151).

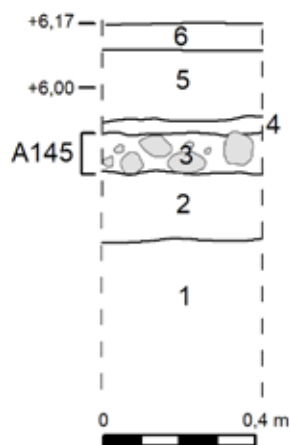

Figur 31. Sektion 150. Sektion 150.

Kulturlager bevarat till en 1,4 meter lång sträcka. Dokumenterad i korsningen Blåsbogatan–Lykttändargränd. Sedd från söder. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Brun lera.
- 2) Gråblå lera. Bränt trä i toppen av lagret.
- 3) Gråbrun silt.
- 4) Bärlager, grus/sand.
- 5) Gatsten.

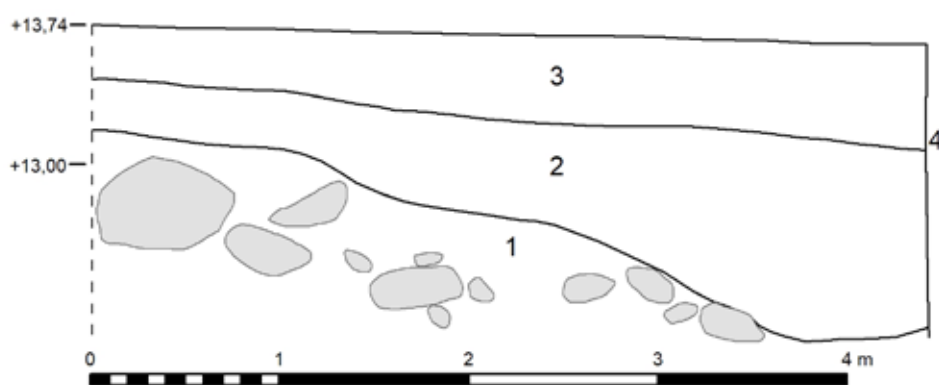
Figur 32. Sektion 151. Dokumenterad i Lykttändargränd. Sedd från väster. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Brun lera.
- 2) Gråblå lera med inslag av tegelfisör och små kolbitar.
- 3) Stenar 0,02–0,07 meter i diameter. Lera och sand mellan stenarna (A145). Troligen stenlagd gata.
- 4) Krossat tegel och sand.
- 5) Bärlager, grus/sand.
- 6) Gatsten.

Sydligaste delen av Blåsbogatan skiljde ut sig då lagerdjupet uppgick till 1,6 meter under befintlig marknivå (figur 33). Under upp till 0,6 meter av moderna bärlager låg ett mäktigt lager med kulturpåverkad brun lerig silt med inslag av tegel och benfragment (L2 i S149). Från lagret insamlades en skärva tidigmodernt yngre rödgods (F141). Lagret var som mäktigast närmast Skolgatan i sektion 149. I södra delen av S149 var marken urschaktad av sentida anläggningarbeten. Det är troligt att lagret utgör en igenfylld av ett dike norr om Skolgatan.

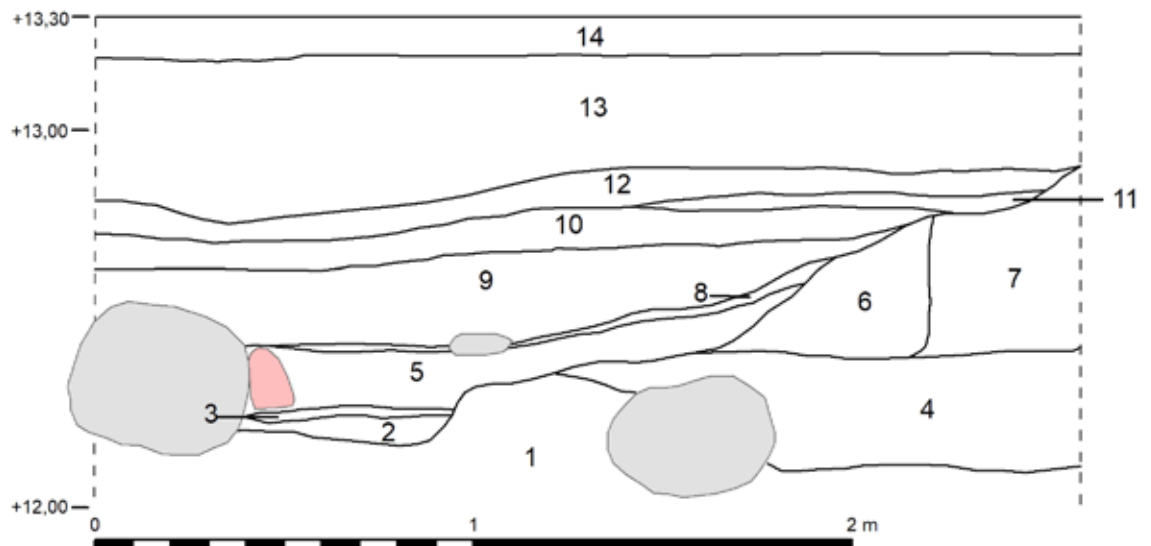
Ett mäktigare kulturlagerdjup fanns även i korsningen Blåsbogatan–Skolgatan (figur 34). Under 0,5 meter moderna bärlager fanns 0,6 meter tjocka kulturlager bevarade. Ett tydligt skilje syns mellan de tunnare linserna av kulturlager i öst (L2, L3, L4, L8 i S115), och de tjockare lagren i väst (S115, L4, L6 och L7). Tre brandlager (L3, L8 och L11) kan representera olika bebyggelsefaser med utjämningslager mellan. Det är också möjligt att de representerar eldpåverkade kavelbroar i en föregångare till Blåsbogatan som i så fall haft ett något östligare läge

Figur 33. Sektion 149. Dokumenterad i södra delen av Blåsbogatan. Sedd från väster. Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Morän, naturlig undergrund.
- 2) Gråbrun humös silt med tegel och benfragment. Fynd av yngre rödgods (F141).
- 3) Sand, bärlager.
- 4) Stört av tidigare schakt.

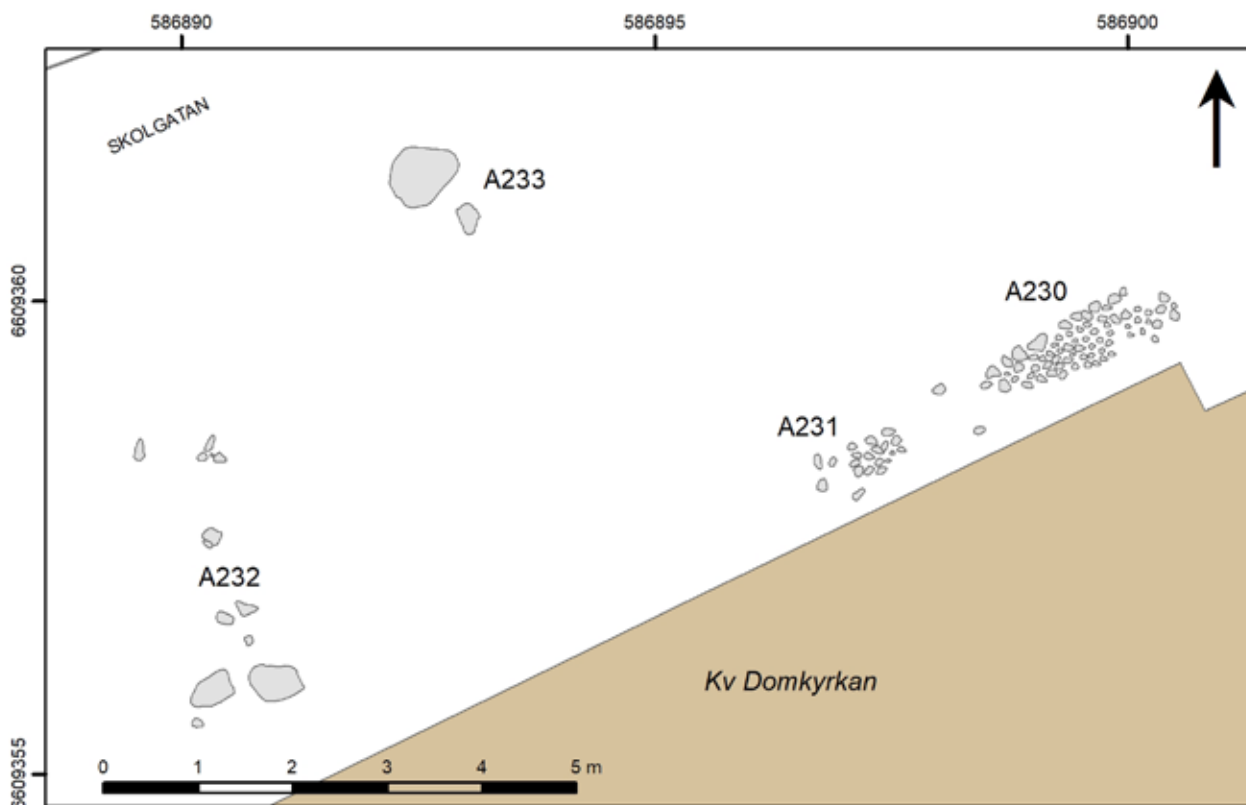

Figur 34. Sektion 115. Sektionen visar grusiga lager i väster (höger i bild), med kulturlager med flera nivåer av brandlager till vänster i bild (öster). Dokumenterad i Skolgatan i schakt 1. Sedd från norr. Skala 1:20.
Lagerföljd:

- 1) Sand, naturlig undergrund.
- 2) Brun lera med inslag av kol.
- 3) Kol och sot.
- 4) Grus och sand.
- 5) Brun lera med stenar.
- 6) Grus och lera.
- 7) Grus och sand.
- 8) Kol och sot.
- 9) Brun lera med stenar.
- 10) Brun lera med sot i botten.
- 11) Svart, kol och sot.
- 12) Grå lera med inslag av sot.
- 13) Grus och sand. Bärlager.
- 14) Gatsten.

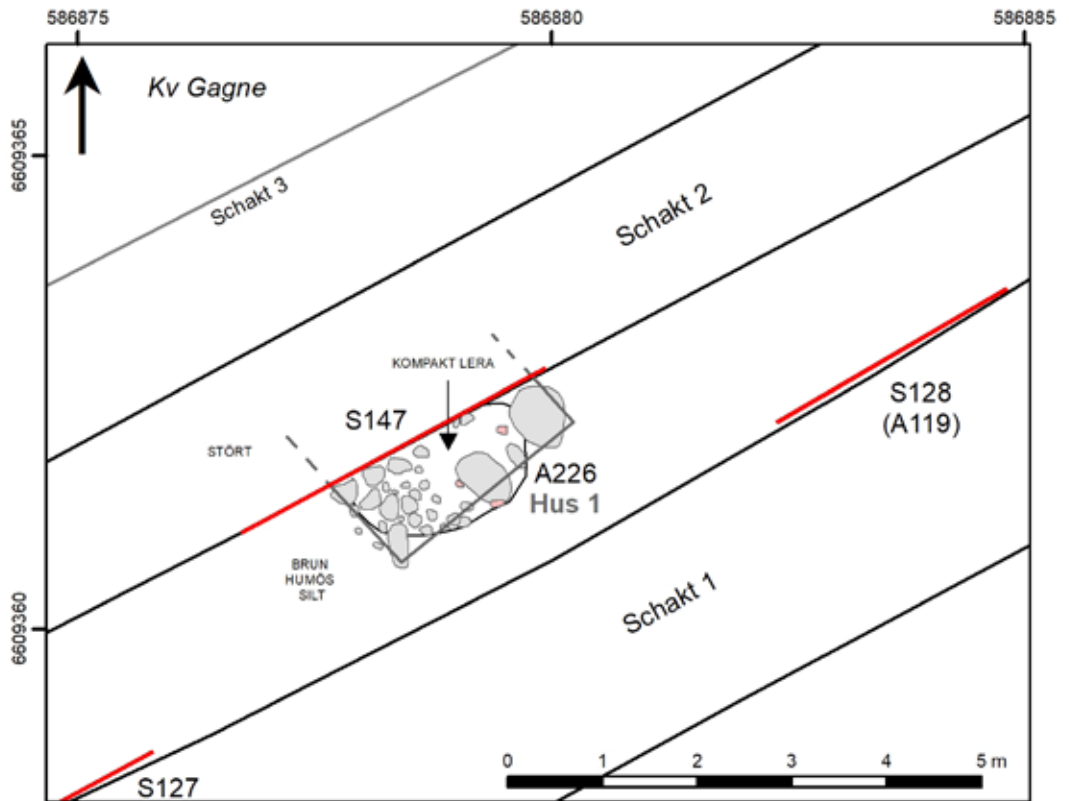
Stenkonstruktioner, delområde B

Två stenkonstruktioner påträffades i samband med att bärlagret byttes i gångbanan framför Rudbeckianska gymnasiet (figur 35). Konstruktionerna (A230 och A231) utgjordes av stenpackningar med svallad natursten, cirka 0,1 meter stora. Stenpackningarna är rester efter en stenlagd yta. De ytligt belägna stenlagda ytorna A230 och A231 har sannolikt utgjort äldre marknivå samtida med den intilliggande skolbyggnaden. Två koncentrationer med större stenar (A232 och A234) utgör möjligen resterna efter bebyggelse som rivits i samband med uppförandet av Rudbeckianska gymnasiet under mitten 1800-talet. A230–A234 låg i omrörd sandig kulturpåverkad jord.

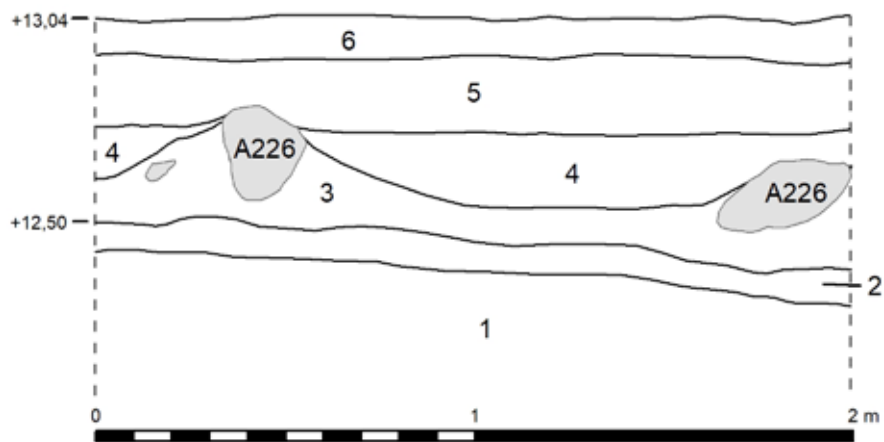

Figur 35. Plan över anläggningar intill Rudbeckianska skolan. A230 och A231 utgörs av mindre ytor av stenläggning. A232 och A233 utgörs av stensamlingar i omrörda massor. Troligen härstammar stensamlingarna från en byggnad som raserats i närheten. Skala 1:80.

En syllstensgrund (A226) påträffades i Skolgatan (figur 36 och 37). Syllstenarna var av natursten i blandad storlek från 0,1 till 0,7 meter. Ovanpå stenarna var anlagt ett lager av kompakt lera. Stenpackning A226 tolkas utgöra en syllstensgrund till hus 1.

Figur 36. Plan över anläggning A226, byggnadsrester. Läget för sektion S147 finns markerat med röd linje. Skala 1:80

Figur 37. Sektion 147. Husgrund (hus 1) i sektion. Stenarna i anläggning A226 utgör byggnadens grund. Lager 4 kan ha utgjort ett golvlager. Dokumenterad i Skolgatan av Oskar Spjuth. Sedd från norr. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Beige lera. Naturlig undergrund.
- 2) Ljusbrun silt.
- 3) Grå humös silt.
- 4) Beige lera.
- 5) Sand. Bärlager.
- 6) Grus. Bärlager.

Bebyggelselämningar, delområde B

Hus 1

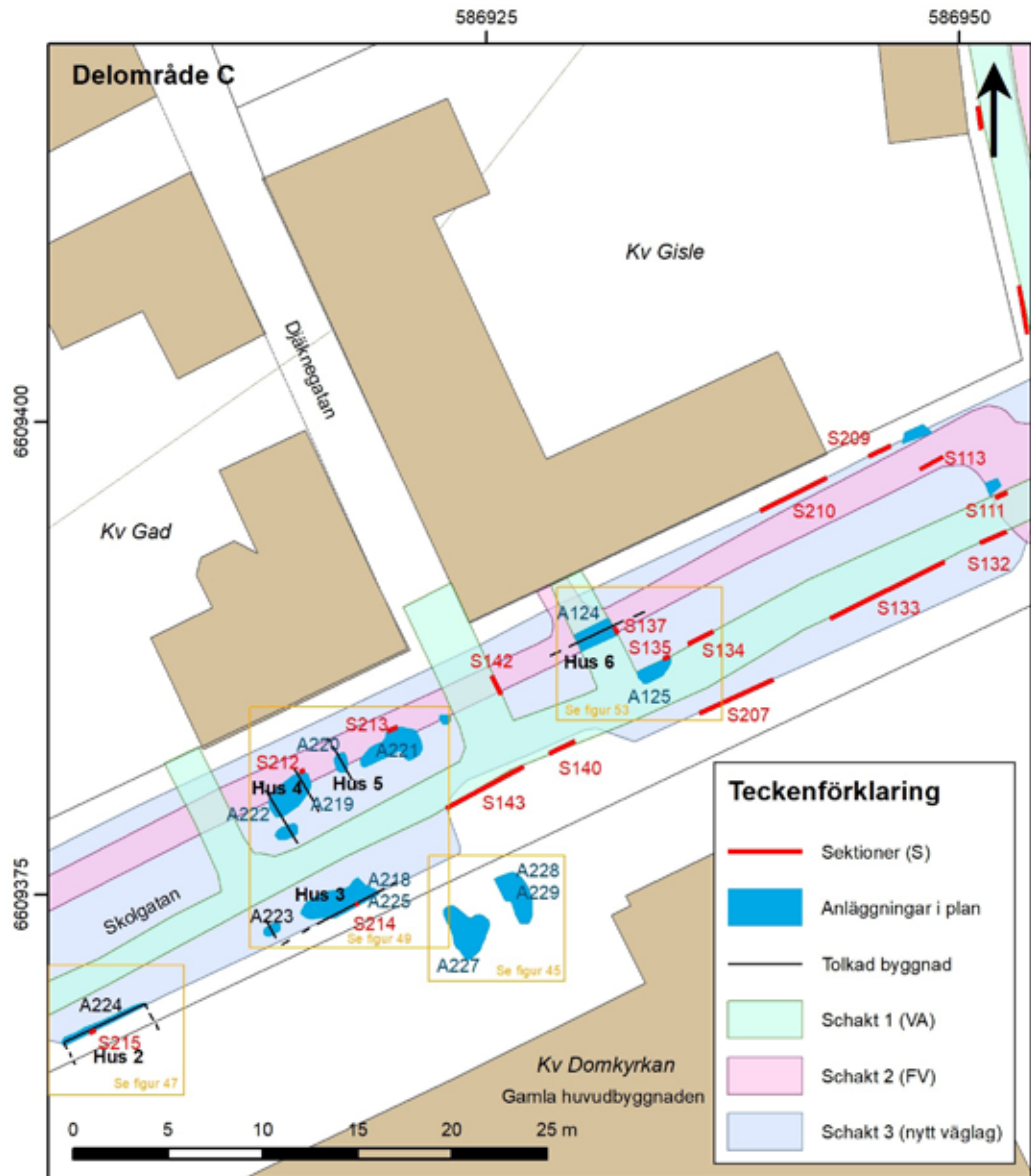
Typ:	Syllstenshus
Orientering:	NV-SO <i>Längd:</i> 2,8 meter <i>Bredd:</i> >1,3 meter
Vägg:	Stenkonstruktion A216.
Golv:	Lergolv L4 i sektion 147.
Funktion:	Uthus?
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analyser:	–
Datering:	Äldre än cirka 1650.

Beskrivning

En stengrund från en byggnad (A226) dokumenterades både i sektion (S147) och i plan. Den bevarade delen av byggnaden var enbart 2,8×1,3 meter. Det är därför sannolikt att södra väggen utgjort gaveln på byggnaden och att den ursprungligen varit längre och legat i nordväst-sydöstlig riktning. Storleken tillsammans med frånvaron av hushållskeramik indikerar att byggnaden utgjort ett uthus. Byggnaden har rivits innan Skolgatan anlades och är därför äldre än mitten på 1600-talet.

Delområde C

Delområde C utgjordes av Skolgatan i anslutning till kvarteren Gad och Gisle (figur 38 och 39). I anslutning till korsningen Skolgatan–Rektorsgatan uppgick kulturlagerdjupet till nästan 2,5 meter. Även i korsningen Skolgatan–Djäknegatan noterades ett anmärkningsvärt kulturlagerdjup i relation till övriga undersökta delar av Skolgatan. Lämningarna efter fem byggnader (hus 2–6) undersöktes inom delområde C.

Figur 38. Översikt över delområde C. Läget för sektionerna 111, 113 och 133–143 är markerat i kartan tillsammans med anläggningar och hus 2–6. Skala 1:400.

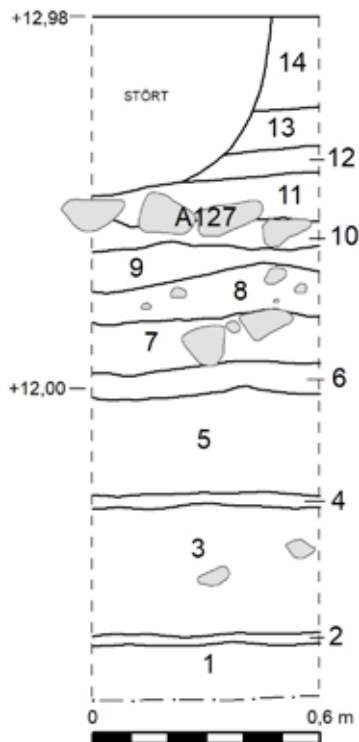
Figur 39. Delområde C sett från korsningen Skolgatan–Rektorsgatan. Centralt i bilden är Skolgatan, och på dess vänstra sida syns Rudbeckianska skolans gamla annex och gamla huvudbyggnad. Vy från öster av Jonas Ros.

Lager, delområde C

Kulturlagren inom delområde C var generellt snarlika de i delområde B. I Skolgatan i anslutning till korsningarna med Djäknegatan och Rektorsgatan har kulturlagerdjupet avvikit. Kulturlagerföljden var på dessa platser avsevärt djupare och mer komplex.

Kulturlagerdjupet i förlängningen på Djäknegatan (S140 och S143, figur 40 och 41) skiljde sig från övriga delar av ytan med sitt stora djup på upp till 1,8 meter. Lagerföljden indikerar att det varit en hålvägsformad försänkning. Tunna lager av kol (L2 i S140 och L2 i S143) och organiskt material (L4 i S140 och L6 i S143) kan vara rester efter gatubeläggningar. Djäknegatan har i så fall haft en påtaglig bredd.

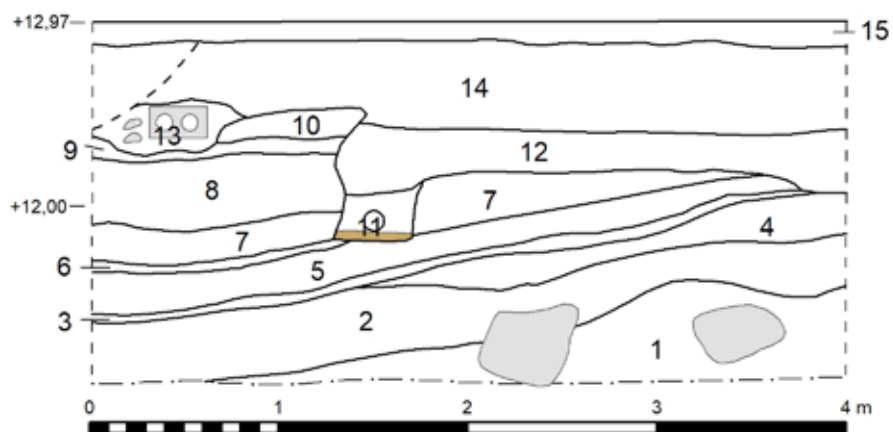
Väster om korsningen Skolgatan–Rektorsgatan sluttade kulturlagren kraftigt mot korsningen där kulturlagret uppgick till 2,5 meters djup. Möjligen beror kulturlagerdjupet på att en äldre väg gått genom partiet och att det bildats en hålväg som sedan fyllts upp med påfört material och nya kavelbroar. I så fall kan horisonterna av trä i sektion 132 (figur 42) tolkas som rester efter kavelbroar eller andra yttskikt från äldre gator. Detta skulle betyda att Rektorsgatan tidigare haft en västligare sträckning. Stenlagd yta A144 i botten av schaktväggen har kanske utgjort den äldsta Rektorsgatan. Det är dock också möjligt att lagren är rester efter byggnader intill gatan. Från lager 2 i sektion S133 togs ett djurben som daterades med ¹⁴C-analys till mellan 1290 och 1410 e.Kr. (kal. 2) vilket visar att aktiviteterna här påbörjats senast under 1300-talet.

Figur 40. Sektion 140. A127, stenlagd yta, syns i sektionen. Dokumenterad från norr i VA-schaktet av Oskar Spjuth. Skala 1:20.

Lagerföljd:

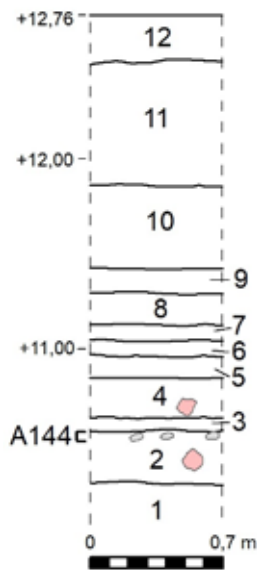
- 1) Brungrå lera med enstaka fragment bränd lera och träkol.
- 2) Brunsvart silt och träkol.
- 3) Grå lera med sand och enstaka små stenar.
- 4) Brunt organiskt material med tröpinnar. Risbädd.
- 5) Grå lera. Mindre sand och sten är L3, annars snarlik.
- 6) Brungrå lera med inslag av bränd lera, grus och trä.
- 7) Brungrå sand med rikligt med tegelkross och enstaka stenar.
- 8) Sand med grus och småsten, upp till 0,05 meter.
- 9) Heterogen grå och beige lera. Kompakt.
- 10) Brun sand.
- 11) Brungrå silt med inslag av tegelfragment.
- 12) Krossat tegel.
- 13) Brungrå silt.
- 14) Sand. Bärlager.

Figur 41. Sektion 143. Notera att lagren 9 och 10, samt övre delen av lager 8 enbart är bevarade som ett tunt skikt och att lager 12, ledningsschaktet fortsätter bakom dessa lager. Dokumenterad från norr i VA-schaktet av Oskar Spjuth. Skala 1:40.

Lagerföljd:

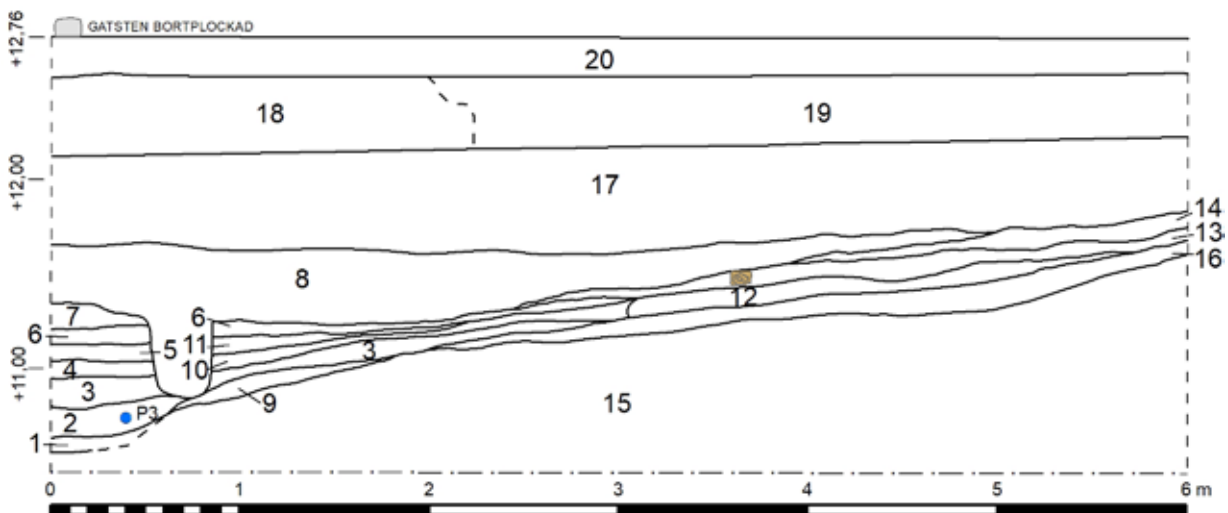
- 1) Sand. Naturlig undergrund.
- 2) Beige lera. Naturlig undergrund?
- 3) Lins av kol, med inblandning av silt.
- 4) Grå silt med tegel och träkol.
- 5) Grå silt med tegel och träkol.
- 6) Brun lins av organiskt material.
- 7) Grå silt med tegelfragment.
- 8) Grå silt med tegelkross och småsten.
- 9) Beige kompakt lager med sand och småsten.
- 10) Grå silt och sand.
- 11) Schakt för gasledning. Bräda av trä i botten. Störning.
- 12) Brun sand. Fyll för ledningsschakt. Störning.
- 13) Schakt för kablar. Störning.
- 14) Sand och grus. Bärlager.
- 15) Grus. Bärlager.

Figur 42. Sektion 132 i schakt 1, visar lagerbilden i anslutning till korsningen Skolgatan-Rektorsgatan. Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 2) Grå lera med innehåll av tegelflisor och bitar av kalkbruk. A144 i toppen av lagret.
- 3) Brunsvart humös silt med stort inslag av sot.
- 4) Gråbrun lerblandad humös silt med inslag av sot, dynga, trä- och tegelflisor.
- 5) Brungrå lerblandad humös silt med inslag av trä i botten.
- 6) Gråbrun humös silt.
- 7) Gråbrun lerblandad humös silt med tegelflisor. En horisont av trä i botten av lagret.
- 8) Mörkbrun lerblandad humös silt med inslag av kol, kalkbruk och tegelflisor.
- 9) Brun lera. Påfört lager.
- 10) Sand.
- 11) Grus. Bärlager.
- 12) Grus och sten. Bärlager.

Figur 43. Sektion 133. Kulturlagren tunnade ut en meter åt väster (böger i bild). Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Grå lera med enstaka djurben.
- 2) Brungrå humös silt med inslag av tegelflisor, träflis och djurben. P3 (Ua-56369).
- 3) Gråbrun lerblandad humös silt med inslag av träflisor. Samma som LA i S132.
- 4) Mörkbrun humös silt med inslag av förmultnat organiskt material och lera.
- 5) Brun lera blandad med humös silt.
- 6) Gråbrun lerblandad humös silt.
- 7) Brungrå lerblandad humös silt med tegelflisor.
- 8) Grå lera.
- 9) Grå lera med stänk av sot.
- 10) Mörkbrun lerblandad humös silt med inslag av tegelflisor.
- 11) Gråbrun lerblandad humös silt.
- 12) Gråbrun lera med inslag av bitar bränd lera och små stenar.
- 13) Svart kol och sot blandat med lera. Brandlager som är flyttat? Liggande trä i lagret.
- 14) Rödbrun bränd mjåla. Troligtvis bränt torvtak som flyttats?
- 15) Grå steril lera. Undergrund.
- 16) Grå lera med tegelflisor.
- 17) Grus och sand.
- 18) Grus och stenar.
- 19) Sand och grus.
- 20) Sand.

I norra delen av Skolgatan påträffades ett cirka 0,1 meter tjockt lager av orangebränd torv (L3 i S210, figur 44). Torven var anlagt ovanpå ett lerigt lager. Torven kan indikera att bebyggelse av trähus med tak av torv, funnits på platsen eller i närheten. L2 skulle kunna utgöra resterna efter ett golvlager.

Figur 44. Sektion 210. Norra schaktväggen i Skolgatan i schakt 3. Naturlig underground uppnåddes inte. Skala 1:40.

Lagerföljd:

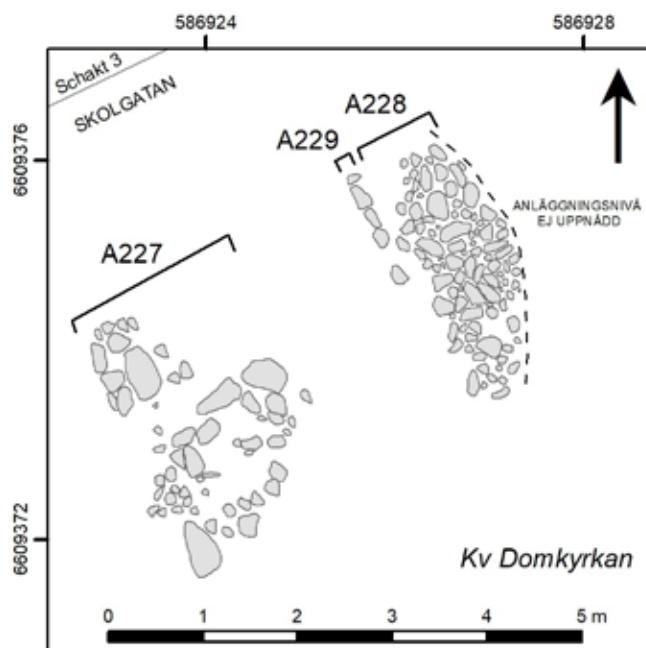
- 1) Sand.
- 2) Grå lera med sten.
- 3) Bränd torv med skikt av kol.
- 4) Lins av lerig mycket humös silt med stort inslag av sot.
- 5) Lera.
- 6) Sand. Bärlager.

Stenkonstruktioner, delområde C

Flera stenkonstruktioner påträffades i delområde C. Dessa utgjordes till stor del av rester efter bebyggelse, men även ett par stenlagda ytor framkom.

A228 utgjorde en vällagd stenpackning, avgränsad i väster av jämnstora stenar i rät linje (A229, figur 45 och 46). Konstruktionen tolkas som resterna efter Sysslomansgatan, en nu försvunnen gata som låg i förlängningen på Djäknegatan på den södra sidan av Skolgatan. Anläggningen framkom direkt under det moderna bärlagret och har ej undersökts utan kvarligger. Ytterligare delar av gatan i påtagligt likartad stil påträffades 2006 vid en arkeologisk undersökning (Bergqvist & Bäck 2009). Den yngsta fasen av gatan uppfattades då ha tillkommit under 1700-tal.

Strax väster om lämningarna efter Djäknegatan framkom stensamling A227 (figur 45). Stensamlingen bestod av 0,1–0,6 meter stora stenar som låg i raseringsmassor. Stensamlingen tolkas som raseringsmassor efter en närliggande byggnad. Byggnadens golvnivå låg dock under schaktets botten och inga syllstenar har påträffades in situ.

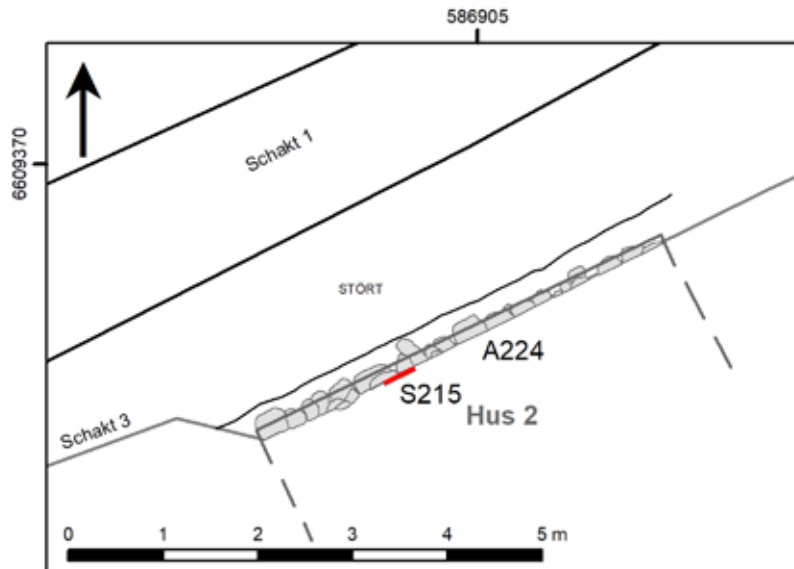
Figur 45. Planritning över resterna av Djäknegatan (A228 och A229), samt stenar i raseringsmassor (A227). Lämningarna är dokumenterade i trottoaren söder om Skolgatan. Skala 1:80.

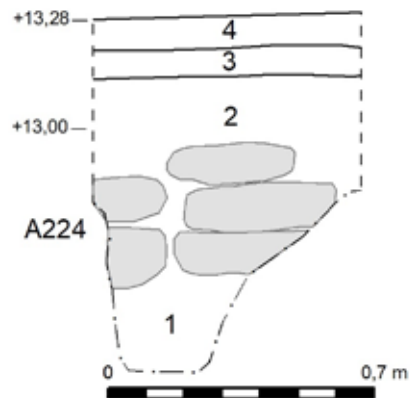
Figur 46. Stenlagd gata A228. Kantstenarna A229 syns vagt till vänster i bild. Fotograferat av Oskar Spjuth från söder. Tumstocken i bilden visar 1 meter.

Få spår av Skolgatans gatubeläggningar har framkommit. Stenpackningen A218 i södra delen av Skolgatan skulle kunna vara en sådan rest. Stratigrafiskt låg den över den intilliggande syllstensraden A225 och har alltså inte hört till bebyggelsen (figur 49 och 50).

Stengrunden A224 och syllstensraden A225 har legat längs med södra schaktväggen i schakt 3 (figur 47 och 48). Konstruktionerna har varit orienterade i samma riktning som Skolgatan västsydväst–ostnordost. A224 var bevarad till en längd av 4,8 meter och har utgjort grunden till en vägg i hus 2. Hela grundmuren togs inte fram och tjockleken är därför osäker. A224 bestod av upp till tre skikt av stenar (figur 47). A225 som har utgjort en syllstensvägg i hus 3 bestod enbart av ett skikt sten och var bevarat till en längd av 2,7 meter (figur 49). Vid inpassning mot 1688 års karta (LMS T71-1:15) låg både A224 och A225 ungefär vid läget för Skolgatans södra gräns mot tomtmarkerna söder om. Byggnadslämningarna kan alltså vara rester efter byggnader som tillkommit i anslutning till Skolgatan efter att den anlades. Tre stenar (A223) nordväst om A225 är tolkade som en möjlig syllstensrad och skulle kunna indikera ytterligare bebyggelse där Skolgatan nu är belägen.

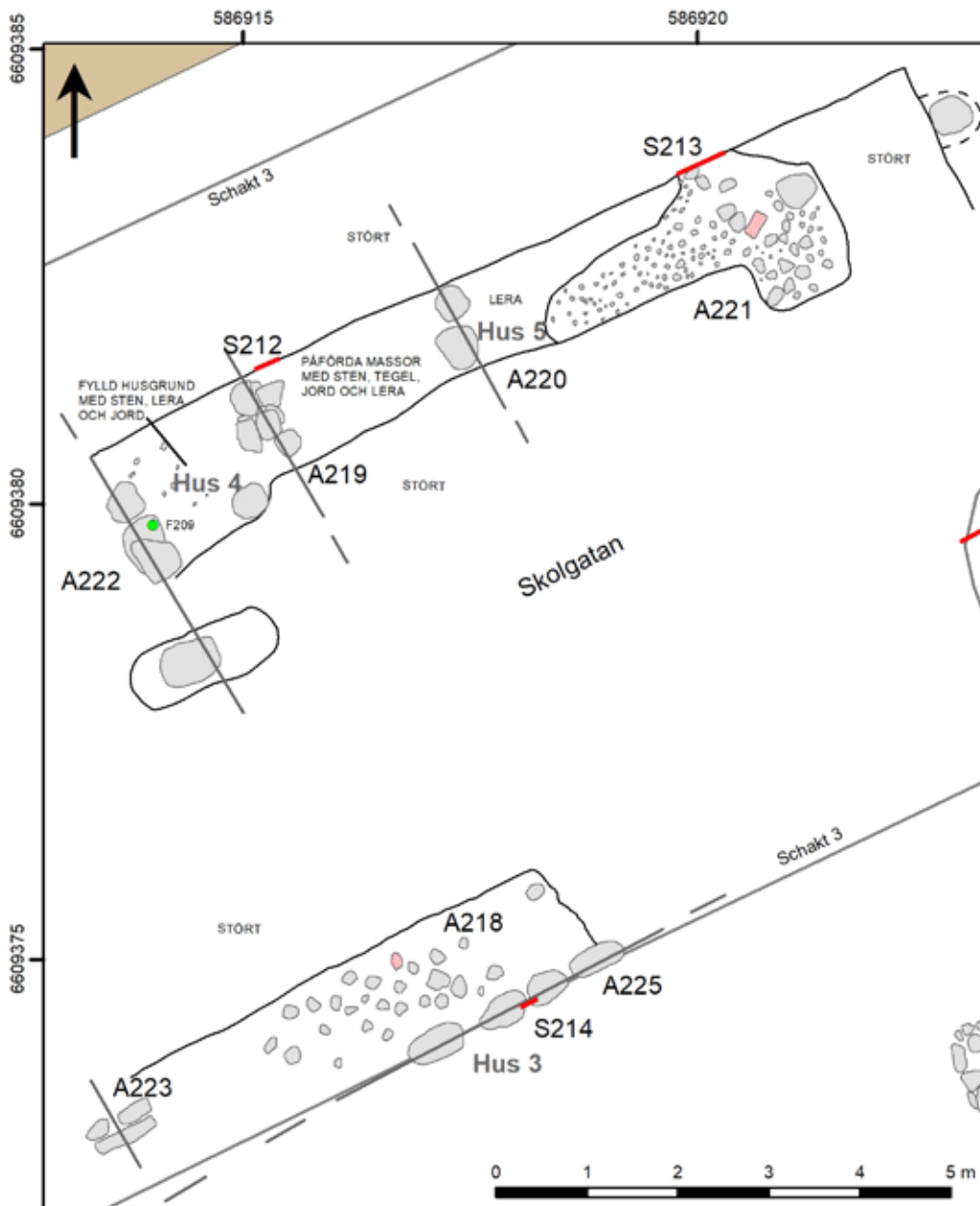
Figur 47. Planritning över A224. Läget för sektion S215 markerat. Skala 1:80.

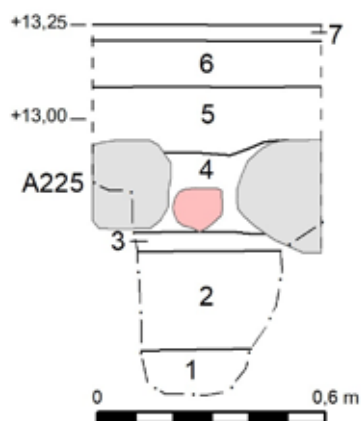
Figur 48. Sektion 215 med en representativ del av grundmur A224 avbildad. På platsen för sektionsritningen handgrävdes en provgröp ned i lagret under A224 (L1). Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Brun lera.
- 2) Brun sand och lera. Påfört lager.
- 3) Brun sand. Påfört lager.
- 4) Grått krossat grus. Bärlager.

Figur 49. Plan över anläggningarna A218 och A221, stenlagda ytor, samt A219, A220, A222 och A225, syllstenslinjer. Lägena för sektionerna S212–214 markerade. Notera dock att A218, legat högre upp än de intilliggande anläggningarna och inte är samtida med dem. Skala 1:80.

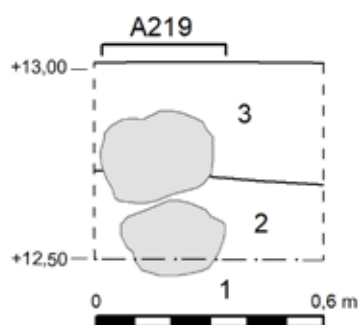
Figur 50. Sektion 214. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Grå lera.
- 2) Grå lera med kolstänk
- 3) Kol och sot blandat med lera.
- 4) Brun bumös lerblandad silt med inslag av kol, sot, tegel-flisor. Stort inslag av förmulnat organiskt material. Fynd av keräpipa. A225 anlagt i lagret.
- 5) Brun sandblandad lera.
- 6) Sättsand. A218 anlagt på denna nivå.
- 7) Asfalt.

Ytterligare byggnadslämningar påträffades mitt i Skolgatan i samband med schaktningen för nytt bärlager (schakt 3). Tre syllstensmurar låg parallellt i nordnordost–sydsvästlig riktning (A220, A219 och A222). Området var mycket stört och konstruktionerna påträffades bara bevarade i ett smalt parti (figur 49). Syllstensrad A219 var uppförd i två skikt (figur 51). A219 och A222 har tillhört samma husgrund (hus 4) som fyllts igen med sten lera och jord. A220 utgjordes av en ensam syllstensrad, och byggnadens utbredning är därmed osäker (hus 5). På och i anslutning till A222 tillvaratogs ett par skärvor yngre rödgods (F208 och F209).

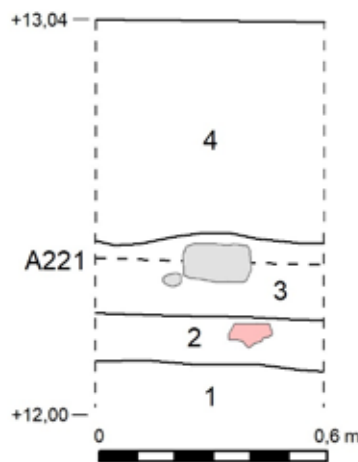
Intill byggnadslämningarna påträffades en gles stenpackning (A221) anlagd i ett skikt av grå lera (figur 52). Två hästskor tillvaratogs ovanpå stenpackningen tillsammans med ett oglaserat ben till en trefotsgryta. Stenpackningen skulle kunna vara en del av den äldsta Skolgatan, men kan också vara en äldre stenlagd gårdsplan.

Figur 51. Sektion 212 med syllstensrad A219 sedd från söder.

Lagerföljd:

- 1) Brun lera, ej bortschaktad.
- 2) Brun lera.
- 3) Grus. Bärlager.

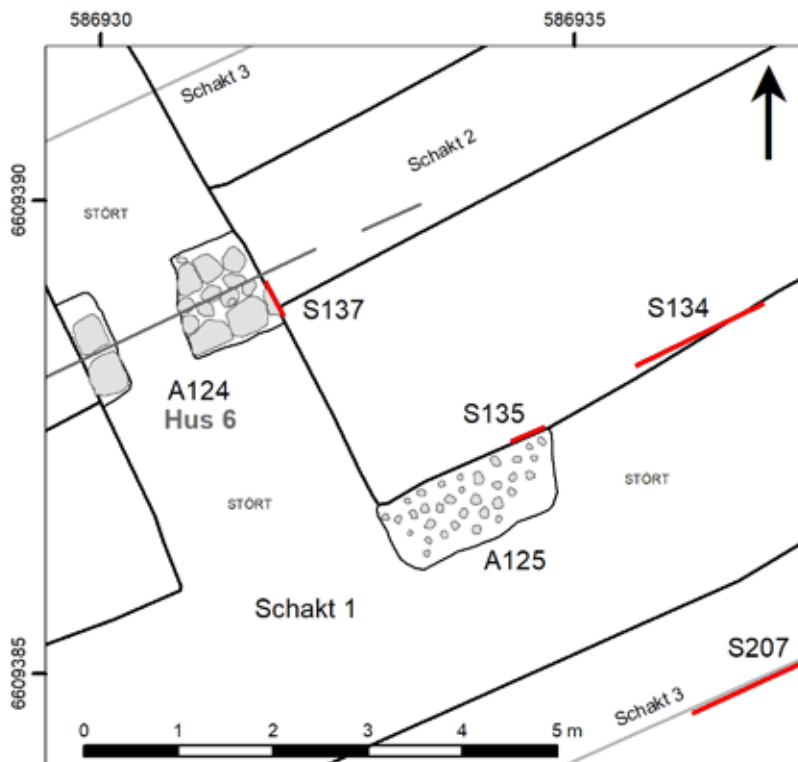
Figur 52. Sektion 213 med stenlagd yta A221 i sektion.

Lagerföljd:

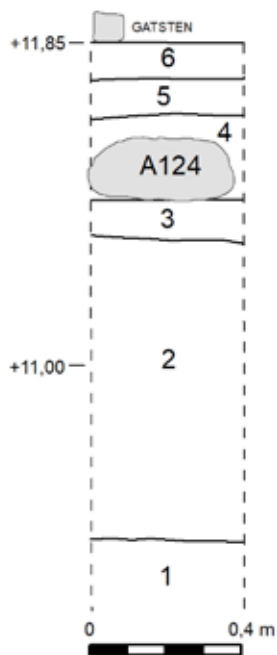
- 1) Grå lera.
- 2) Grå lera med inslag av tegel och kol.
- 3) Grå lera med tegelstänk.
- 4) Grus. Bärlager.

Vid schaktning för VA (schakt 1) framkom en stenkonstruktion (A124) (figur 53). Tjockleken på konstruktionen indikerar att den utgjort en grundmur till ett stenhus (hus 6, figur 54). Det är osäkert om grunden utgör en sydlig eller nordlig avgränsning av byggnaden.

På samma stratigrafiska nivå som A124 låg en stenlagda yta (A125, figur 53 och 55). Förekomsten av hästskospik (F135) och ett handtag till en trefotsgryta med datering till mellan 1650 och 1750 (F134), gör att ytan uppfattas som en del av den äldsta Skolgatan. Något längre österut kunde dock inte stenpackningen identifieras. Istället låg på samma nivå ett lager med stor del tegelkross (L3 i S134, figur 56).

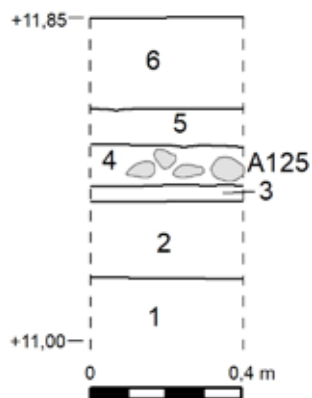
Figur 53. Plan över grundmur A124 i hus 6 och stenlagd yta A125. Anläggningarna är dokumenterade i schakt 1. Läget för sektionerna S135 och S137 markerade. Skala 1:80.

Figur 54. Sektion 137. A124 syns i sektionen. Dokumenterad från öster i VA-schakt. Skala 1:20.

Lagerföljd:

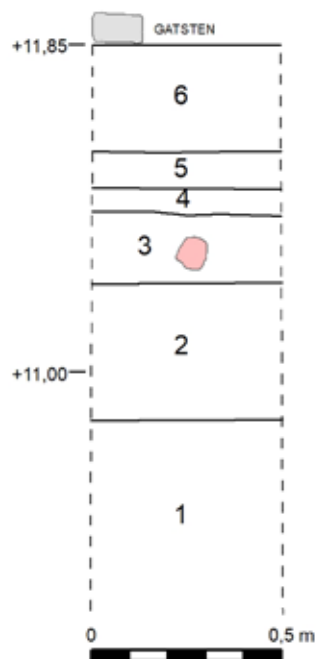
- 1) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 2) Lera med horisonter av sand.
- 3) Grå lera med kolstänk.
- 4) Brun sandblandad humös silt.
- 5) Sand.
- 6) Grus. Bärlager.

Figur 55. Sektion 135. A125, stenlagd yta, syns i sektionen. Dokumenterad från söder i VA-schaktet. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Brun lera. Naturlig undergrund.
- 2) Grå sandblandad lera med horisonter av beige sand.
- 3) Brun sand och lera med kolstänk och tegelflisor.
- 4) Sand, lera och tegel med träflis mellan stenarna. Oregelbundet stenlagd yta i 1-2 skikt med stenar. Fynd av bästskospik (F135) och gryta i yngre rödgods (F134)
- 5) Brun sand och lera med tegelflisor.
- 6) Sand och grus. Bärlager.

Figur 56. Sektion 134. Lager 3 fortsatte i norra schaktväggen ytterligare cirka sex meter österut.

Lagerföljd:

- 1) Brun lera. Naturlig undergrund.
- 2) Grå sandblandad lera med horisonter av beige sand.
- 3) Rödbrunt krossat tegel, stenar, sand och träflisor. Lagret innehöll fynd av yngre rödgods (F131 och F132) och svartglaserat kakel (F133).
- 4) Brun sand och lera med tegelflisor.
- 5) Sand. Bärlager.
- 6) Sand och grus. Bärlager.

Bebyggelselämningar, delområde C

Hus 2

Typ:	Stenhus
Orientering:	VSV–ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> 4,8 meter <i>Bredd:</i> >0,3 meter
Vägg:	Stengrund A224
Golv:	–
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analyser:	–
Datering:	Cirka 1650–1850
Typologi:	–

Beskrivning

Hus 2 utgörs bara av en syllstensrad i västsydväst–ostnordostlig riktning (figur 47 och 48). Syllstenslinjen utgjorde byggnadens norra vägg och huset har legat i anslutning mot Skolgatan. Byggnaden har senast rivits i samband med att Rudbeckianska gymnasiet uppfördes under mitten på 1800-talet. Byggnaden är därför sannolikt yngre än Skolgatan, men äldre än Rudbeckianska gymnasiet.

Hus 3

Typ:	Syllstenshus
Orientering:	VSV–ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> >2,7 meter <i>Bredd:</i> >0,4 meter
Vägg:	Syllstensrad A225.
Golv:	–
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analyser:	–
Datering:	–
Typologi:	–

Beskrivning

En enkel syllstensrad längst med södra sidan av Skolgatan. Utifrån den fragmentariskt bevarade lämningen har det inte i fält gått att avgöra om byggnaden legat söder om Skolgatan, eller i Skolgatan (figur 49 och 50). Om stensamling A223 tillhört byggnaden skulle detta innebära att den legat i Skolgatan, och att byggnaden är äldre än mitten på 1600-talet.

Hus 4

Typ:	Syllstenshus
Orientering:	VSV–ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> 1,3 meter <i>Bredd:</i> 2,3 meter
Vägg:	Syllstensrad A219 och A222.
Golv:	–
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	Yngre rödgods (F209 och F208)
Analyser:	–
Datering:	Före cirka 1650.
Typologi:	–

Beskrivning

Hus 4 utgjordes av två parallella syllstensrader (A219 och A222, figur 49 och 51). Utrymmet mellan syllstensraderna var utfyllt med sten, och lerblandad silt. Den östra syllstensraden (A219) var uppförd i två skikt. Det korta avståndet mellan syllstensraderna, tillsammans med närvaron av ytterligare en sten söder om A222, indikerar att byggnaden ursprungligen haft en nordnordväst–sydsydostlig riktning. I fält bedömdes huslämningen okulärt vara av tidigmodern, eller sentida karaktär. Utifrån en rektifiering av 1688 geometriska karta (LMS T71-1:15), låg konstruktionerna i Skolgatan. Hus 4 bör alltså vara äldre än cirka 1650 då Västerås reglerades och Skolgatan kan antas ha tillkommit. På en av syllstenarna i A222 låg fragment av en gryta i yngre rödgods med brun glasyr (F209), och strax intill konstruktionen ytterligare yngre rödgods (F208). Keramiken kan dateras till 1600–1700-tal, och bör därmed höra ihop med destruktio- nen av byggnaden.

Hus 5

Typ:	Syllstenshus
Orientering:	NNV–SSV
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> >1 meter <i>Bredd:</i> >0,5 meter
Vägg:	Syllstensrad A220
Golv:	–
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analyser:	–
Datering:	Äldre än cirka 1650.
Typologi:	–

Beskrivning

Hus 5 bestod bara av en bevarad syllstensrad (A220), två stenar i längd (figur 49). I fält har byggnadslämningen bedömts som samtida med hus 4.

Hus 6

Typ:	Stenhus
Orientering:	VSV-ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> >2,1 meter <i>Bredd:</i> >1 meter
Vägg:	Grundmur A124
Golv:	–
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	En mynningsskärva av ett kärl yngre rödgods (F130).
Analyser:	–
Datering:	Äldre än cirka 1650.
Typologi:	–

Beskrivning

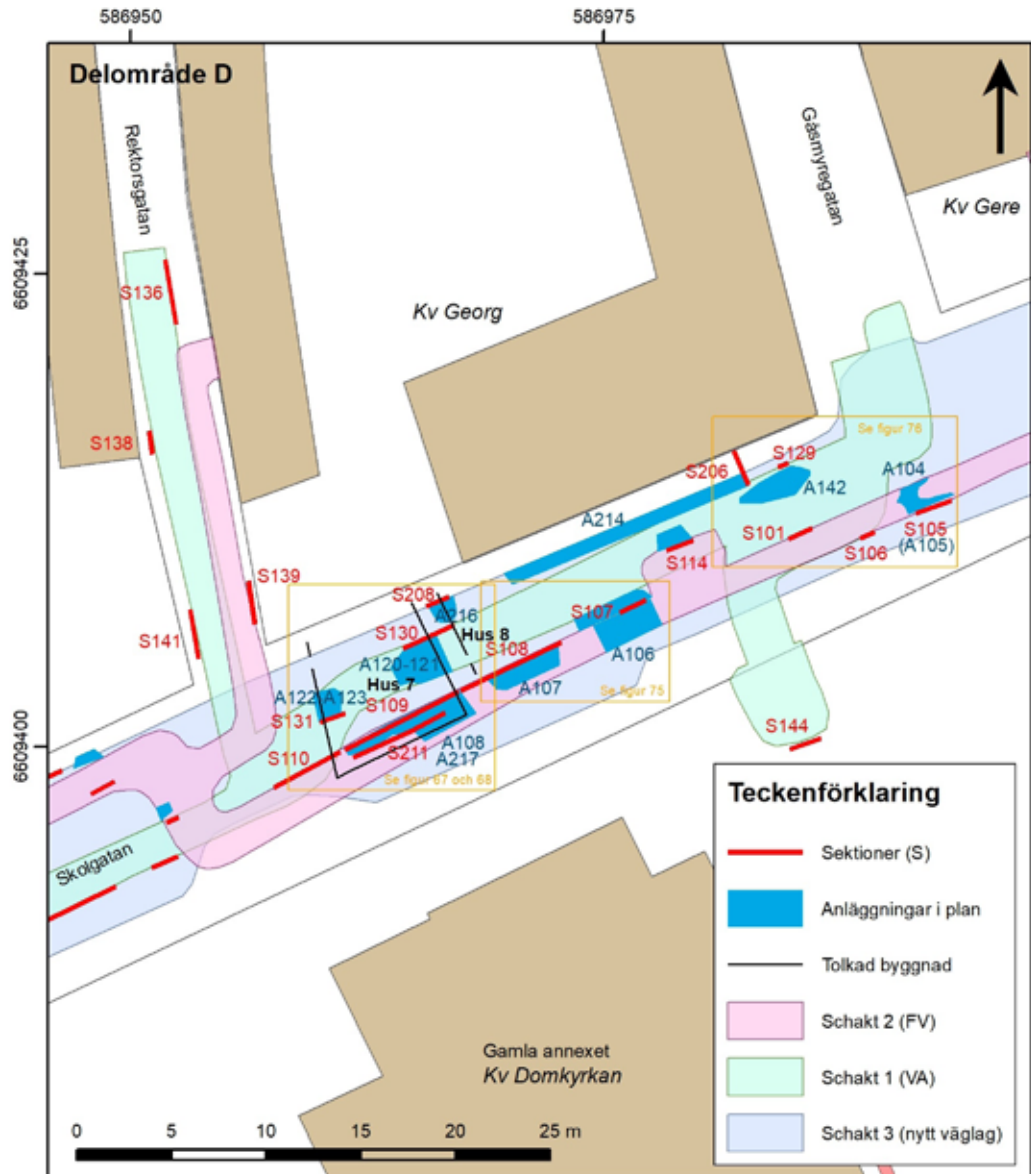
Av hus 6 har enbart delar av grundmuren (A124) påträffats (figur 53 och 54). Muren är av skalmurstyp, med större stenar i kanterna av muren och mindre sten utfylld mellan kanterna (figur 57). Tjockleken på muren är dimensionerad för att bära upp vikten av stenväggar. Grundmuren (A124) var belägen mitt i Bredgatan (Skolgatan) i 1688 karta över Västerås (LMS T71-1:15). Byggnaden har alltså sannolikt rivits i samband med utläggandet av Skolgatan. Om grundmuren utgjort södra väggen i huset har byggnaden sannolikt varit mycket liten och gått fram till stadsdiket norr om. Byggnaden tycks uppförd i en förlängning av tomt 62 i 1688 års karta.

Figur 57. Delar av grundmur A124 (hus 6), sedd från söder. Fotograferat av Jonas Ros.

Delområde D

Delområde D utgjordes av Skolgatan i anslutning till kvarteret Georg, samt Rektorsgatan (figur 58 och 59). Den påtagligaste lämningen utgjordes av resterna efter ett stenhus med källare (hus 7). Huset undersöktes först i samband med schaktning för ny VA och fjärrvärme (schakt 1 och 2). Vid reparation av ett avloppsrör framkom och undersöktes ytterligare delar av hus 7. Förutom stenhuset har ytterligare en byggnadslämning påträffats (hus 8) samt flera stenlagda ytor. I Rektorsgatan framkom bitvis djupa kulturlager.

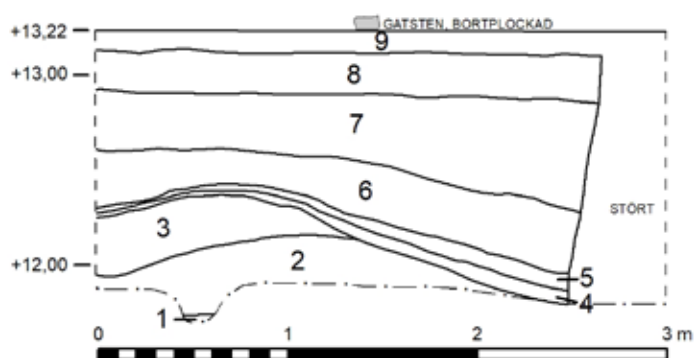
Figur 58. Plan över delområde D med sektions- och anläggningar markerade. Skala 1:400.

Figur 59. Skolgatan vid delområde D. Bakom grävmaskinen till vänster i bild ligger Rektorsgatan. I gatan framför det röda staketet ligger lämningarna efter hus 7 och 8. Till höger skimtar gamla annexet. Fotograferat av Oskar Spjuth från sydväst.

Lager, delområde D

I östra schaktväggen längst upp i Rektorsgatan fanns bevarade kulturlager ned till ett djup av 1,6 meter under befintlig markyta (S136, figur 60 och 61). Naturlig undergrund uppnåddes enbart i en provgrop som grävdes för hand (L1 i S136, figur 60).

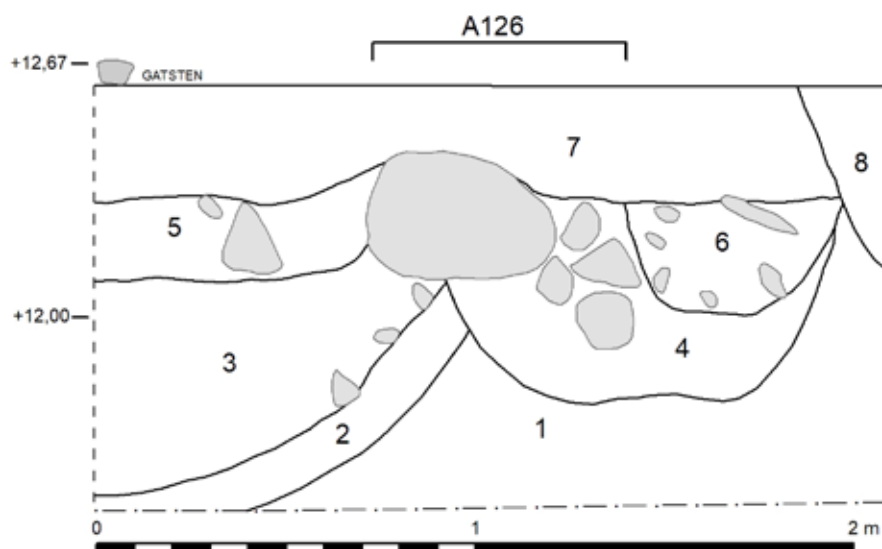
Figur 60. Sektion 136 i Rektorsgatan sedd från väster. Skala 1:40. Lagerföljd:

- 1) Ljusbrun naturlig lera.
- 2) Ljusbrun sandblandad lera.
- 3) Grå och brunt lager av kalkbruksbitar, tegelflisor, stenar och lerblandad jord. Byggnationslager eller, mer troligt, raseringslager.
- 4) Ljusbrun lera med inslag av kalkbitar.
- 5) Rödbrun sand med inslag av tegelflisor.
- 6) Grå lera.
- 7) Ljusbrun lera.
- 8) Blått grus.
- 9) Sand. Bärlager.

Figur 61. Norra delen av schakt 1 och 2 i Rektorsgatan. Sektion 136 uppfördes där den utfällda tumstocken ligger centralt i bild mellan en kabelskyffel och en spade. Träbussen på båda sidor är typiska för gränderna norr om Skolgatan. Fotograferat av Jonas Ros från söder.

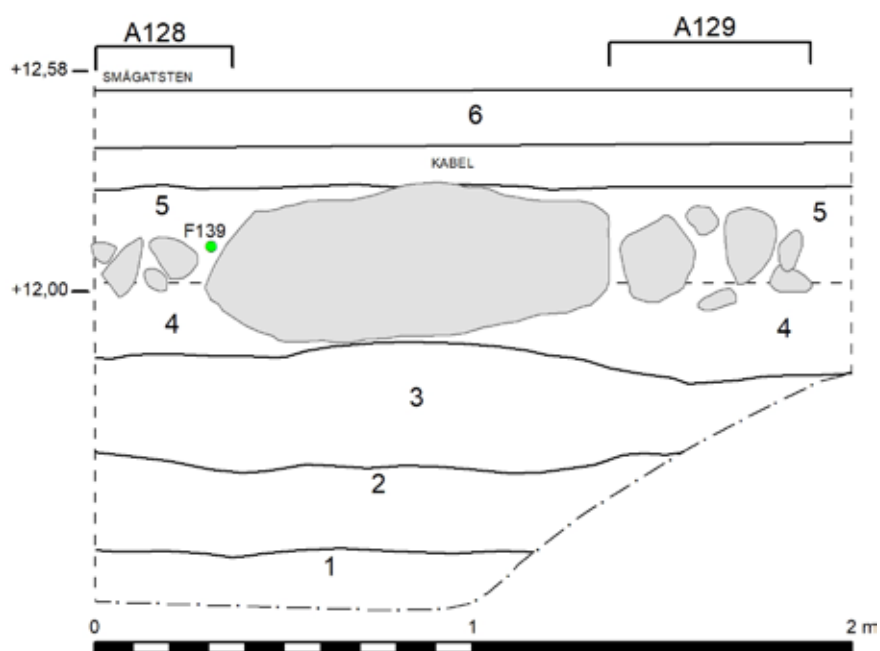
Relativt mäktiga kulturlager noterades även i södra delen av Rektorsgatan, direkt norr om Skolgatan (figur 62 och 63). I östra schaktväggen kunde det konstateras att det rörde sig om tydliga nedgrävningar (S139), medan det i västra schaktväggen enbart framgick att kulturlagren hade ett större djup än omkringliggande lager. Lagren i södra delen av Skolgatan utgjordes i huvudsak av leriga lager, och kan betecknas som påförd. I östra schaktväggen har det noterats två nedgrävningar. Detta indikerar att ett äldre större dike under senare period ersatts av ett mindre. Bland lagren på båda sidor schaktet förekom fragment av yngre rödgods av 1600–1700-tals typ (F136–F139). De tjocka lagren i södra delen av Rektorsgatan representerar sannolikt igenfyllnadslager som använts för att fylla igen Västerås stadsdike. Stensamlingarna A126, A128 och A129 uppfattades i fält som möjliga syllstensgrunder, men har vid efterbearbetningen omtolkats till att utgöra en del av de massor som använts för att fylla igen de tidigare dikena.

Figur 62. Sektion 139. A126. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Gråbrun lerig silt.
- 2) Homogen grå lera med fragment av tegelkross.
- 3) Lös grå väldigt fuktig lera med trä och tegel. Fynd av keramikgryta (F136).
- 4) Homogen gråbrun silt. Fynd av yngre rödgods (F137 och F138).
- 5) Lösa leriga gråbruna massor med grus, sand, silt och stenar.
- 6) Brun sand med småsten, sannolikt recent.
- 7) Brun sand. Bärlager.
- 8) Störning. Nedgrävning för brunn.

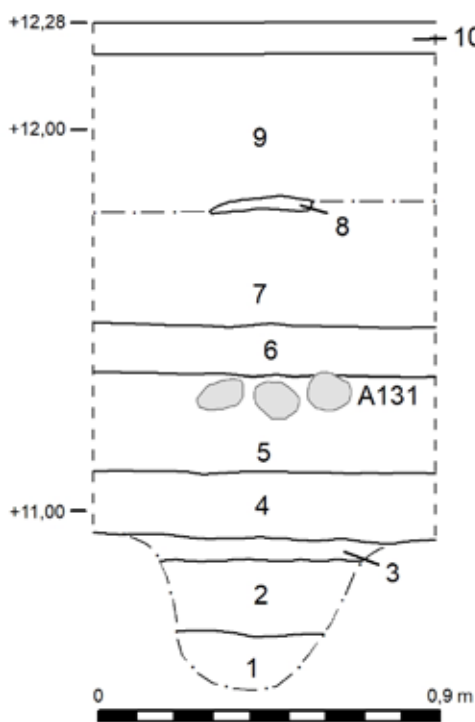

Figur 63. Sektion 141. Sedd från öster. Dokumenterad av Oskar Spjuth. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Brun lera. Naturlig?
- 2) Fläckig grå och beige silt.
- 3) Grå lera med tegelkross. Påfört lager.
- 4) Homogen brun silt.
- 5) Homogen brun silt. Liknar lager 4. Fynd av handtag till trefotsgryta (F139).
- 6) Sand. Bärlager.

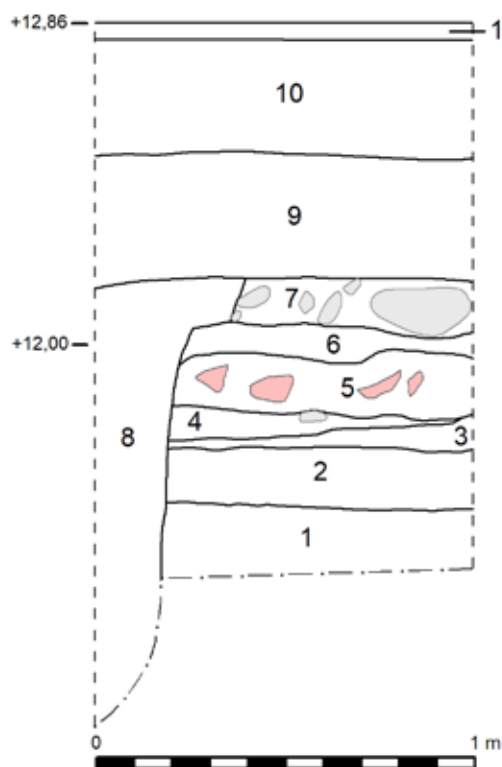
I Skolgatan inom delområde D uppgick kulturlagerdjupet till cirka 1 meter under befintlig marknivå. Mot Gåsmyregatan var kulturlagerdjupet något större (figur 64 och 65). I korsningen Skolgatan–Gåsmyregatan syntes i södra schaktväggen av schakt 2 ett tydligt brott mellan avlagringarna från gatläggningarna i väster och tomtmarken i öster (figur 66).

Figur 64. Sektion S106. Stenlagd yta A131 avbildat mitt i lagerföljden. Skala 1:20.

Lagerföljd:

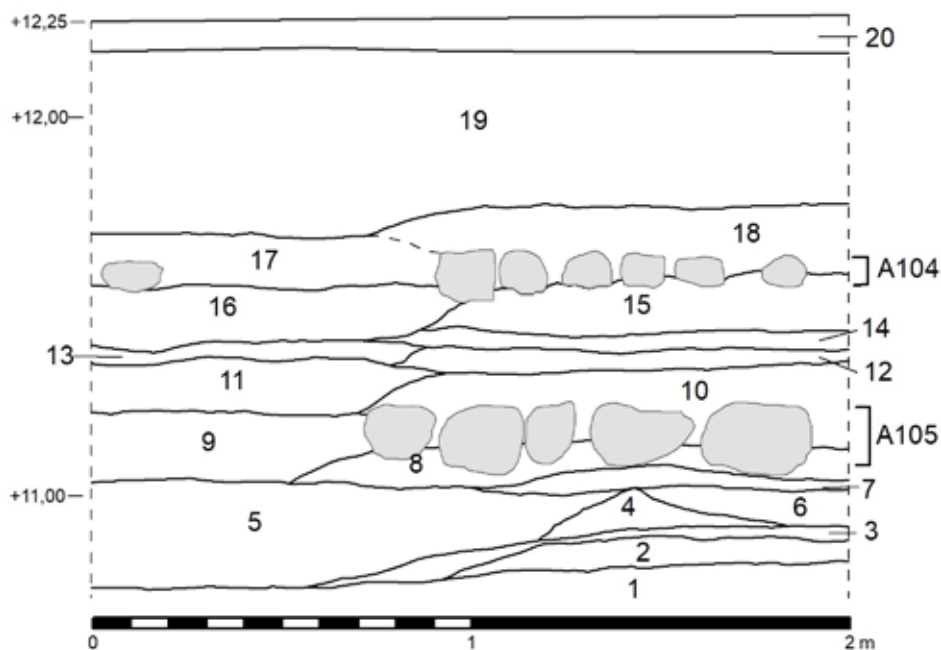
- 1) Grå naturlig lera.
- 2) Flammig grå till mörkt gråbrun lera med inslag av förmultnat organiskt material.
- 3) Mörkt brungrå lera.
- 4) Brun humös silt med stort inslag av förmultnat organiskt material och träflisor samt enstaka djurben.
- 5) Grusig sättsand till stenlagd yta A131.
- 6) Grus.
- 7) Sand.
- 8) Isolering för ledning.
- 9) Grus och sten
- 10) Asfalt.

Figur 65. Sektion S144 sedd från norr. Kulturlager framkom vid bandrensning i södra schaktväggen. Notera att även om schaktet var djupare så gjorde släntningen att lagerföljden enbart framkom till ett djup av 1,5 meter under befintlig marknivå. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Beige till synes naturlig lera.
- 2) Grå humös silt med inslag av gult silt och kol. Odlat lager.
- 3) Grå siltig lera.
- 4) Grå lerblandad silt med mycket kolfläckar.
- 5) Grå lerblandad silt med stora bitar krossat tegel.
- 6) Ljusgrå sand med grusinblandning.
- 7) Grå silt med tegelsmul. Flera mindre stenar i lagret, möjlig rest av stenläggning.
- 8) Störning.
- 9) Sand för markvärmeledning.
- 10) Grus, bärlager.
- 11) Stenplattor.

Figur 66. Sektion S105. I sektionen syns två gränser mellan den odlade tomtmarken i öster (vänster i bild) och stenlagda gator i väster (höger i bild). Två skikt av stenlagda gator syns (A104 och A105). Grusiga lager i botten på stratigrafien kan indikera en äldre grusad väg (L3). Dokumenterat i södra schaktväggen i schakt 2 i korsningen Skolgatan–Gåsmyregatan. Sedd från norr. Skala 1:20.

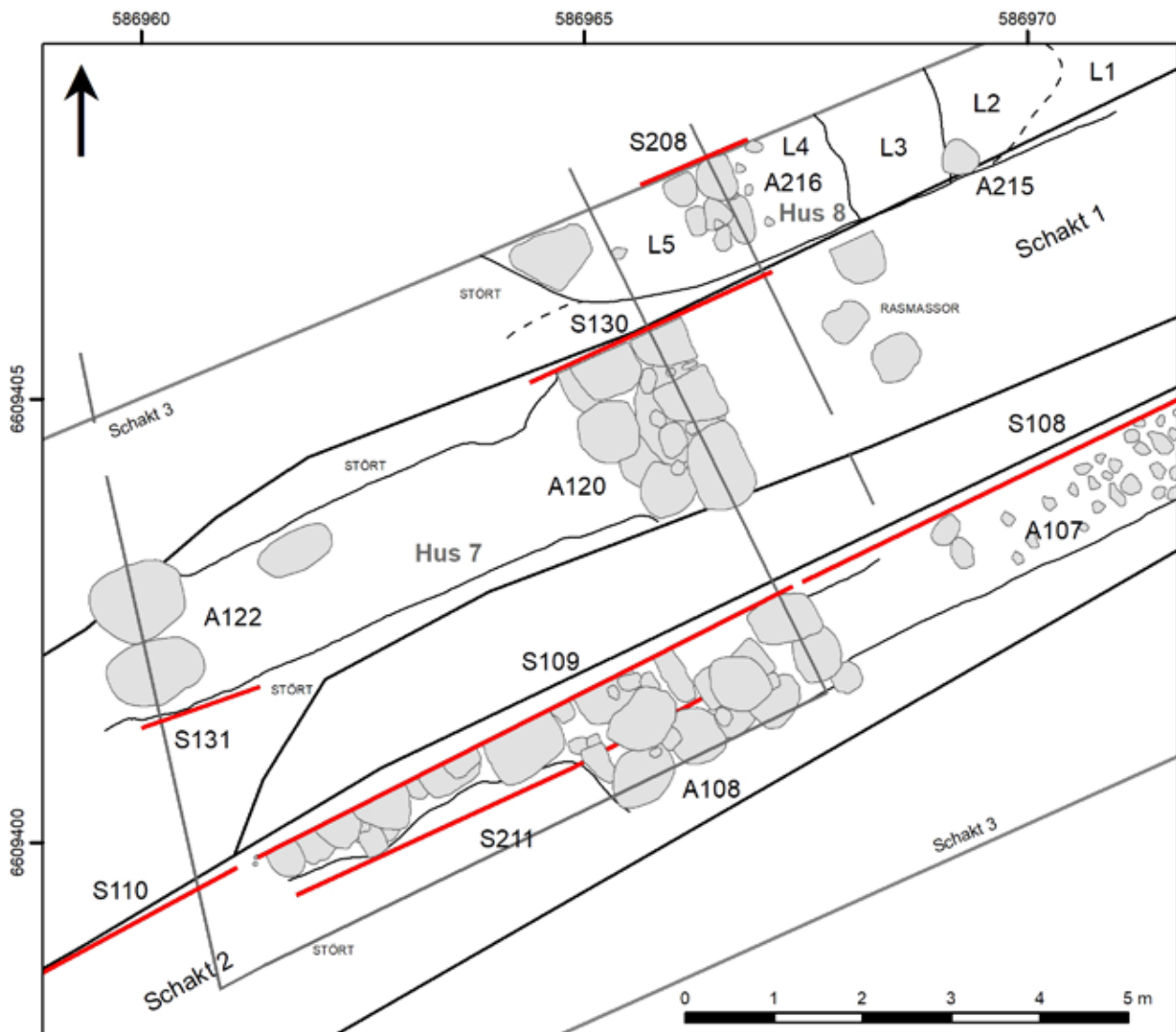
Lagerföljd:

- 1) Grå naturlig lera.
- 2) Grå lera.
- 3) Grus och sand. Möjligen äldre gatunivå.
- 4) Grus.
- 5) Gråbrun lera med inslag av organiskt material.
- 6) Beskrivning saknas.
- 7) Grå lera blandat med organiskt material.
- 8) Grus och sand, sättsand för A105.
- 9) Flammig grå lera. Påfört lager.
- 10) Grå siltig lera med inslag av sot, kol och tegelflisor.
- 11) Flammig grå siltig lera med kolstänk och tegelflisor.
- 12) Lerig grus och sand.
- 13) Grå lera.
- 14) Grå lera med inslag av kol och tegel.
- 15) Grus. Sättsand för A104.
- 16) Grå lera blandat med humös silt.
- 17) Grå lerblandad humös silt med inslag av grus, tegel och små stenar.
- 18) Grå lerblandad humös silt med stort inslag av tegelkross.
- 19) Grus och sand. Bärlager.
- 20) Asfalt.

Stenkonstruktioner, delområde D

Ett stenhus med källare (hus 7) undersöktes i flera etapper i samband med de olika schaktningsarbetena. Till följd av det består källaren av flera stenkonstruktioner med olika nummer. I schakt 2 påträffades först en murad grundmur (A108, figur 67 och 70–72). Grundmuren var något störd i sydvästra delen. Vid schaktning för ny VA (schakt 1) grävdes ett djupare schakt parallellt med schakt 2. Här dokumenterades först en kallmurad grundmur A120 (figur 67 och 68). Under A120 framkom en källarvägg med större huggna block (A121, figur 69). På samma nivå som A121 framkom även en liknande grundmur (A122) med första varvet av ett tegelvalv bevarat (figur 69 och 73). Vid schaktning för att laga en spricka i en äldre ledning framkom ytterligare en källarmur med delvis bevarat valv (A217) i södra schaktväggen (figur 69 och 74). A217 låg under A108 som då var undersökt och borttaget. A120, A121, 122 och A108 har borttagits. A217 har enbart dokumenterats och kvarligger.

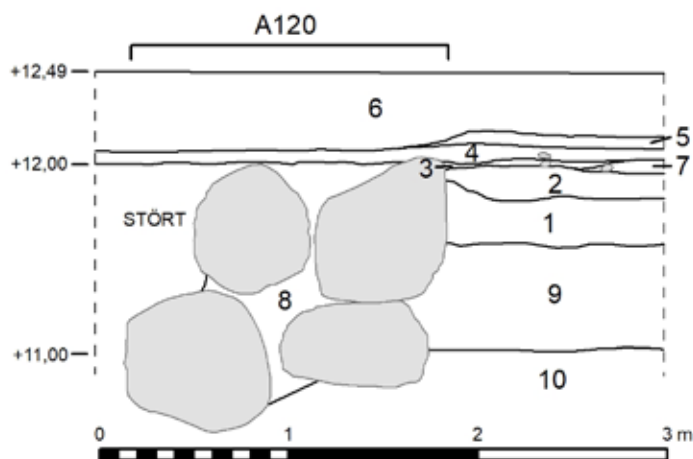
Stenkonstruktionen A216 strax nordöst om A120, har utgjort grundmuren till en intilliggande byggnad (hus 8, figur 67 och 75).

Figur 67. Plan över grundmurar till hus 7 (A108, A120 och A123). Planen visar samma utsnitt som figur 69, men en högre stratigrafisk nivå. Skala 1:80.

Lagerbeskrivningar till lagren i norra delen av schakt 3:

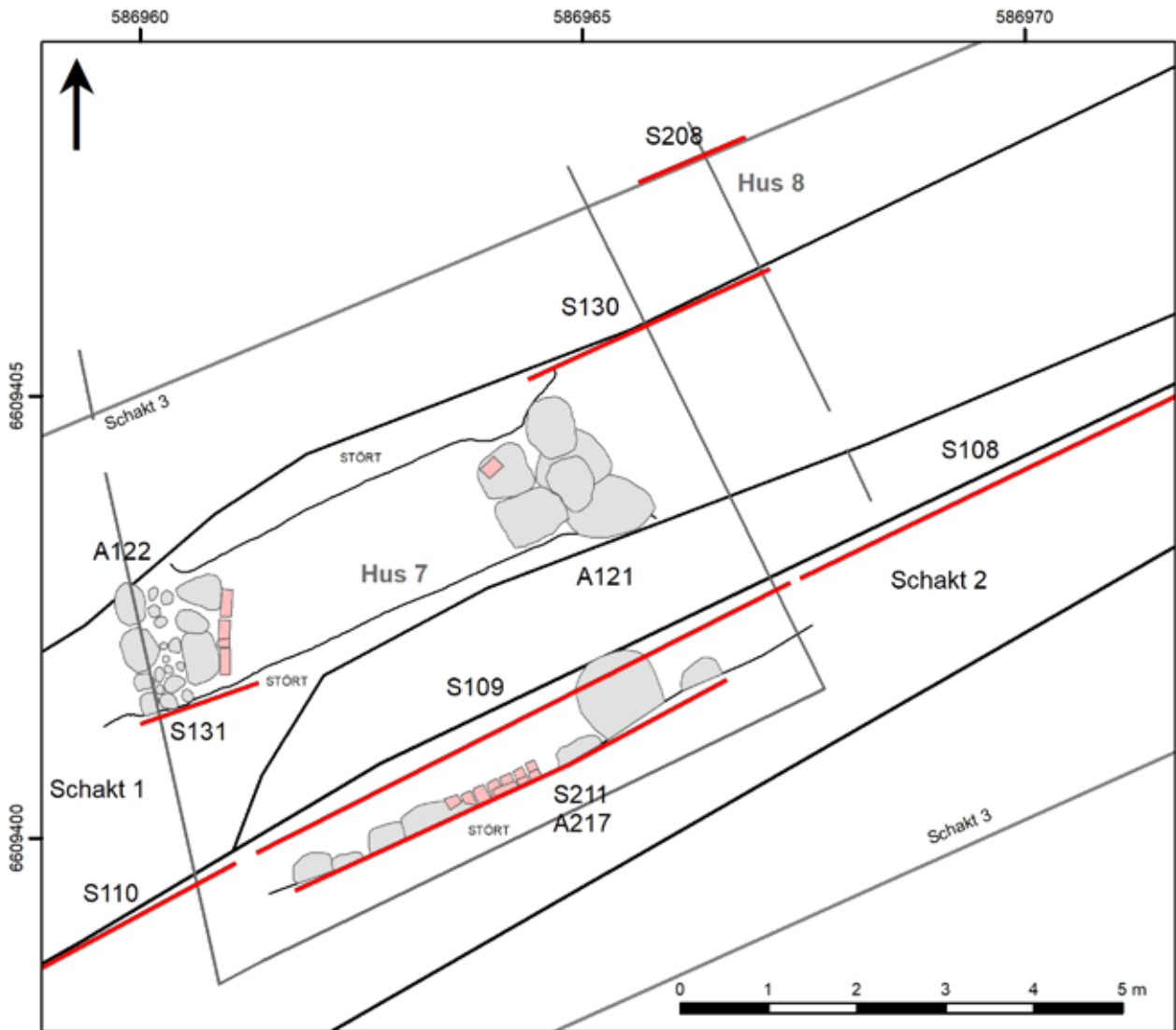
- 1) Brun lerig jord med fragment av tegel och trä.
- 2) Rödbränd torv.
- 3) Grå lera. Möjligt gövlager.
- 4) Kalkbruk.
- 5) Blandade raseringsmassor med silt, lera, tegelkross, kol och småsten. Fynd av järnspikar (ej tillvaratagna).

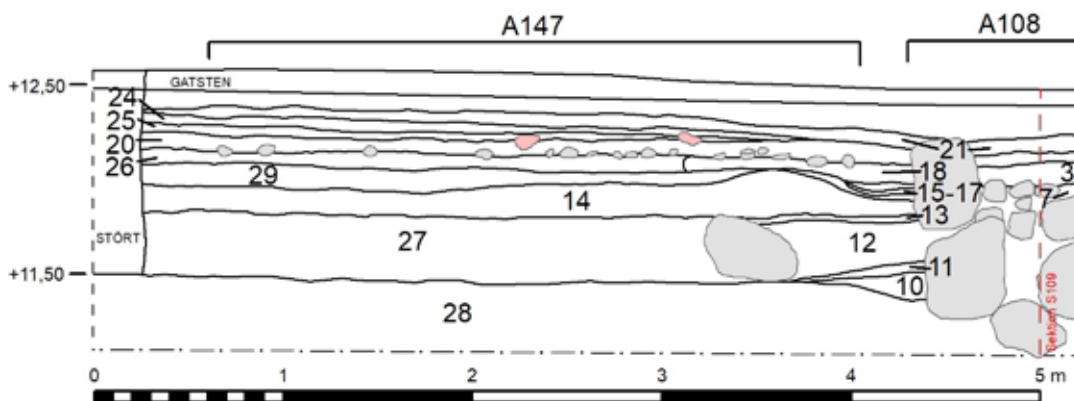
Figur 68. Sektion 130. Sektionen visar östra väggen (A120) i hus 7, sett från söder. I schaktväggen var läget för källarmuren A121 stort. Skala 1:40.

Lagerföljd:

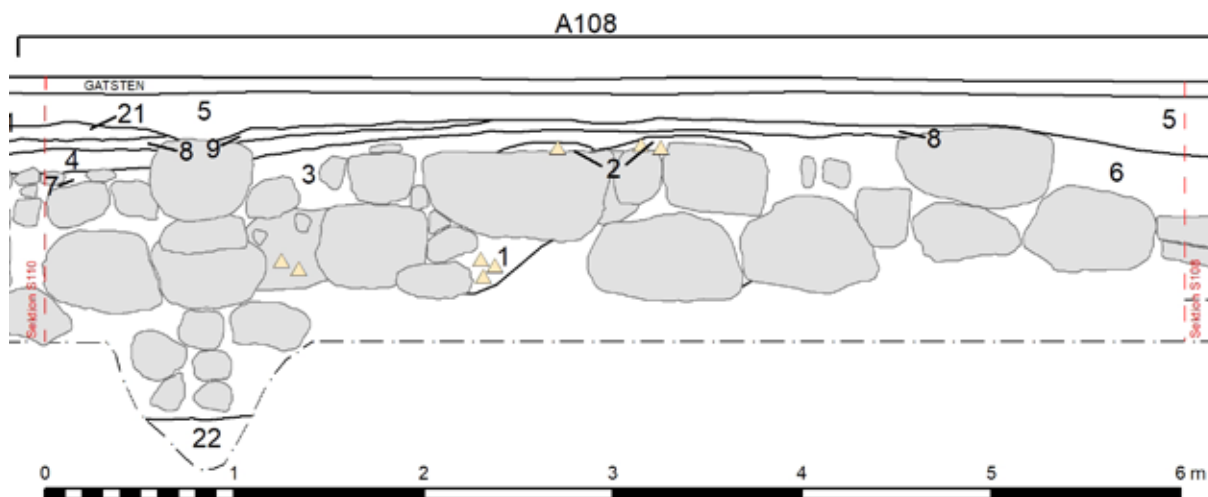
- 1) Brun lera med inslag av tegelflis, kol och brända djurben.
- 2) Grått kalkbruk med inslag av tegelbitar och stenar.
- 3) Svart kol.
- 4) Brun sandblandad lera med inslag av tegel och stenar.
- 5) Brun sand blandat med lera, med stort inslag av tegel och små stenar.
- 6) Sand och grus. Bärlager.
- 7) Gråbrun sand med stort inslag av sot. Kan vara äldre marknivå, samtida med byggnaden.
- 8) Grus.
- 9) Grå flammig lera, med inslag av kolstänk.
- 10) Grå lera. Naturlig undergrund.

Figur 69. Plan över källarmurarna i hus 7 (A217, A121 och A122). Planen visar samma utsnitt som figur 67, men en lägre stratigrafisk nivå. Skala 1:80.

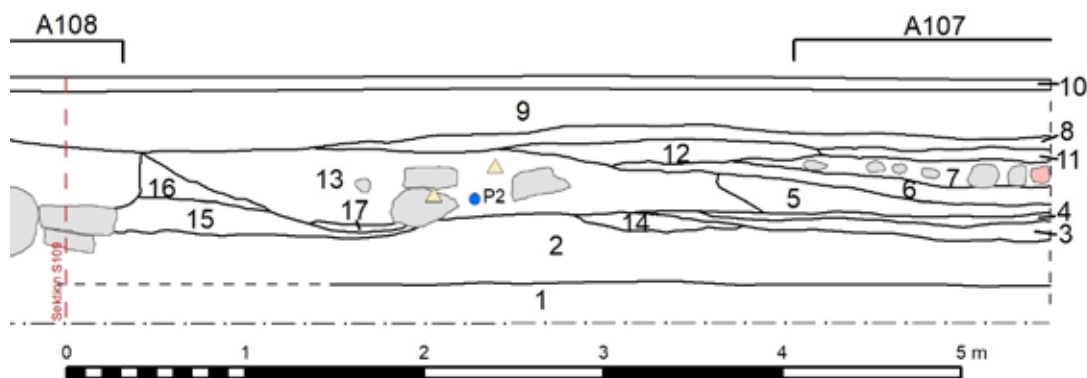
Figur 70. Sektion S110. Sedd från söder. Stenlagd yta A147 syns i sektionen. Till höger börjar A108 som fortsätter i sektion S109. Sektion S110 har en gemensam lagerbeskrivning med S109. Skala 1:40.

Figur 71. Sektion S109. Ritningen visar grundmuren A108 till bus 7. A108 fortsätter i väster och öster i S110 respektive S108. Sedd från söder. Skala 1:40.

Lagerföljd i sektion 109 och 110:

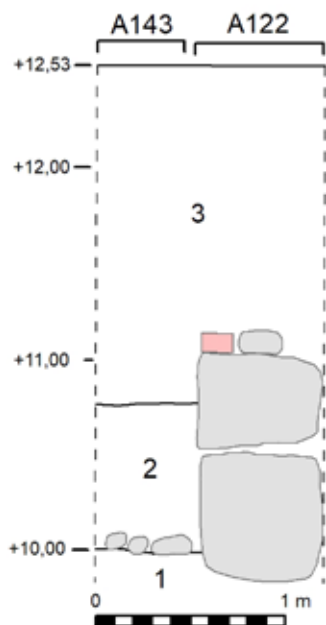
- 1) Grått kalkbruk.
- 2) Grått kalkbruk på stenar.
- 3) Grått kalkbruk.
- 4) Brun humös silt med inslag av tegelflis och stenar.
- 5) Sand. Bärlager.
- 6) Sand. Påfört.
- 7) Grått kalkbruk.
- 8) Mörkbrun sandblandad lera med inslag av tegel.
- 9) Brun lera och sand.
- 10) Moränartat grus.
- 11) Gråbrun humös silt.
- 12) Brungrå moränartat grus.
- 13) Vit kalk. Sannolikt tillkommet vid byggnation av bus 7.
- 14) Grå lera.
- 15) Sot.
- 16) Kalk och bruk.
- 17) Kol och sot.
- 18) Brun grus och lera. Stenlagd yta A147 anlagt i lagret. Fynd av yngre rödgods med pipleredekor (F106).
- 19) Brun sandblandad humös silt.
- 20) Sandblandad humös silt med tegelkross och kalkbruk.
- 21) Mörkbrun humös silt och stenar.
- 22) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 23) Svart kol och sot.
- 24) Grus. Påfört lager. Gatunivå.
- 25) Grå lera med inslag av tegelflisor och kalkbruk. Påfört lager.
- 26) Brungrå lera med stänk av kalkbruk, tegel och kol. Stenlagd yta A147 anlagt i lagret.
- 27) Brun lera med tegelstänk.
- 28) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 29) Bränd kalk, småstenar och tegelflisor. Sannolikt byggnationslager till bus 7.

Figur 72. Sektion S108. Sedd från söder. Till höger i ritningen syns stenlagd yta A107 och till vänster börjar A108 som fortsätter i sektion S109. Skala 1:40.

Lagerföljd:

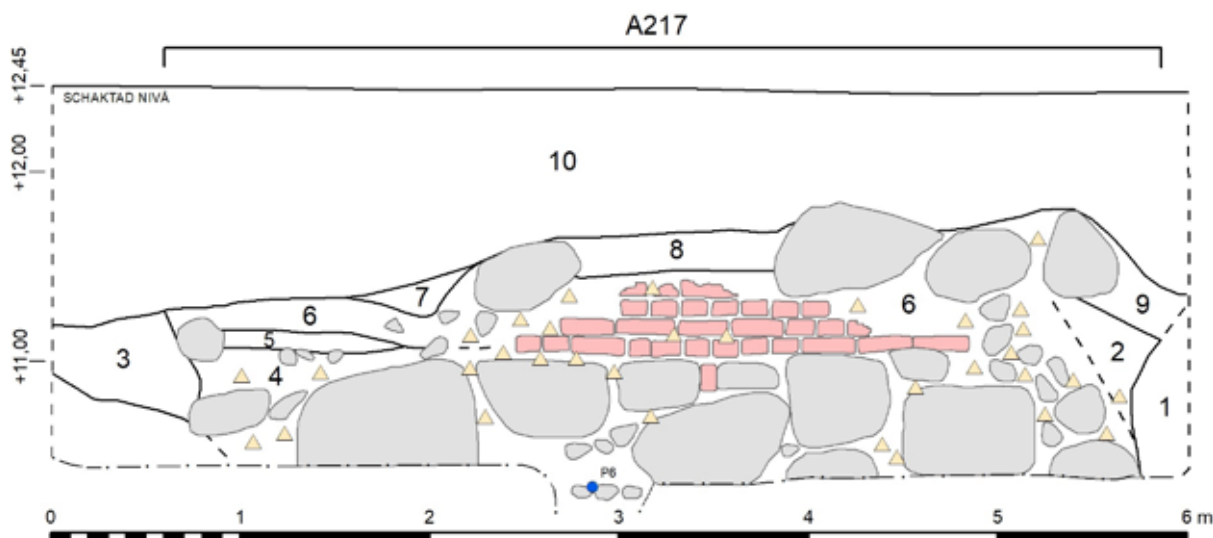
- 1) Grå lera. Naturlig.
- 2) Brun lera med kolstänk och tegelflisor. Stänk av kalkbruk i de två övre 0,2 metrarna.
- 3) Brun lera med kolstänk.
- 4) Brunt förmultnat organiskt material med tegelbitar.
- 5) Brun lera med kolstänk. Påfört lager.
- 6) Gråbrun lera. Påfört lager.
- 7) Humös silt med grus och stenar. Stenlagd yta A107 i lagret. Fynd av yngre rödgods och kritpipa vid undersökning.
- 8) Sand med tegel, kol och sot. Påförda raseringsmassor.
- 9) Sand. Modernt bärlager.
- 10) Gatsten.
- 11) Brun lera med inslag av tegelflis.
- 12) Grå lera med inslag av tegelflis och stenar.
- 13) Gråvit bränd kalk, stenar, tegelflisor. Tolkat som byggnationslager från uppförandet av bus 7. P2 taget i lagret.
- 14) Flammigt grått kalkbruk blandat med lera.
- 15) Brun lera med inblandning av grus.
- 16) Grå lera.
- 17) Svart sot.

Figur 73. Sektion S131. Källarmur A122 i södra sektionen av schakt 1, tillsammans med stenlagt golv A143. Sedd från norr. Skala 1:40.

Lagerföljd:

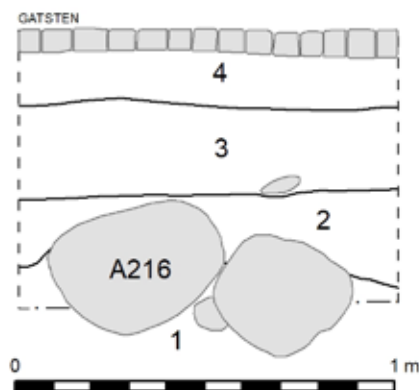
- 1) Naturlig undergrund.
- 2) Brun lera med inslag av tegel och träbitar. Fyllnadsmassor i källare.
- 3) Bärlager och moderna fyllnadsmassor.

Figur 74. Sektion 211. A217 i profil. Sedd från norr. Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Ljusbrun ren lera.
- 2) Beiget kalkbruk blandat med sand.
- 3) Grå silt med bruna fläckar och kolstänk.
- 4) Grå bränd kalk med sand och stenar. Rasmassor från stenbuset.
- 5) Grå lera.
- 6) Grå, bränd kalk.
- 7) Brun silt och lera med inblandning av kalkbruk.
- 8) Grå kalkbruk med sand och stenar.
- 9) Brun lera.
- 10) Grus. Moderna utfyllnadslager och bärlager.

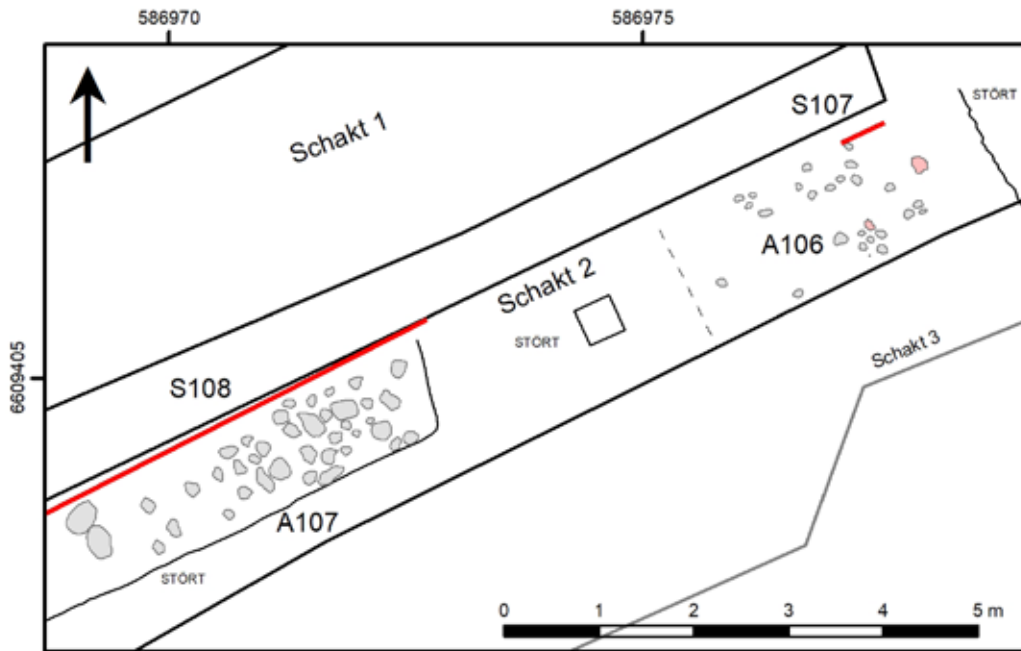
Figur 75. Sektion 208 visar syllstensrad A216 sedd från söder. Skala 1:20.

Lagerföljd:

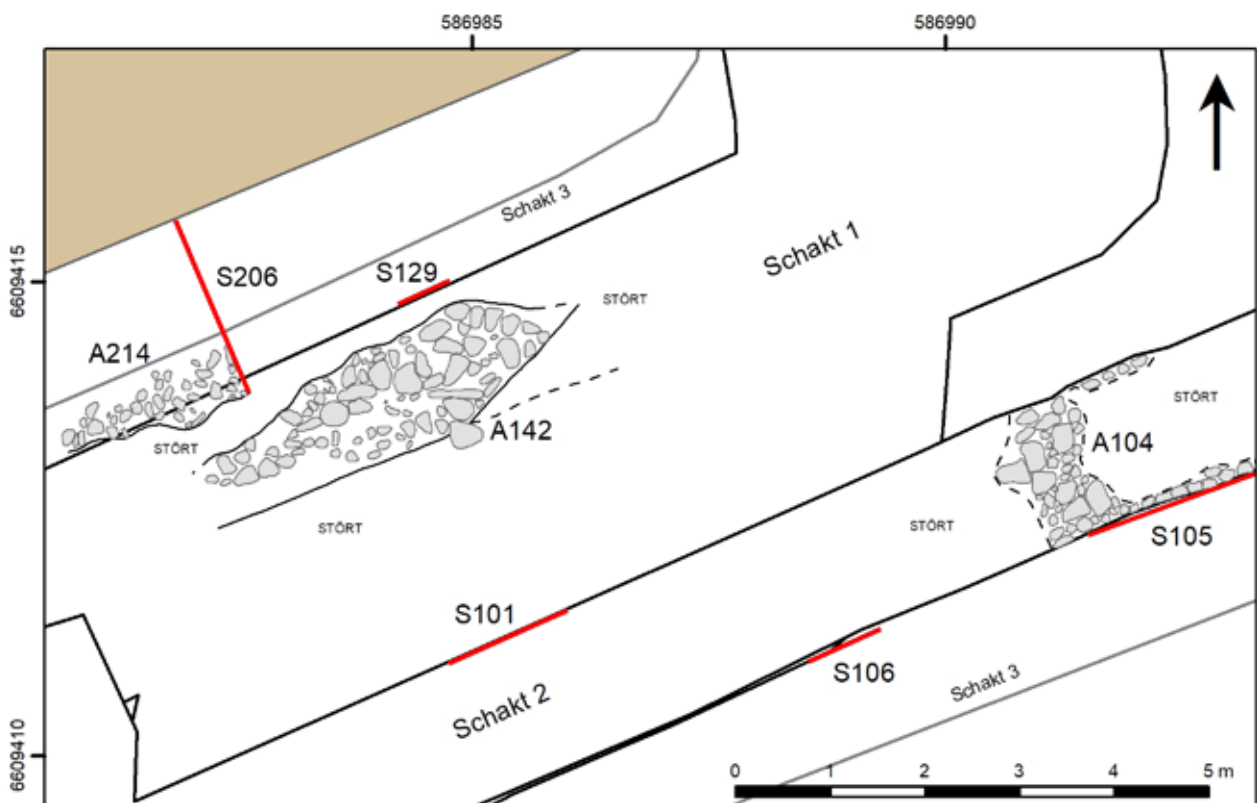
- 1) Kalkbruk. Raseringsmassor.
- 2) Lerig humös silt med kol och tegel.
- 3) Sand. Bärlager.
- 4) Sand. Bärlager.

I schakt 1 förekom stenlagda ytor med gleslagda stenar både öster och väster om hus 7 (A107, A106 och A147, figur 76). Fyndmaterialet direkt ovanpå stenläggningarna bestod av blandade föremål, främst keramik med vitleredekor som dateras till 1600- eller 1700-tal. Ett mynt ovanpå A107 var präglat under Karl XI och kan dateras till andra halvan av 1600-talet. Under A147 låg yngre rödgods med vitleredekor (F106). Dateringen av fynden visar att stenläggningarna är resterna efter den äldsta Skolgatan, som anlades kring mitten på 1600-talet.

Tätare lagda stenpackningar fanns längre österut längst Skolgatan och i korsningen med Gåsmyregatan (A214, A142 och A104, figur 77). Dessa har bedömts som tidigmoderna eller moderna gatubeläggningar i Skolgatan. A104 slutar mitt i korsningen och övergick där i kulturlager. Det visar att A104 lades när Skolgatan fortfarande var bredare väster om Gåsmyregatan, och smalare öster där om. Det var den fram till åtminstone 1900-talets början.

Figur 76. Stenlagda ytor A107 och A106. Skala 1:80.

Figur 77. Plan över de stenlagda ytorna A214, A142 och A104. Skala 1:80

Bebyggelseämningar, delområde D

Hus 7

Typ:	Stenhus
Orientering:	VSV-ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> 7,6 meter <i>Bredd:</i> >6,3 meter
Vägg:	Källarmurar A121, A122 och A217. Grundmurar: A108 och A120.
Golv:	Stenlagt golv A143 i källaren.
Funktion:	Källare och grund till bostadshus.
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analys:	¹⁴ C-analys: P6 ovanpå källargolvet, P2 i anslutning till byggnaden.
Datering:	Före cirka 1650.

Beskrivning

Hus 7 har bestått av en källare med bevarade väggar i syd (A217, figur 80), öst (A121) och väst (A122, figur 79). Den centrala delen av källaren var störd av tidigare ledningsarbeten. Någon nordlig vägg har inte påträffats och byggnadens avgränsning mot norr är därför osäker. Rester efter tegelvalv fanns bevarat i östra och södra väggarna. Detta indikerar att källaren haft kryssvalv. Ovanpå källargrunden fanns grundmurarna (A120 och A108, figur 78) till ett ovanliggande hus. Byggnadsdelarna följer samma linjer och har utgjort delar av samma byggnad. Byggnaden har rivits, och källaren fyllts igen innan Skolgatan lades ut under mitten på 1600-talet. Ett prov togs för ¹⁴C-analys i sektion 108:s lager 8, men gav ingen datering. Ett ben från ovanpå golvet i källaren daterades med ¹⁴C-analys till 1480–1660 e.Kr. (95,4% säkerhet). Provet daterar raseringen.

Östra väggen och västra väggen tycks inte helt parallella. Västra väggen ligger i linje med Rektorsgatan medan östra väggen tycks bättre linjerad efter förlängningen av Östra Kyrkogatan. Detta skulle kunna indikera att hus 7 legat på en tomt som utgjort en förlängning norrut av tomt 62 i 1688 års karta (figur 4).

Figur 78. Resterna efter den södra grundmuren i bus 7 (A108). Fotograferat från väster av Jonas Ros.

Figur 79. De påträffade lämningarna efter västra källarväggen (A122) i hus 7. Väggens riktning tycks ha gått parallellt med Rektorsgatan som syns vänster om det röda staketet i bild. Foto: Jonas Ros.

Figur 80. Källarmur A217 sedd från nordväst. Muren har utgjort den södra källarväggen i hus 7. Muren framkom vid reparation av en VA-ledning som gått genom källaren. Foto: Jonas Ros.

Hus 8

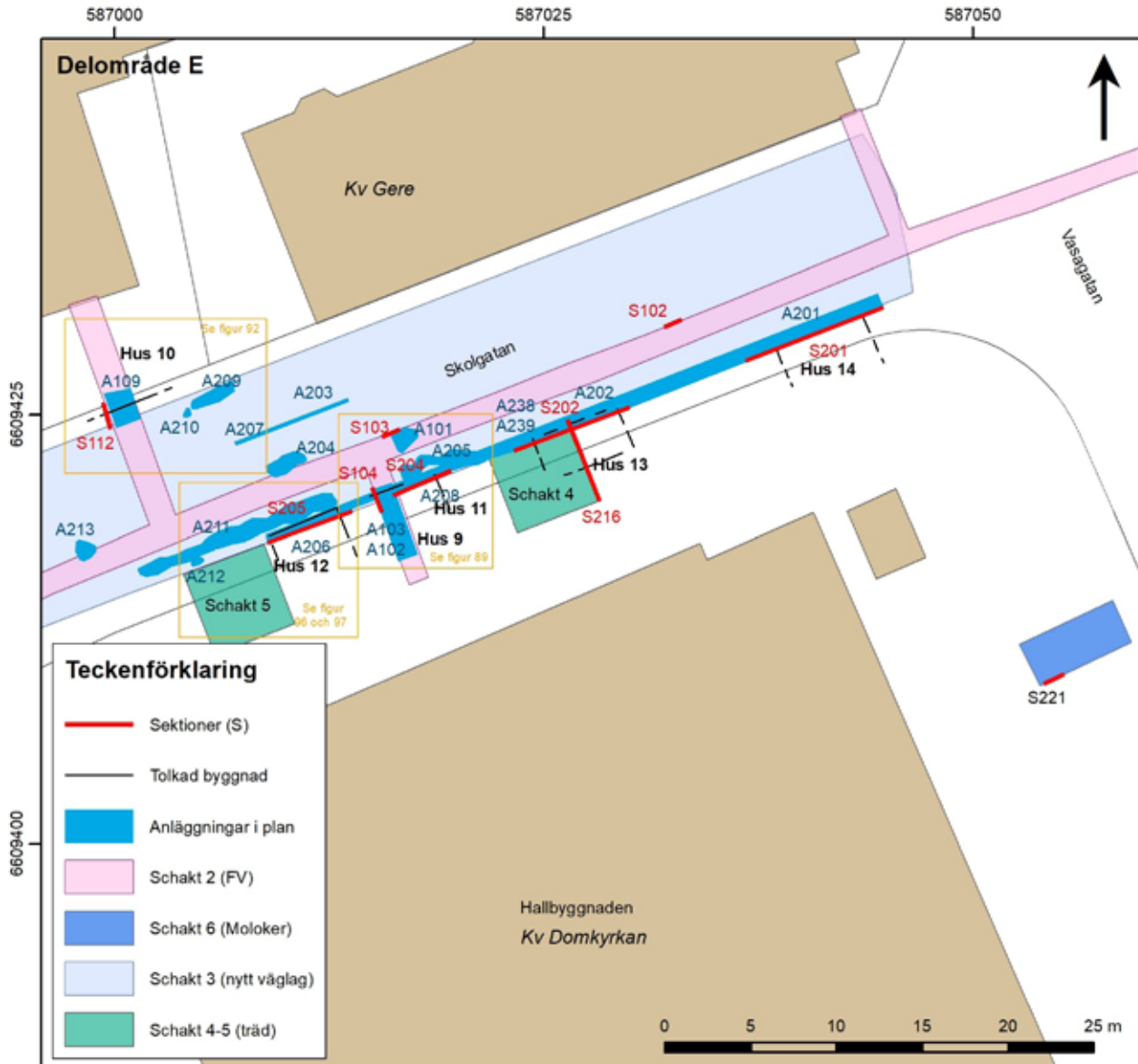
Typ:	Stenhus/syllstenshus
Orientering:	NNV–SSO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> >1,05 meter <i>Bredd:</i> >0,85 meter
Vägg:	Syllstenslinje A216
Golv:	–
Funktion:	Ekonomibyggnad inne på tomtmark?
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analyser:	–
Datering:	Före cirka 1650.
Typologi:	–

Beskrivning

Hus 8 bestod av en bevarad syllstenslinje. Linjen har gått parallellt med hus 7:s östra vägg, och sannolikt varit samtida. Hus 8 tolkas därför som ett uthus innanför hus 7, men som sannolikt tillhört samma gård.

Delområde E

Delområde E utgjordes av Skolgatan intill kvarteret Gere och ut i Vasagatan, samt en liten yta öster om Rudbeckianska skolans hallbyggnad där schakt 6 övervakades (figur 81 och 82). Sex byggnader har framkommit inom delområde E (hus 9–14). Från medeltida byggnader med torvtak till ett modernt tegelhus (figur 83). Ett mindre gränsdike och några stenlagda ytor undersöktes också inom delområde E.

Figur 81. Plan över delområde E med sektionerna S112 och S201–S205 samt anläggningar markerade. Skala 1:400.

Figur 82. Östra delen av Skolgatan sett från väster. Bortanför Skolgatan centralt i bilden syns Vasagatan. Till höger i bild syns Rudbeckianska gymnasietets hallbyggnad. Fotograferat av Jonas Ros.

Figur 83 Jonas Ros dokumenterar de medeltida bebyggelselämningarna som framkom nästan direkt under asfalten i södra delen av schakt 3. Närmast i bild syns syllstenen A239 och strax vänster om den härd A239. Vy från väster. Fotograferat av Oskar Spjuth.

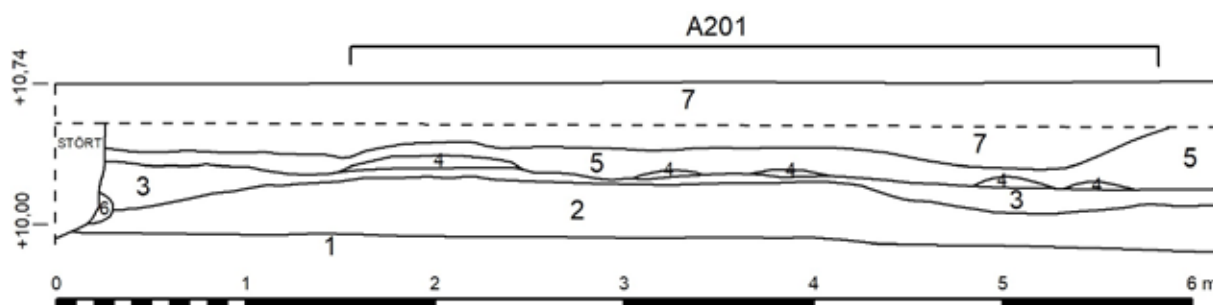
Lager, delområde E

Lagerdjupet var liksom i övriga delar av Skolgatan, relativt grunt. Vad som uppfattats som naturligt avsatt lera uppnåddes cirka 0,8–1,1 meter under den befintliga markytan. Topografiskt har Skolgatan inom delområde E sluttat mot öster.

Välbevarade kulturlager påträffades under södra trottoaren i Skolgatans östra del (figur 83–88). Lagerföljden bestod här av mellan 0,3 och 0,4 meter moderna bärlager för väglaget (L7 i S201, L9 i S202 och L1–L2 i S205). Under det följde påförda leriga lager (L7 i S202 och L5 i S205). En orange eldpåverkad torv låg på flera platser i området (L5 i S201, L6 i S202, L6 i S216 och L6 i S205). Under den brända torven låg brandlager av förkolnat trä (L4 i S201, L4 i S202, L8 i S216 och L8 i S205). Brandlagret vilade på ett par punkter på stenar som uppfattats som syllstenar. Lagerföljden har tolkats som rester efter syllburna byggnader, med väggar av trä, till exempel i skiftesverk, och tak av torv (hus 12, 13 och 14). Under byggnaderna fanns ett lager av lerig silt-siltig lera, som uppfattas som en äldre odlad markyta (L2 i S201–S202 och L9 i S205 och S216). Inslag av tegel indikerar att odling skett under andra halvan av 1200-talet innan bebyggelsen uppfördes.

Från brandlagret L8 (S205) insamlades ett prov (P5) in för vedarts- och ^{14}C -analys. Provet bestod av en bit björknäver som tolkas komma från taktäckningen. Provet daterades till 1250–1390 e.Kr. (kal. 2 sigma, bilaga 7). I odlingslager L9 (S206) under huset analyserades även ett djurben med ^{14}C -analys. Benet daterades till 1290–1410 e.Kr. (kal. 2 sigma), vilket ger en äldsta möjlig datering för byggnaden (hus 12).

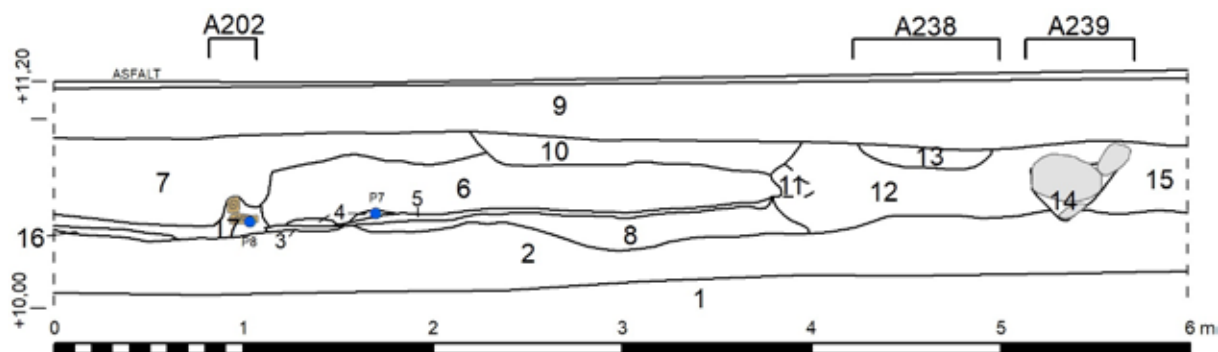
P7 insamlades från brandlager L4 (S202). Brandlagret tolkades som en rest av inner-taket från hus 13. Strax intill samlades P8 in från en syllstock i samma byggnad (hus 13). Proverna skickades för vedartsanalys och därefter ^{14}C -analys. Träslaget bestämdes i båda fallen till tall och dateringen blev 1160–1270 respektive 1220–1295 e.Kr. (kal. 2 sigma, bilaga 7).

Figur 84. Sektion 201. Bilden visar hus 14 i sektion. A201 representerar den inrasade taket från byggnaden. Sedd från norr. Skala 1:40.

Lagerföljd:

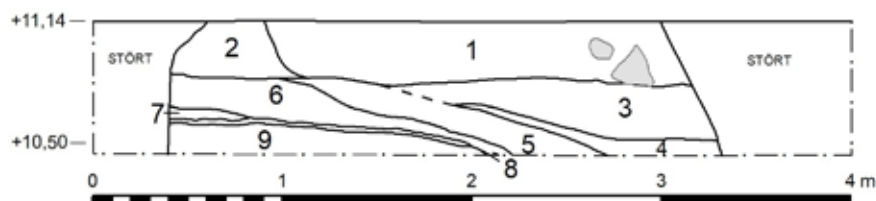
- 1) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 2) Ljusbrun lera med inslag av tegel, och kol. Äldre odlingslager.
- 3) Grå lera. Gohlager.
- 4) Svart sot och kol. Delvis liggande trä bevarat i östvästlig riktning.
- 5) Rödorange bränd torv. Oxiderad torv.
- 6) Rödbrun–orange bränd sand.
- 7) Sand. Bärlager.

Figur 85. Sektion 202 sedd från norr. Hus 13 avgränsades i öster av syllstock A202, och i väster av syllstocken A239. I västra änden av huset låg härd A238. Byggnaden daterades med två prover, ett från syllstocken och ett från det inrasade taket. Skala 1:40.

Lagerföljd:

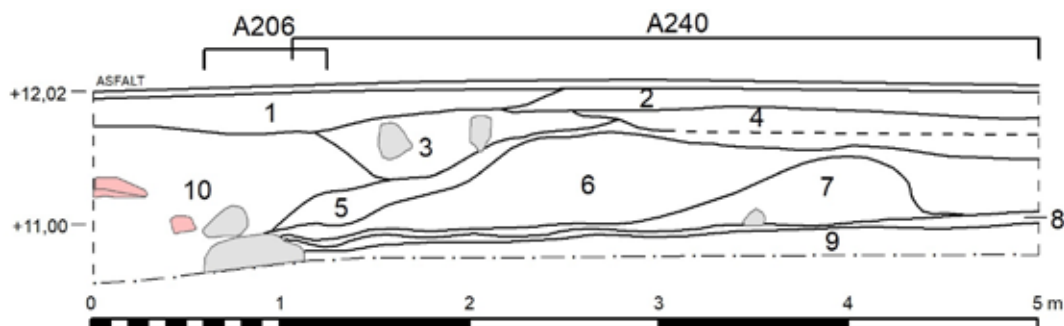
- 1) Ren lera. Naturlig undergrund.
- 2) Brun siltig lera med stänk av tegel och kol. Äldre odlingslager.
- 3) Ljusgrå lera. Gohlager.
- 4) Svart sot och kol. Rester efter takbjälkar. P7 i lagret.
- 5) Rödbrunt förmultnat organiskt material. Ansatt lager på golv.
- 6) Brunorange bränd torv.
- 7) Grå påförd lera.
- 8) Ljusgrå lera. Gohlager.
- 9) Grus och sand. Bärlager.
- 10) Sand. Modern fyllning.
- 11) Grå lera med humöst inslag.
- 12) Grå lera med orangea fläckar.
- 13) Kol och sot med horisont av orange silt. Härd A239.
- 14) Brun lerig silt med tegelkross och stenar (0,1–0,3 m stora). Syllstenslinje.
- 15) Grå lera.
- 16) Grå siltblandad lera.
- 17) Brun lera med inslag av grå lera. Syllstock A202 i lagret.

Figur 86. Sektion 216. Hus 13 sedd från väster. Sektionen upprättad i östra schaktväggen i schakt 4. Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Brun sand. Bärlager.
- 2) Omrörda påförd kulturager.
- 3) Grå lera med tegel.
- 4) Brun humös silt. Dike?
- 5) Grå lera med tegel och djurben.
- 6) Orange bränd torv med bränd lera.
- 7) Grå torr lera/mjåla
- 8) Tunt lager av kol.
- 9) Gråbrun lerig silt med djurben. Äldre odlad yta.

Figur 87. Sektion 205. Sedd från norr. Hus 12 angränsades i öster av syllsten A206. Ovanpå syllstenen i VSV-ONO riktning låg syllstock A240. Skala 1:40.

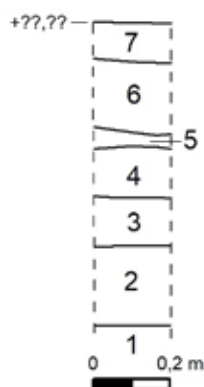
Lagerföljd:

- 1) Rött grus. Bärlager.
- 2) Brunt grus. Bärlager.
- 3) Sand.
- 4) Lera.
- 5) Lera.
- 6) Rödbränd torv.
- 7) Lera. Raserad vägg?
- 8) Brandlager. Rest av syllstock A240.
- 9) Grå lerig silt med inslag av träkol och bränd lera. Äldre odlad yta.
- 10) Grå sandblandad lerig silt med tegelstenar. Raseringsmassor.

Figur 88. En del av södra schaktväggen i schakt 3 vid läget för sektion S201. I botten syns gul lera som uppfattats som naturlig undergrund, ovanför det ett äldre odlingslager, ovanpå vilket den anlagts en byggnad i form av lergolv, ett brandlager som tolkats som det nedrasade innertaket (A201) och ovanpå det den rödbrända torven från taket. Överst syns moderna gruslager. Fotograferat från norr av Oskar Spjuth.

I schakt 6 som övervakades vid Vasagatan öster om hallbyggnaden framkom kulturlager i sydvästra hörnet. Lagren bestod till största delen av lera med stort inslag av tegel, ben m.m. (figur 89). I schaktet framkom en gjuten betongmur som sträckte sig i nord-sydlig riktning och öster om den fanns nedgrävda stenar. Muren var sentida.

Figur 89. Sektion S221 sedd från norr. Sektionen visar lagerföljden för de bevarade kulturlagren i sydvästra hörnet av schaktet. Skala 1:40.

Lagerföljd:

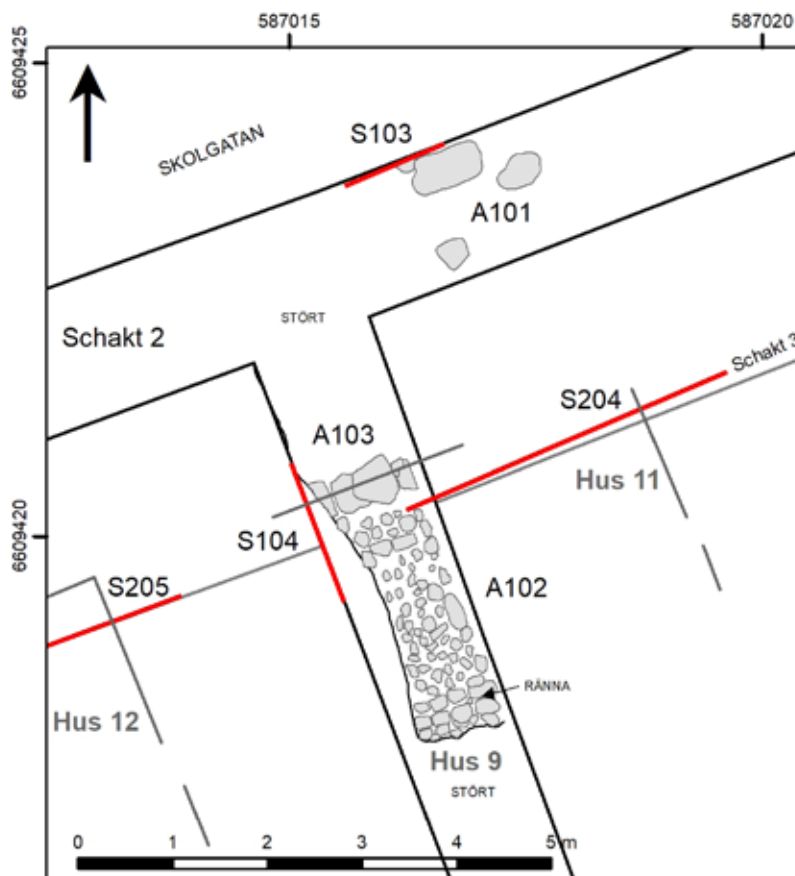
- 1) Grå naturlig lera.
- 2) Brungrå lera med inslag av kol.
- 3) Brungrå lera med ett litet inslag av små stenar, tegelflisor och ben.
- 4) Gråbrun lera med inslag av grus, tegelflisor, kalkbruk, små stenar och ben.
- 5) Grus och lera.
- 6) Grus. Bärlager.
- 7) Asfalt.

Stenkonstruktioner, delområde E

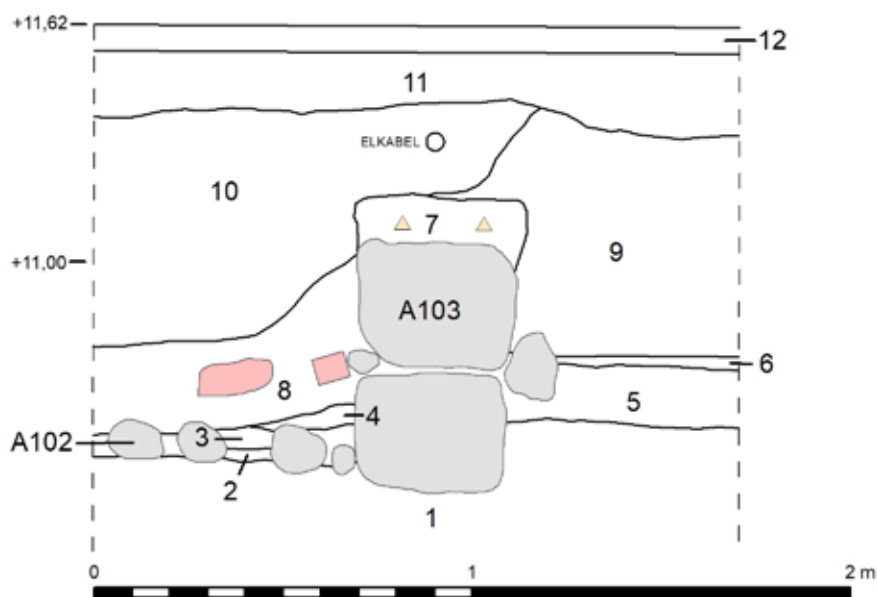
Stenkonstruktion A102 utgjordes av en stenlagd yta med cirka 0,1–0,3 meter stora rundade stenar. I södra delen av stenkonstruktionen var stenarna anlagda i två parallella linjer som bildade en ränna. I norr anslöt A102 till stenkonstruktion A103 som utgjordes av en rad med cirka 0,5 meter stora stenar (figur 90–92). A103 är tolkat som en grundmur för en byggnad (hus 9), och A102 har utgjort golvet i samma byggnad. Tegelstenarna i raseringsmassorna inne i huset (L8 i S104) var 28×12,5×6,5 cm stora. På golvet låg fyndmaterial bestående av keramik och buteljglas med primär datering till mellan sent 1600-tal och 1800-tal. Ytterligare stenar norr om A103 utgjorde sannolikt raseringsmassor från byggnaden.

Ytterligare en grundmur (A109) efter en byggnad (hus 10) påträffades i norra delen av Skolgatan (figur 93–94). Grunden bestod av 0,4–0,7 meter stora stenar lagda parallellt med Skolgatan. Konstruktionens längd gick över hela schaktets bredd (1,25 meter). Bredden på grundmuren var cirka 1,8 meter. Det är inte klarlagt om väggen utgjorts byggnadens norra eller södra vägg.

I schakt 3:s södra schaktvägg fanns även en modernare tegelmur på en stengrund (A208, figur 95 och 96). Tegelstenarna hade en storlek på cirka 28×12×8 centimeter och var murade med kalkbruk. Tegelstenarna gav ett tidigmodernt eller modernt intryck, och raseringsmassorna som omgav byggnaden visar att den stått långt in i modern tid. Kanske revs byggnaden då den befintliga hallbyggnaden tillhörande Rudbeckianska gymnasiet uppfördes.

Figur 90. Planritning över A101, A102 och A103 som påträffades i schakt 2. Lägena för sektionerna A104 och S103 redovisas också. Skala 1:80.

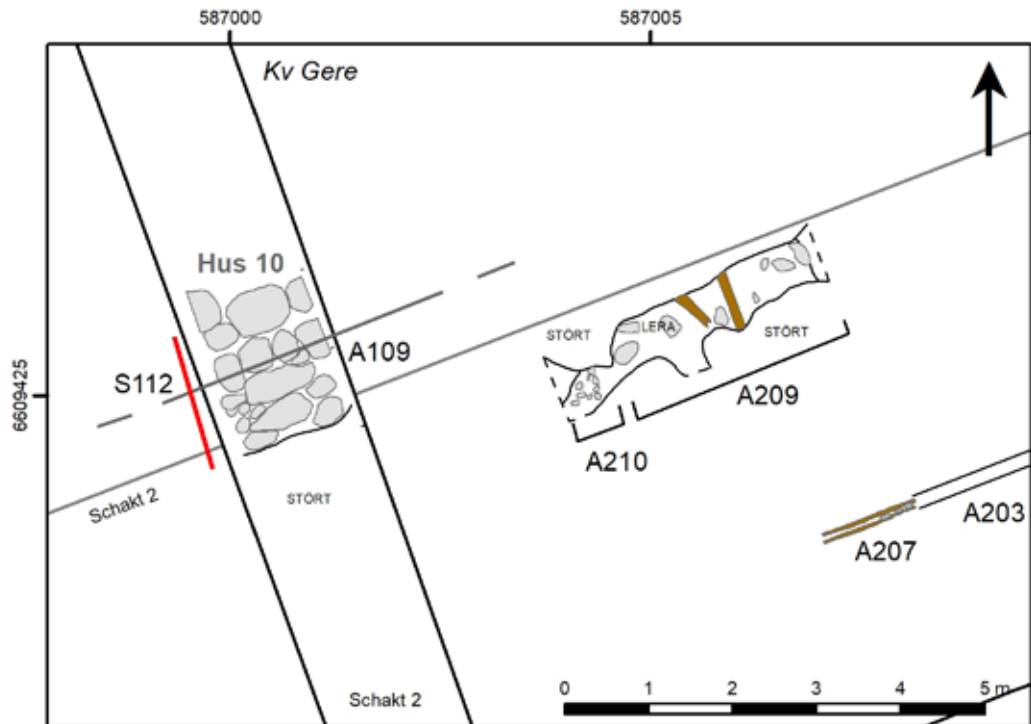
Figur 91. Sektion S104 sedd från öster. Centralt syns stenarna i väggen A103 i hus 9, och till vänster golstenarna A102. Skala 1:20.

Lagerföljd:

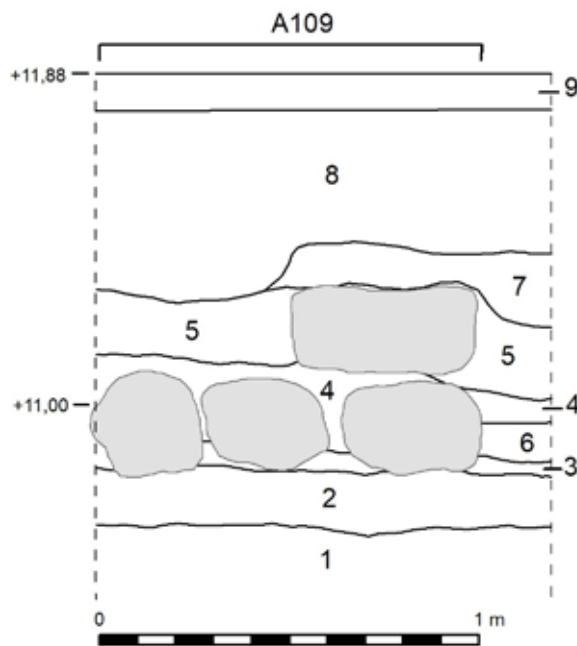
- 1) Vitgrå naturlig lera.
- 2) Grå lera med kolstänk.
- 3) Grå sandblandad lera med tegelfisur.
- 4) Krossat fönsterglas.
- 5) Brun lera med inslag av organiskt material och tegelstänk.
- 6) Grus och sand.
- 7) Bränt kalkbruk.
- 8) Lera, sand, grus, kalkbruk och tegel. Raseringsmassor från byggnaden. Vingtegel bland raseringsmassorna.
- 9) Grå påförd lera.
- 10) Sand. Påfört.
- 11) Grus och sand. Bärlager.
- 12) Asfalt.

Figur 92. Gohlageret A102 sett från söder. Grundmuren A103 har redan tagits bort med grävmaskin vid fototillfället. Fotograferat av Jonas Ros.

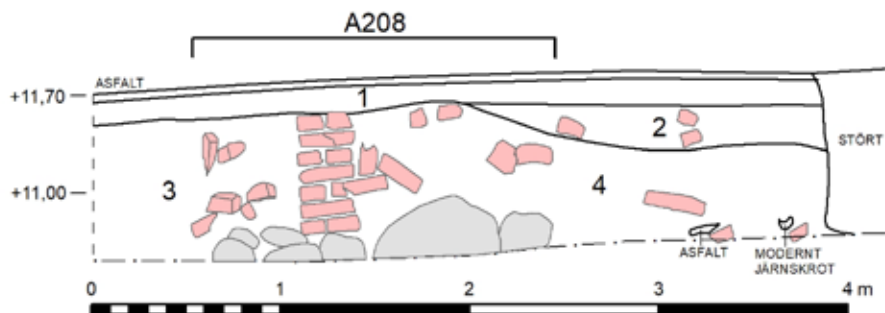
Figur 93. Plan över stenmur A109 och stensamlingarna A209 och A210. Delar av diket A207 syns på ritningen liksom sektion A112:s läge. Skala 1:80.

Figur 94. Sektion S112 visar grundmuren A109 i hus 10. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Brungrå lera med tegelstänk.
- 2) Grus och lera. Påfört lager som grund för A109.
- 3) Grus och lera med inslag av tegelflisor.
- 4) Brungrå sand, kalkbruk och tegel.
- 5) Grå sand med kol, sot och tegelflisor. Fynd av yngre rödgods på stenarna (F107).
- 6) Grått kalkbruk och sand med tegelflisor.
- 7) Gråbrun lera blandat med humös silt. Inslag av tegelflisor.
- 8) Sand och grus. Bärlager.
- 9) Gatsten.

Figur 95. Sektion S204. Sedd från norr. Tegelmuren A208 i bus 11. Skala 1:40.

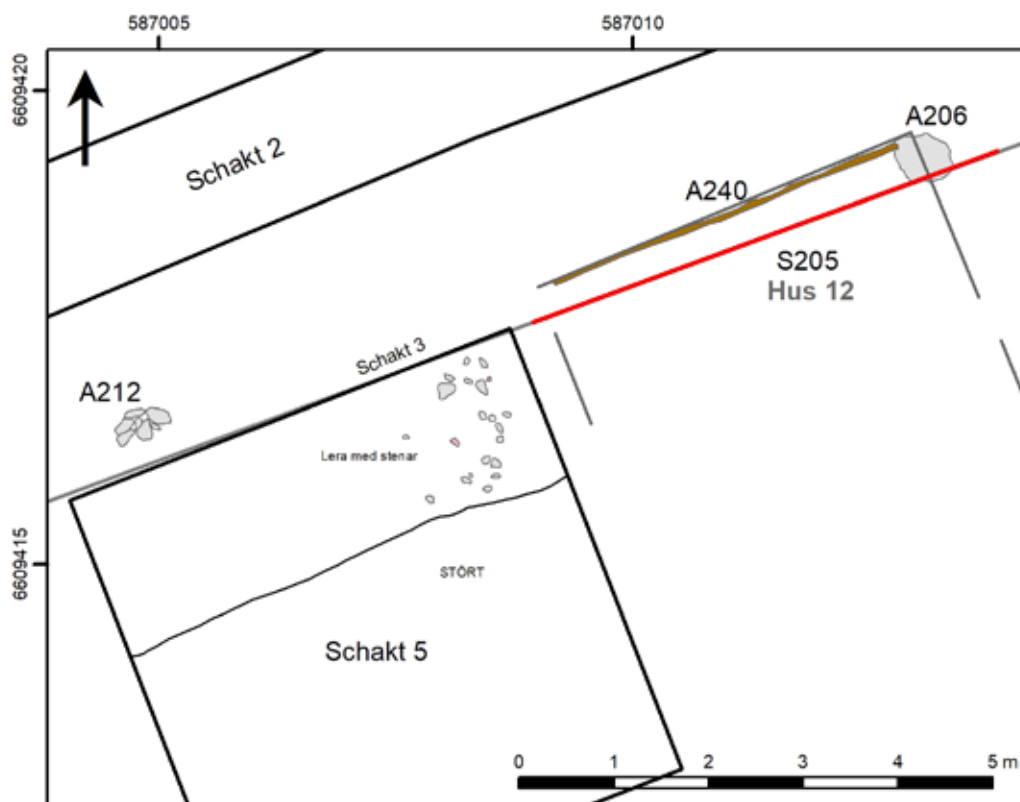
Lagerföljd:

- 1) Grus. Bärlager.
- 2) Sand med inblandning av tegel och grus.
- 3) Brun sand/silt med tegelstenar, småsten, kalkbruk. Innehåll av fönsterglas och kol. Raseringsmassor.
- 4) Gråsvart silt med tegelstenar, järnskröt och asfalt. Modernt raseringslager.

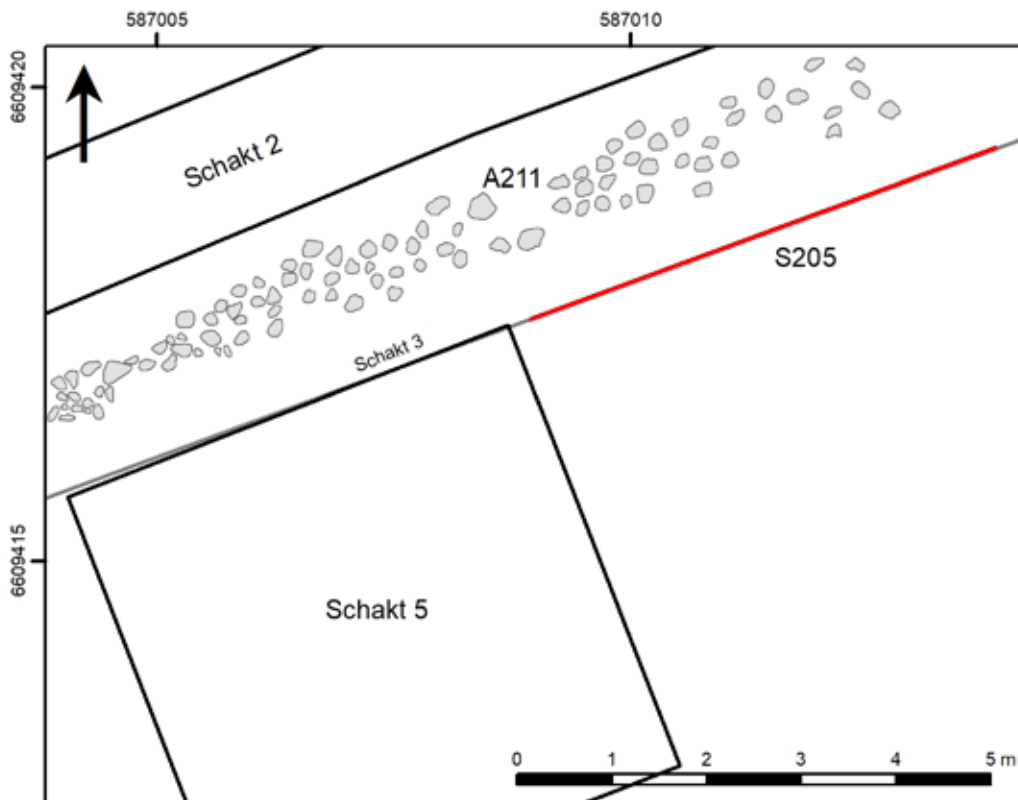
Figur 96. Tegelmur och grundmur A208 fotograferat från norr av Oskar Spjuth.

En stenpackning med åtta 0,15 till 0,3 meter stora stenar påträffades i det äldre odlingslagret (L9 i S205, figur 97). Övre delen av stenarna låg på +11,04 meter över havet (RH 2000). Stenpackningen har inte kunnat knytas till någon annan anläggning och funktionen är osäker.

Figur 97. Plan över syllsten A206, syllstock A240 och stenpackning A212 tillsammans med läget för sektion S205. Planen visar samma utsnitt som figur 98, men en lägre stratigrafisk nivå. Skala 1:80.

I anslutning till bebyggelsen i södra delen av Skolgatan låg bevarade delar av stenpackningar tolkade som gatubeläggning (A205, A211, figur 98). Stenpackningarna påträffades cirka 0,2–0,3 meter under befintlig marknivå. De har inte med säkerhet kunnat dateras men låg stratigrafiskt ovanpå de medeltida bebyggelse lämningarna (hus 12–14). De stenlagda ytorna låg på mellan 11,12 meter över havet vid A205 och i västra delen av A211 låg stenläggning A211 på +11,36 meter över havet. A204 och A213 representerar mer fragmentariskt bevarade stenpackningar och har möjligen varit äldre.

Figur 98. Plan över A211. Planen visar samma utsnitt som figur 97, men en högre stratigrafisk nivå. Skala 1:80.

Övriga anläggningar och konstruktioner

En ränna (A207, figur 99) påträffades vid schaktning för nytt väglag (schakt 3). Rännan bestod av två parallella träbrädor med mindre stenar inkilade, tolkat som dränering. Efter cirka två meter övergick rännan i ett dike (A203). En sektion grävdes genom diket som var 0,2 meter brett och lika djupt (figur 100). Vid rektifiering av Carlsteens karta över Västerås stad från 1688 framgår att diket ligger nästan exakt på samma plats som gränsen mellan dåvarande Bredgatan (Skolgatan) och tomt 42 norr där om.

Figur 99. Ränna A207 fotograferat från söder av Oskar Spjuth.

Figur 100. Dike A203 sett från öster. Fotograferat av Oskar Spjuth.

Bebyggelseämningar, delområde E

Hus 9

Typ:	Stenhus
Orientering:	NNV–SSO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> >3 meter <i>Bredd:</i> >1,1 meter
Vägg:	A103.
Golv:	A102.
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	Keramikkål (F103), Glasbutelj (F104) och järnspik (F105).
Analys:	–
Datering:	Yngre än 1650.

Beskrivning

Hus 9 bestod av en grundmur (A102) i västsydväst–ostnordostlig riktning. Grundmuren har utgjort byggnadens norra vägg och kan ha anslutit mot Skolgatan, eller en smalare föregångare till densamma. I anslutning till muren låg även en vällagd stenpackning

(A203) som utgjort golv i byggnaden. Två rader av stenar i golvet formade en ränna som sett till att leda bort vatten. Konstruktionen är snarlik ”hus 2” som påträffades i kvarteret Hagbard 2016 (Ros 2019). Fyndmaterialet på golvet A102 har daterats till 1700- eller 1800-tal. Möjligen kan keramiken vara sent 1600-tal. Helt säkert har inte byggnaden kunnat dateras, men fyndmaterialet visar att den brukats under tidigmodern tid, vilket indikerar att huset tillkom efter att vägnätet reglerades och Skolgatan anlades.

Hus 10

Typ:	Stenhus
Orientering:	VSV-ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> >1,25 meter <i>Bredd:</i> >1,8 meter
Vägg:	Grundmur A109.
Golv:	–
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analyser:	–
Datering:	–

Beskrivning

Hus 10 bestod av en 1,8 meter bred grundmur (A109) som var bevarad till en längd av 1,25 meter. Då omgivande lager till stora delar var störda av senare ingrepp har utbredningen av byggnaden inte kunnat fastställas. Möjligen har två stenpackningar (A209 och A210) något sydväst om grundmuren utgjort delar från ett golv i byggnaden.

Hus 11

Typ:	Tegelhus
Orientering:	NNV-SSO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> – <i>Bredd:</i> >1,8 meter
Vägg:	Stengrund och tegelvägg A208.
Golv:	–
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analyser:	–
Datering:	–

Beskrivning

Hus 11 bestod av en tegelmur (A208) anlagd ovanpå en stengrund. Grunden var 1,8 meter bred och tegelmuren 0,3 meter bred. Då byggnaden enbart påträffades i schaktväggen har längden på anläggningen inte kunnat avgöras. Stengrunden skulle kunna utgöra en förlängning på A103 i hus 9 vilket skulle innebära att dessa är delar av samma byggnad. Tegelstenarna var handslagna med måtten cirka 28×12×8 centimeter. Fyllnadsmassorna som omgav muren visar att byggnaden revs i modern tid. Någon ålder för uppförande har dock inte kunnat fastställas.

Hus 12

Typ:	Träsyllshus
Orientering:	VSV–ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> 4,5 meter <i>Bredd:</i> >0,55 meter
Vägg:	En syllsten (A206) samt syllstock (A240).
Tak:	Nedrasat torvtak (L6 i S205).
Golv:	–
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analys:	¹⁴ C-analys: P5 (L8 i S205) och P9 (L9 i S205)
Datering:	1290–1390 e.Kr.

Beskrivning

Enbart byggnadens norra vägg påträffades och dess längd i nordsydlig riktning är okänd. Hus 12 bestod av en syllsten i byggnaden nordöstra hörn (A202) samt delvis ovanpå den en cirka 0,1 meter bred syllstock i västsydväst–ostnordostlig riktning. Syllstocken slutade efter 4,5 meter, men ingen motsvarande syllsten påträffades i nordvästra hörnet. Ovanpå syllstocken låg ett lager av eldpåverkad torv (L6 i S205) som tolkats som ett nedrasat tak.

Hus 13

Typ:	Träsyllshus
Orientering:	VSV–ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> 4,5 meter <i>Bredd:</i> >2 meter
Vägg:	Syllstock. A202 och Syllsten A239
Tak:	Nedrasade takbjälkar (L4 i S202) och bränd torv (L6 i S202).
Golv:	Lergolv (L8 i S202).
Funktion:	Bostadshus
Eldstäder:	Härd (A238) på en uppbyggd eldpall.
Fynd:	–
Analys:	<i>Vedart:</i> P7 (L4 i S202) och P8 (syllstock A202) ¹⁴ C-analys: P7 och P8
Datering:	1220–1270 e.Kr.

Beskrivning

Hus 13 avgränsades i öster av en syllstock i nordnordväst–sydsydostlig riktning (A202), och i väster av en syllsten (A239). Mot syllstenen var ett tjockare lager av lera uppbyggt (L12 i S202). I toppen på L12 var härd (A238) anlagd. Mellan syllstock A202 och härden låg ett golvlager av grå lera (L8 i S202) och ovanpå det ett avsatt lager med organiskt material (L5 i S202). På golvet låg brända trärester (L4 i S202 och L8 i S216) som tolkats som de raserade resterna efter ett nedbrunnet och inrasat innertak. Ovanpå kolresterna låg eldpåverkad torv (L6 i S202 och S216), som tolkas som takbeläggningen. Förekomsten av en uppbyggd härd i byggnaden gör att detta tolkats som ett bostadshus.

Hus 14

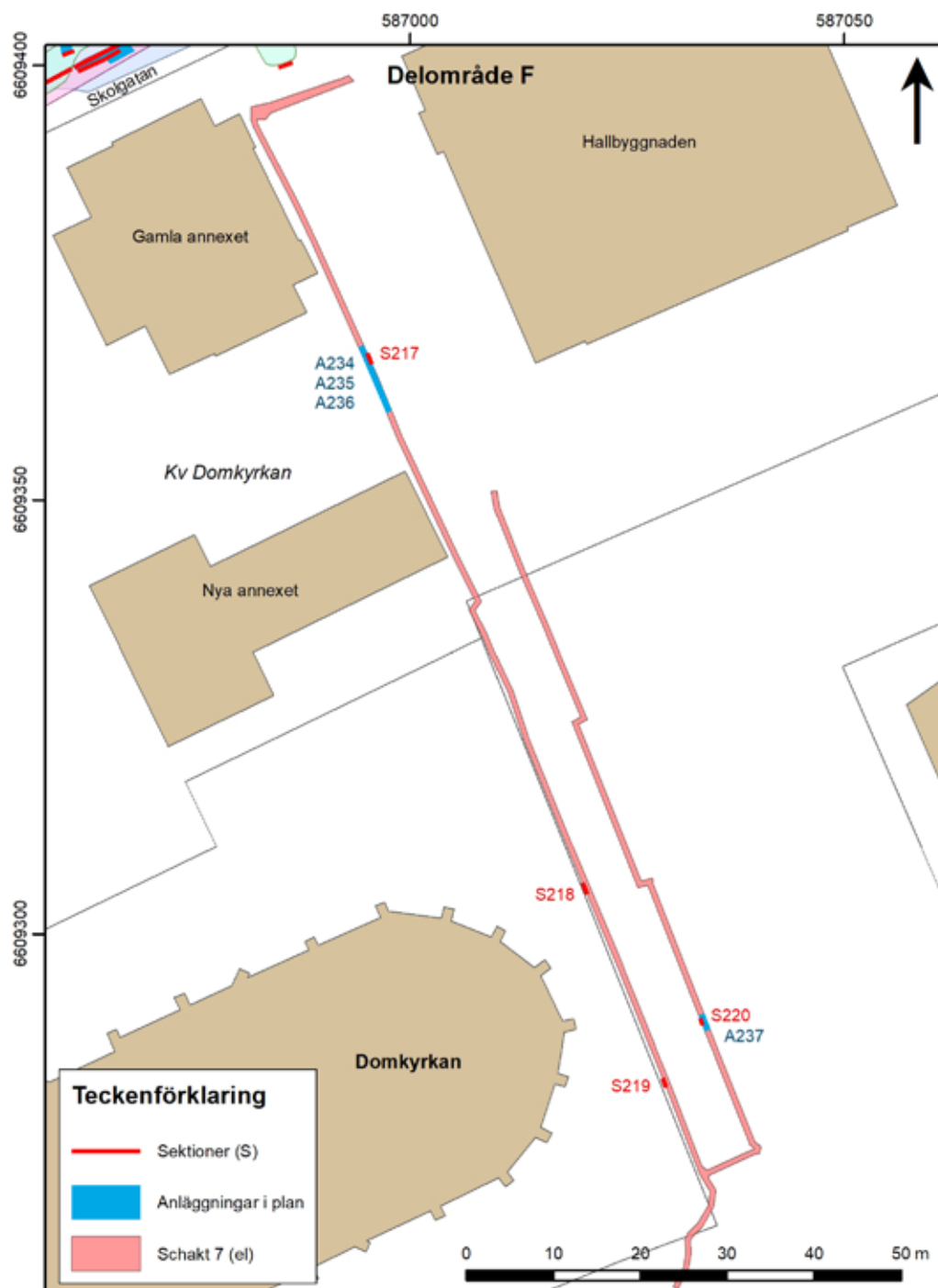
Typ:	Träsyllshus
Orientering:	VSV–ONO
Storlek:	Rektangulär <i>Längd:</i> 4 meter <i>Bredd:</i> –
Vägg:	–
Tak:	Träbjälkar (L4 i S201) och torvlager L5 i S201)
Golv:	Lergolv (L3 i S201).
Funktion:	–
Eldstäder:	–
Fynd:	–
Analyser:	–
Datering:	1200–1300-tal

Beskrivning

Hus 14 har enbart påträffats i södra schaktväggen av schakt 3. Utbredningen i nordsydlig riktning är därför okänd. Byggnaden bestod av ett lergolv (L2 i S201) och ovanpå det resterna efter nedbrunna trästockar (L4 i S201) som tolkats som resterna efter takbjälkar och innertak. Ovanpå innertaket låg resterna efter eldpåverkad torv (L5 i S201). Inga prover från hus 14 har analyserats, men byggnaden var av samma typ som hus 12 och 13 och har legat på samma stratigrafiska nivå varför en liknande datering är högst rimlig, det vill säga 1200- eller 1300-tal.

Delområde F

Delområde F utgjordes av förlängningen av Östra Kyrkogatan, genom kvarteret Domkyrkan (figur 101–103. Inom delområde F övervakades ett schakt (schakt 7) för anläggning av nya el-kablar och belysningspollare, längst med en gång- och cykelbana. Schaktet var cirka 0,6 meter djupt och naturlig undergrund uppnåddes inte någonstans.

Figur 101. Delområde F med schakt 7 och påträffade anläggningar samt sektionerna S217, S218 och S220. Skala 1:800.

Figur 102. Norra delen av delområde F sett från söder. I schaktet syns stenlagd yta A234 och bortanför schaktet vid Skolgatan. Fotograferat av Jonas Ros.

Lager, delområde F

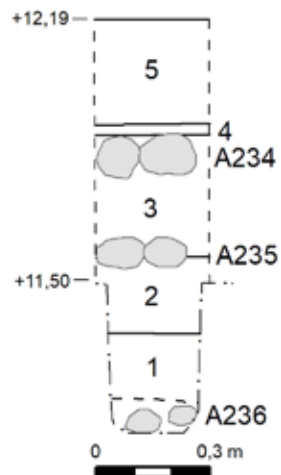
Berörda lager bestod av sand som till stor del utgjort sättsandslager för stenlagda ytor eller moderna bärlager (figur 104).

Stenkonstruktioner, delområde F

Stenlagda ytor påträffades på två punkter. På skolgården fanns stenläggningar i tre skikt (A234, A245 och A236, figur 104). A237 påträffades öster om Domkyrkan. Stenläggningarna utgjordes i huvudsak av svallad sten cirka 0,1 meter stora. Stenläggningarna i delområde F har inte kunnat dateras men bedöms som tidigmoderna eller moderna, sannolikt samtida med Rudbeckianska gymnasiet.

Figur 103. Södra änden av schakt 7. Till vänster i bild syns några av Botaniska trädgårdens växter och utanför bild till vänster ligger Domkyrkan. Fotograferat från söder av Oskar Spjuth.

Figur 104. Sektion S217. Sektionen visar två stenlagda ytor i profil. En provgröp grävdes för hand ned till ytterligare stenar som kan utgöra en äldre stenlagd yta, A236. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Beige sand.
- 2) Brun sand. Sättsand för A235.
- 3) Sand. Sättsand för A234.
- 4) Sand och grus. Bärlager.
- 5) Betongplattor.

Fynd

Fyndmaterialet utgjordes i huvudsak av fat och grytor i yngre rödgods med datering till tidigmodern tid. Fragment av fajans och stengods med likande datering förekom också. Ett par fragment av kritpipor påträffades. Enstaka järnföremål med lågt kunskapsvärde (till exempel spikar och hästskonitar) påträffades men har i huvudsak inte tillvaratagits då de inte med säkerhet kunnat klassas som fornyfynd och inte heller har bedömts bidra till förståelsen av fornlämningen.

Keramikföremål

Keramikmaterialet utgjordes till största delen av yngre rödgods av blandade kärtyper, främst fat, skålar och grytor. Många av skålarna och faten har varit dekorerade med vitleredekor (även kallat pipleredekor) och kan generellt dateras till spannet 1600–1700-tal (figur 105–109). En del oglaserade kärl skulle kunna vara något äldre än så. Men sannolikt inte äldre än 1500-tal.

Ovanpå några av gatubeläggningarna i Skolgatan (A106 och A107) låg fragment av flera skålar och fat med vitleredekor och delvis grön glasyr (F110–F116, figur 105). Fynden har knutits till den användningen av den äldsta gatan i östvästlig riktning i Skolgatan, och kan dateras till 1600- eller 1700-tal.

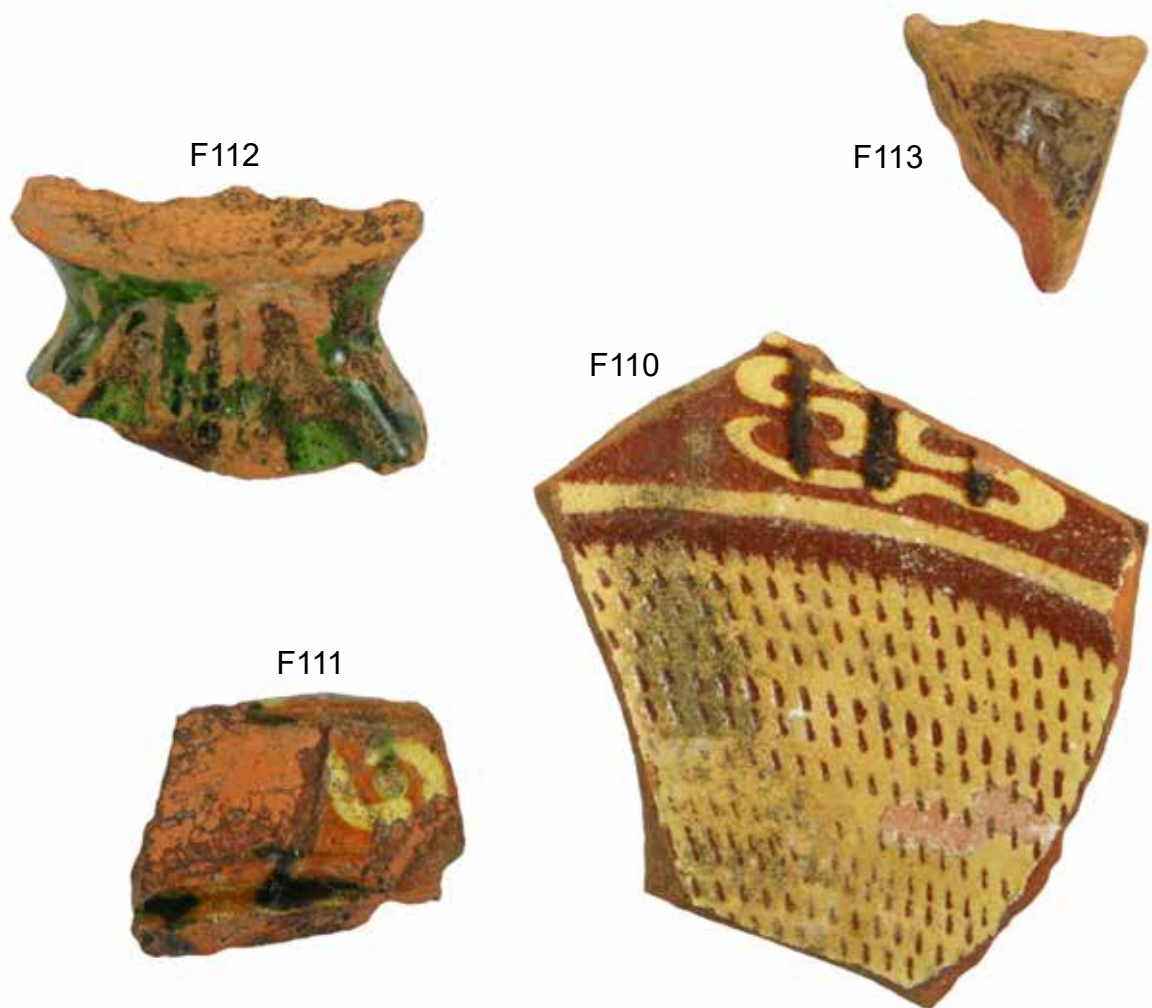
En del av keramiken påträffades också i vad som tolkats som utfyllnadslager för stadsdiket. Ett handtag till en trefotsgryta (F139) i lager 5 i sektion 141 kan typologiskt dateras till mellan 1650 och 1750 (Elfwendahl 1999, figur 108).

Figur 105. Keramikskål F103 i yngre rödgods med vitleredekor påträffades på golvet (A102) i bus 9. Skala 1:1.

Figur 106. En sekundärbränd mynningsbit från en gryta (F121) i L3 i sektion S114. Fyndet kan vara ett av de äldsta påträffade keramikfynden från undersökningarna. Skala 1:1.

Figur 107. En del av keramikmaterialet som påträffades på vad som tolkats som resterna efter den äldsta Skolgatan (A106). Fynden utgörs av olika kärtyper i yngre rödgods. Uppe till vänster ses F112 och uppe till höger F113. Nedtill till vänster ses F110 och F111 med vitleredekor, den tidigare dessutom med hemrad dekor. Skala 1:1.

Figur 108. Handtag från en trefotsgröta (F139) som påträffades i vad som tolkats som fyllnadsmassor i stadsdikedet norr om Skolgatan. Fynden kan typologiskt dateras till mellan 1650 och 1750. Skala 1:1.

Figur 109. Överpå en stenlagd yta i östra delen av Skolgatan påträffades några keramikfragment och en del av en kakelugn (F202–F204). Fyndmaterialet kan dateras till tidigmodern tid. Skala 1:1.

Övriga föremål av bränd lera

Enstaka fynd av kritpipor påträffades i kulturlagren. De har främst utgjorts av skaftdelar (F117 och F210), men även ett huvud från en pipa av 1700-talstyp påträffades (F122, figur 110)

Figur 110. Huvud från kritpipa med dekor, F122. 1700-tal. Skala 1:1.

Benföremål

Ett av de äldsta föremålen som påträffades var en sammansatt dubbelkam i ben (F101, figur 111). Kammen hade konkava ändskivor och enkel beslagsskena dekorerad med punktcirklar. Beslagsskenans vad fastsatt i tandplattorna med nitar av kopparlegering. Kammen har haft en grövre sida och en finare, där den grövre uppvisar tydligt slitage från lång tids användning. Kamtypen började tillverkas i under 1200-talet eller möjligen sent 1100-tal i norra Europa och förekom in i 1300-talet (Blomqvist 1942:153ff; Broberg & Hasselmo 1981:72ff; Persson 1976:329ff; Ros 1992). Ett ben (P1) från samma lager analyserades med ¹⁴C-analys, vilket gav en liknande datering (1280–1400 e.Kr.).

Figur 111. Sammansatt dubbelkam i ben, F101, med punktcirkeldekor. Nitar i kopparlegering. Fotograferat efter konservering. Skala 1:1.

Metalföremål

Enbart ett mynt påträffades vid undersökningen. Myntet (F102) var av koppar, 26 mm i diameter och vägde cirka 8 gram (figur 112). Efter konservering blev bokstäverna CRS (Carolus Rex Sueciae) synliga kring tre kronor. Årtalet under kronorna är dock oläsligt. På andra sedan syns ett stående lejon och höger om det ÖR och under det M. Sammanlagt innebär detta att myntet är präglat under Karl XI (1660–1697), och utgörs av 1/6 öre SM. Myntet upphittades ovanpå den stenlagda gatan A107.

På samma stenläggning upphittades även en liten kedja i kopparlegering (F118, figur 113), en kniv (F119) och en ljushållare i järn (F120, figur 114).

Figur 112. Mynt F102 efter konservering. Myntet är präglat under Karl XI under andra halvan av 1600-talet. På den uppvända sidan syns tre kronor omgivet av CRS. Präglingsdatumet är oläsligt. Skala 1:1.

Figur 113. Kedja av kopparlegering, F118. Skala 1:1.

Figur 114. Ljushållare i järn, F120. Skala 1:1.

Bergartsföremål

Enbart ett bergartsföremål har påträffats, ett bryne i skiffer (F140, figur 115). F140 bestod av ett bryne i två delar. Brynet har ett påbörjat borrhål i ena änden som dock aldrig färdigställts. Brynet är litet, enbart 13 mm brett och 7 mm tjockt, och en bevarad längd på 80 mm. Kanske hann brynet gå sönder innan det färdigställdes.

Figur 115. Skjfferbryne (F140). Längst upp till vänster i bild syns ett påbörjat borrhål. Skala 1:1.

Hantverksavfall

Fynd av hantverksavfall utgjordes av två fyndposter. Båda bestod av avsågade ändar av mellanfotsben (F119 och F125).

Analyser

Fyra prov skickades in för ¹⁴C-analys från AU1, de är numrerade prov P1–P4 (bilaga 6). Fem prover skickades in från AU2 och de är numrerade P5–P9 (bilaga 7).

P1 insamlades från det äldsta kulturpåverkade lagret i Västra Kyrkogatan (S119, L2). Provet gav en datering till 1280–1400 e.Kr. (kal. 2 sigma). Provet var en del av ett kvicke från får/get. I samma lager påträffades en sammansatt dubbelkam (F101)

P2 insamlades från ett lager som tolkats höra ihop med uppförandet av hus 7 (S108, L13). Provet var dock av för dålig kvalitet och kunde inte dateras. Från byggnaden insamlades också P6 som låg i fyllnadsmassor närmast golvet i hus 7 (A217). Provet bestod av ett djurben. P6 gav vid ¹⁴C-analys en datering till 1480–1660 (kal. 2 sigma) vilket daterar destruktionsen av källaren.

Från ett av de äldsta kulturlagren strax väster om Rektorsgatan (S133, L2) insamlades P3. Provet gav en datering till 1290–1410 e.Kr. (kal. 2 sigma). Provet var en del av en ryggkota från nöt/ko. Lagret antogs kunna höra från den äldsta fasen verksamhet i området som enligt traditionen var platsen för biskopsgården före år 1388 (tomt 63 i 1688 års karta, LMS T71-1:15).

P4 insamlades från botten av härd A119 (S128, L3). Provet genomgick först vedartsanalys då det framkom att materialet bestod av träkol från ek. ¹⁴C-analys av P4 gav en datering till mellan 250 och 410 e.Kr. (kal. 2 sigma). Analysen placerar härden i romersk järnålder och är alltså avsevärt äldre än stadslagren. Eken kan ha en hög egenålder, men det är osannolikt att större ekstammar eldades i härdar. Mer troligt är att materialet kommer från kvistar och yngre träd med låg egenålder. ¹⁴C-analys från förhistoriska boplatser visar att träkol från ek kan ge liknande dateringar som samtida anläggningar med andra träslag (Hallgren & Ählström 2012).

Från hus 12 analyserades två prover (P5 och P9). P5 insamlades från ett brandlager (A240/L8 i S206) som låg ovanpå lergolvet i huset. Provmaterialet bestod av en bit näver som tolkades komma från taktäckningen till huset. Näver har en låg egenålder. Provet gav en datering till 1250–1390 e.Kr. (kal. 2 sigma). P9 insamlades från en odlingslager (L9 i S206) under huset. P9 utgjordes av ben från en stor gräsätare. Provet gav en datering med ¹⁴C-analys till 1290–1410 e.Kr. (kal. 2 sigma). Byggnaden har alltså uppförts efter 1290 och brunnit ned senast 1390 e.Kr.

Från hus 13 analyserades två prover (P7 och P8). P7 insamlades från ett brandlager (S202, L4). Lagret låg på lergolvet och tolkades utgöra resterna efter husets undertak. P8 togs från en del av en bränd syllstock (A202 i hus 13). Vedartsanalys visade att båda proven utgjordes av kol från tall. Vid ¹⁴C-analys gav P7 en datering till 1160–1270 e.Kr. och P8 en datering till 1220–1295 e.Kr. (kal. 2 sigma).

Prov	KM	Lab nr	Kontext	Material	Datering BP	Kal. 1 sigma	Kal. 2 sigma
P1	AU1	Ua-56368	S119, L2.	Ben, får/get	656±26	1285–1310 eller 1360–1385 e.Kr.	1280–1320 eller 1340–1400 e.Kr.
P2	AU1	Inget daterbart	A108, L13 vid hus 7.	Ben, nöt/ko	Inget daterbart	–	–
P3	AU1	Ua-56369	S133, L2.	Ben, nöt/ko	608±26	1300–1330, 1340–1365 eller 1380–1395 e.Kr.	1290–1410 e.Kr.
P4	AU1	Ua-56475	Härd A119, L3 i S128.	Ek	1702±28	260–280 eller 320–390 e.Kr.	250–410 e.Kr.
P5	AU2	Ua-60199	S205, L8, i hus 12.	Björknäver	708±32	1265–1300 e.Kr.	1250–1310 eller 1350–1390 e. Kr.
P6	AU2	Ua-60200	Hus 7, A217 i fyllnads-massor.	Ben, del av revben	303±29	1520–1590 eller 1620–1650 e.Kr.	1480–1660 e.Kr.
P7	AU2	Ua-61324	S202, L4, hus 13	Tall	826±31	1190–1255 e.Kr.	1160–1270 e.Kr.
P8	AU2	Ua-61325	Syllstock A202 i hus 13.	Tall	739±31	1255–1285 e.Kr.	1220–1295 e.Kr.
P9	AU2	Ua-61236	L9 i S205. Odlingslager under hus 12.	Ben, stor gräsätare	621±31	1295–1325 eller 1345–1395 e.Kr.	1290–1410 e.Kr.

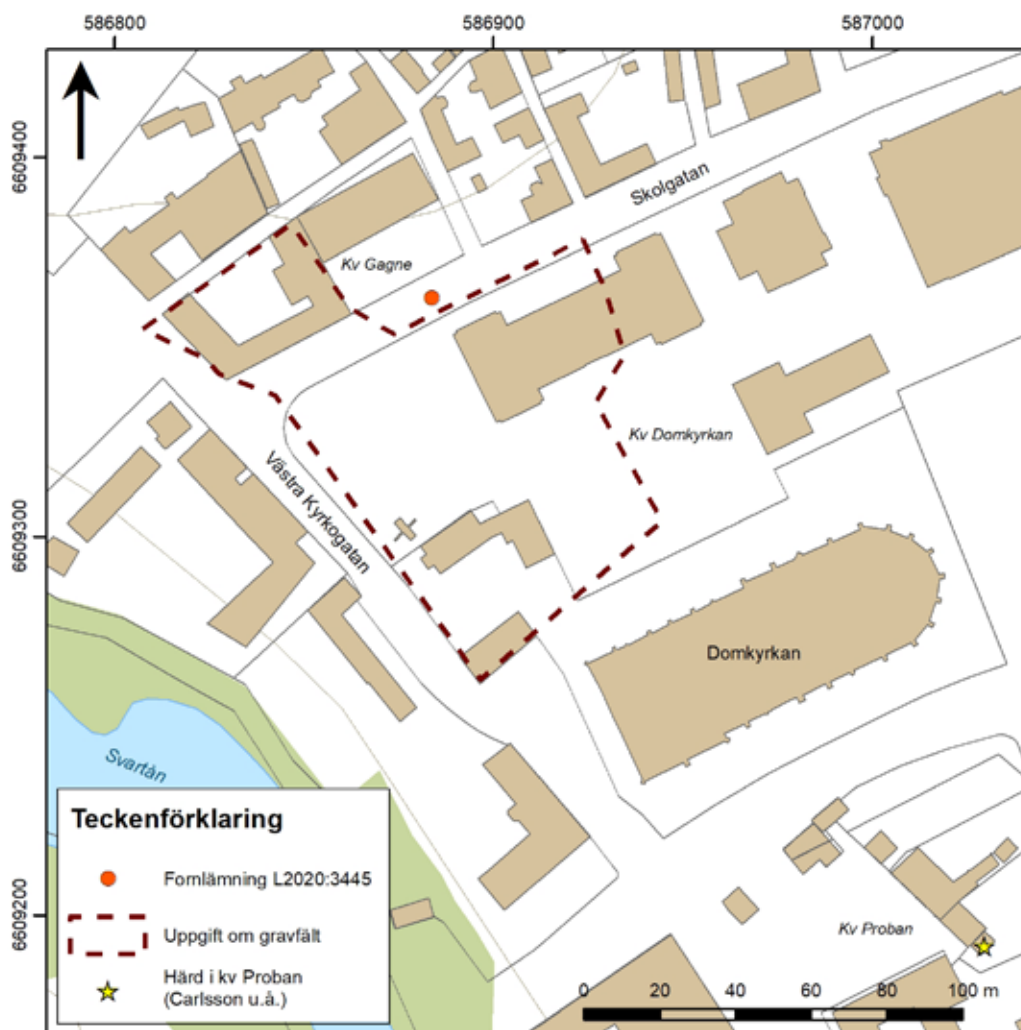
Tabell 2. Tabell över analyserade prover.

Tolkning

Förhistorisk aktivitet

En förhistorisk anläggning framkom vid undersökningarna, härd A119, vilken har registrerats som en boplatslämning övrig (L2020:3445). Härdar tolkas generellt som boplatslämningar, men de är också vanligt förekommande på gravfält och kan ha haft en viktig funktion i gravritualerna. Tomterna 56, 60 och 61 i 1688 års karta har pekats ut som platsen för ett järnåldersgravfält (Bergquist u.å. a), och där anförts litteratur) Härd A119 var belägen centralt inom detta område (figur 116). Gravarna är beskrivna som smärre gravkullar och stenringar. Två av gravarna som ”slarvigt undersöktes” innehöll kol, ben och båtnitar, och andra gravar är beskrivna med kantkedja. En generell bedömning av gravarnas beskrivning placerar dem ungefärligen till folkvandringstid–vendeltid, även om det är fullt möjligt att även äldre och yngre gravar förekommit. Härdens datering placerar sig nära gravarnas tidsspänn och det är möjligt att den varit en del av de ritualer som hört till gravfältet.

Vid en schaktningsövervakning i kvarteret Gad och Djäknegatan dokumenterades en sektion med kulturlager under en av byggnaderna i Djäknegatan. I botten av stratigrafen, ovanpå naturlig morän, dokumenterades ett lager med sot, bränd sand och

Figur 116. Läget för härd A119 (L2020:3445) tillsammans med det ungefärliga läget för ett järnåldersgravfält enligt uppgift i historisk källmaterial (se Bergquist u.å. a, och där anförda källor) samt en härd påträffad vid en arkeologiska undersökning i kvarteret Proban 1994. Skala 1:2 000.

skörbrända stenar (Ros 1996). Ingen datering av lagret gjordes men beskrivningen ger intrycket av ett förhistoriskt kulturlager eller möjligen en härd. Kanske är även detta ett tecken på den förhistoriska närvaron i området. Vid undersökningen i Västra Kyrkogatan 1993 påträffades också lätt kulturpåverkade lager som uppfattades som möjligen förhistoriska (Bergquist u.å. a).

Anmärkningsvärt är också den folkvandringstida härd som påträffades 1994 vid en arkeologisk undersökning i kvarteret Proban söder om Domkyrkan (Carlsson u.å.). Den härden ^{14}C -daterades till 1550 ± 60 . En ny kalibrering (kal. 2 sigma) av åldern med OxCal v4.3.2 och IntCal13 atmosfäriska kurva, ger dateringen 395–630 e.Kr. Ytterligare en anläggning, kategoriserad som en sotfläck, dokumenterades intill och utgörs sannolikt av resterna efter ytterligare en härd.

Den sammanvägda bilden av förhistoriska lämningar i området runt om Domkyrkan ger en bild av ett stort område med boplatslämningar samt ej arkeologiskt belagda gravar. Även om spåren är få och fragmentariska styrker de bilden av att det funnits ett gravfält i området runt Domkyrkan under romersk järnålder–folkvandringstid.

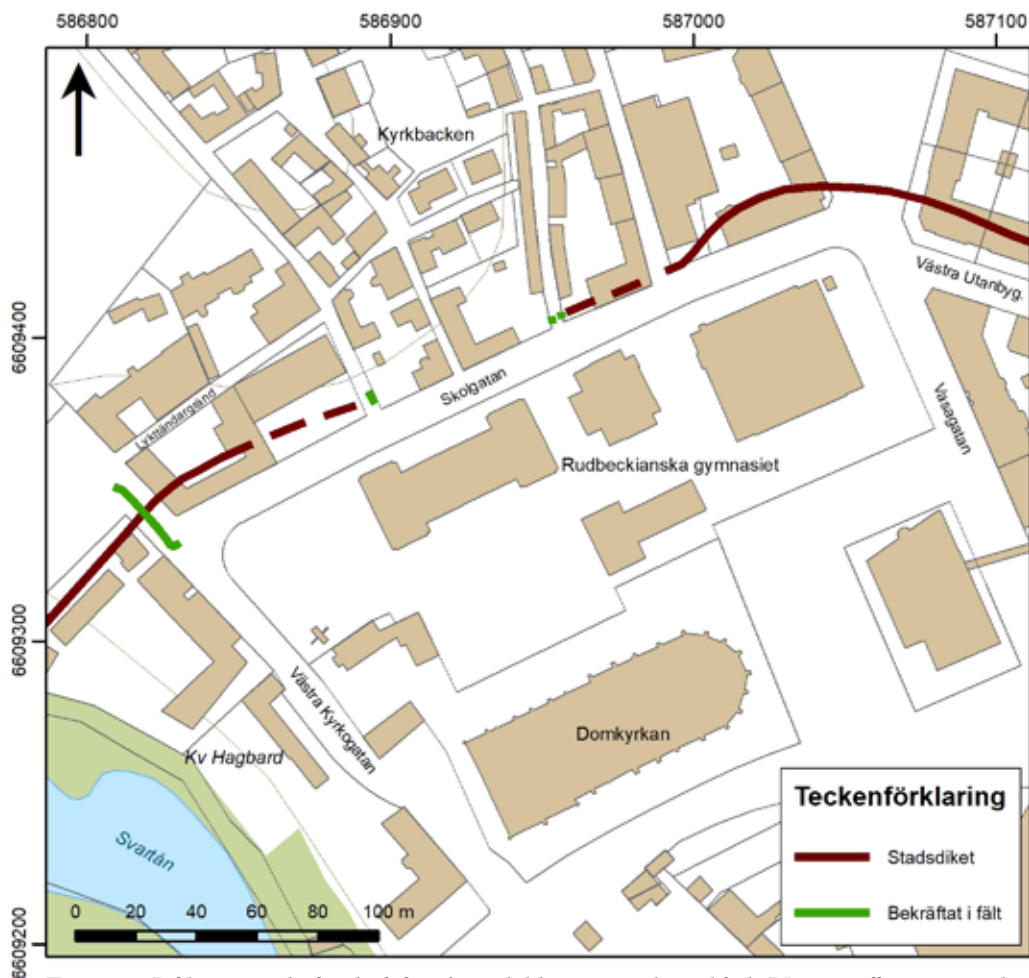
Stadsdiket

Ett stadsdike var en administrativ gräns för staden och kombinerades med tullar. Hur handel fick genomföras inom och utanför stadens gränser var hårt reglerat genom medeltida lagar. Västerås stadsdike omnämns första gången i ett salubrev år 1353. Stadsdikets utbredning och läge har varit debatterat av historiker och arkeologer. Viss tveksamhet har funnits till om stadsdiket fortsatt norr om Västerås, eller om det enbart legat väster om staden. Ofta har det resonerats att stadsdiket sannolikt legat i Skolgatan i norr och i Utanbygatan i öster (Berquist u.å. a och där anför litteratur). I arbetet med Medeltidsstaden analyserades en karta från 1896, där detaljerade höjdkurvor avbildats. Utifrån dessa höjdkurvor kunde en möjlig utbredning för stadsdiket identifieras. Resultatet blev då istället att stadsdiket legat strax norr om Skolgatan och öster om Utanbygatan (Gustafsson & Redin 1977).

Eftersom dagens Skolgatan till stora delar tycks ha varit bebyggd med hus före anläggandet av Skolgatan är det inte möjligt att stadsdiket legat i den nuvarande gatan. I några av schaktväggarna just norr om Skolgatan i Blåsbogatan och Rektorsgatan identifierades stora fördjupningar (figur 33, 62 och 63). Det är sannolikt att dessa fördjupningar utgör resterna efter stadsdiket norr om staden. Läget för fördjupningarna stämmer mycket väl ihop med den tolkning av stadsdikets utbredning som gjordes i samband med projektet Medeltidsstaden (figur 117). Undersökningarna har inte kunnat fastställa någon säker bredd eller djup för stadsdiket norr om staden.

Det stora kulturlagerdjupet i Västra Kyrkogatan, där naturlig undergrund i vissa fall inte uppnåtts, indikerar att stadsdiket även har legat här. Stadsdiket tycks i så fall ha varit avsevärt djupare och bredare i Västra Kyrkogatan än det varit norr om Skolgatan. Möjligen fanns en äldre svacka i Västra Kyrkogatan som förstärktes av diket. ^{14}C -analys av ett av de äldsta kulturlagren i sänkan visar att avlagringar här börjat tillkomma senast under 1300-talet. Dateringen stämmer väl med äldsta skriftliga belägget, 1353, för stadsdiket kring Västerås. Äldsta bebyggelsen i området har daterats till 1200- och 1300-tal, och möjligen hänger utläggandet av diket samman med etableringen av bebyggelsen i dagens Skolgatan.

Stadsdiket fanns inte kvar år 1688 då Jonas Carlsteen karterade staden. Ett fynd av handtag till en trefotsgryta (F139) som låg i vad som tolkats som igenfyllnadslager för stadsdiket, har daterats till spannet 1650–1750. Diket har där alltså fyllts igen mellan 1650 och 1688 vilket indikerar att Stadsdiket norr om staden fylldes igen i samband

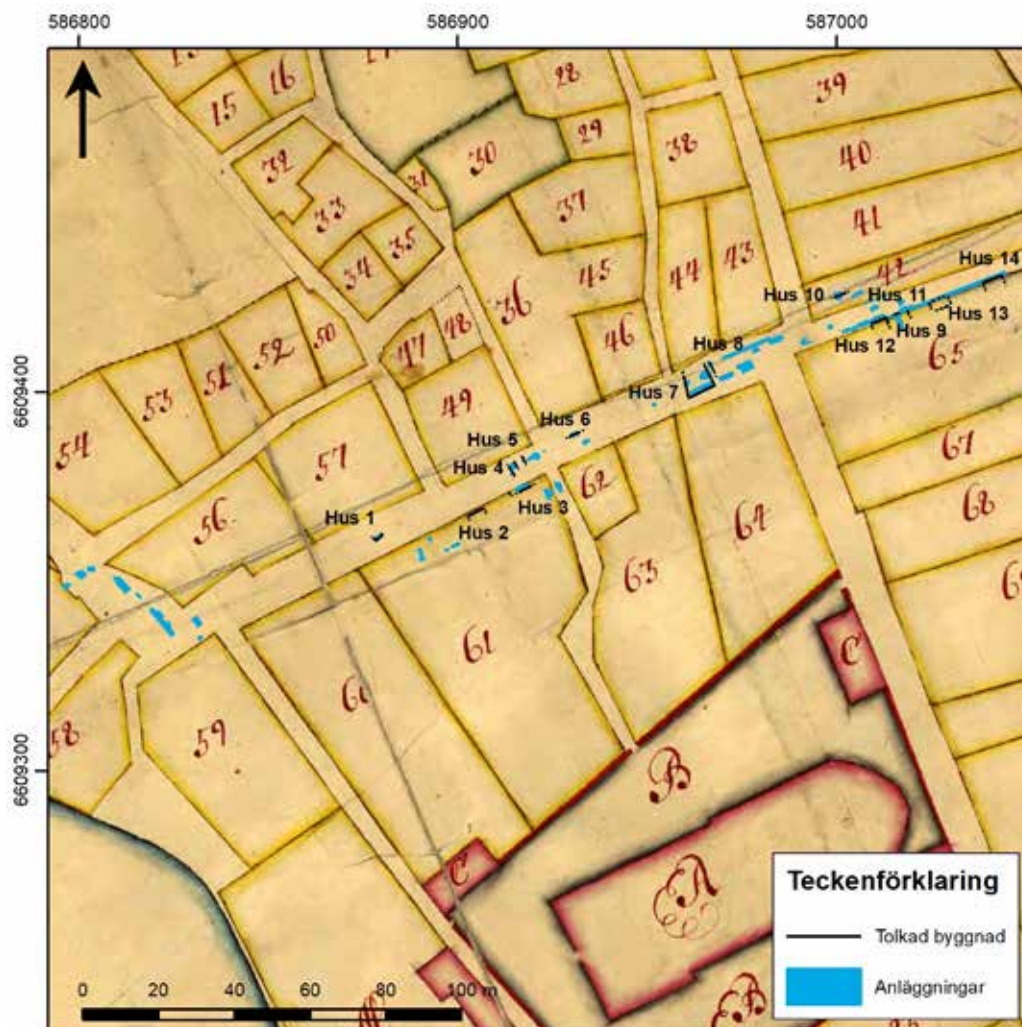
Figur 117. Bilden visar arkeologiska belägg för stadsdiket norr om det medeltida Västerås tillsammans med den tolkade sträckningen för diket som gjordes i samband med projektet Medeltidsstaden (Gustafsson & Redin 1977). Skala 1:2 500.

med att Skolgatan lades ut. Stadsdiket norr om staden hade spelat ut sin roll under 1600-talet, då bebyggelsen vuxit, och flera tomter fanns i Kyrkbacken norr om diket.

Bebyggelse från medeltid till mitten på 1600-talet

Medeltida bebyggelse framkom på flera punkter längs med Skolgatan vid undersökningarna. I östra delen av Skolgatan mot Vasagatan påträffades flera nerbrunna byggnadslämningar på rad (hus 12–14, figur 118). De bestod av fragmentariska rester efter träsyllar, med brandlager, och ovanför det ett tjock oregelbundet lager av eldpåverkad torv. ¹⁴C-analys från byggnaderna visar att det tillkommit under 1200- och 1300-talen. Byggnadslämningarna påminner om det brandlager som dokumenterades i närheten i samband med nedläggning av fjärrkyla 2008 (Ahlström 2008). Det är troligt att även detta lager är rester efter medeltida bebyggelse som alltså kan vara bevarad under ett relativt stort område under gångbanan i anslutning till Rudbeckianska gymnasiets hallbyggnad.

Flera stenhus har legat i Skolgatan och måste alltså vara äldre än gatan. Kanske revs byggnaderna i samband med att Skolgatan tillkom, eller så förstördes de i en stadsbrand som då kan möjliggjort anläggandet av Skolgatan. Ingen av dessa stenhus har kunnat ges en äldsta datering men det tycks inte orimligt att merparten av dem anlagts under medeltiden.

Figur 118. Anläggningar och de tolkade byggnaderna (hus 1–14) markerade i relation till Jonas Carlsteens karta över Västerås från 1688 (LMS T72-1:15). Skala 1:2 000.

Hus 7 som påträffades i Skolgatan verkar inte ha haft helt parallella väggar. Den östra respektive västra väggen tycks istället anpassade efter tomtgränserna som syns i Carlsteens karta från 1688. Detta kan indikera att en väg i nordsydlig riktning gått i anslutning till byggnaden i väster. Sannolikt i så fall en förlängning av Rektorsgatan. Byggnadens östra vägg har i så fall istället varit anpassad efter Gåsmyregatan i öster. Eftersom stadsdiktet norr om nuvarande Skolgatan måste ha delat av de tidigare tomtgränserna bör huset ha legat på en förlängning av tomt 62 i 1688 års karta.

Inom delområde B dokumenterades en stengrund från en byggnad ute i gatan (A226). Dateringen av byggnadsresterna är mycket osäker. Byggnaden är väldigt smal, knappt två meter, så det rör sig sannolikt inte om ett bostadshus. Eftersom få lager fanns under A226 kan detta vara en indikator på att lämningen har en hög ålder. Kanske så tidigt som 1300-tal då andra byggnader i Skolgatan belagts. Byggnaden har senast tagits ur bruk på 1600-talet, då Skolgatans föregångare är belagd i kartan från 1688.

Det äldre gatunätet

Anläggning A228 och A229 utgör sannolikt resterna efter den äldre Syslomansgatan som varit en förlängning på Djäknegatan söder om Skolgatan innan Rudbeckianska skolan uppfördes i mitten på 1800-talet. Byggnadslämningar ute i nuvarande Skolgatan öster om Syslomansgatan är resterna efter den tomtreglerade bebyggelse som då låg här. Flera ombyggnationer av Syslomansgatan identifierades vid undersökningar längre söderut, då det konstaterades att den äldsta gatan på platsen kom till kring första halvan av 1500-talet (Bergqvist och Bäck 2009:20–21).

Västra Kyrkogatan och Gåsmyregatan som gått i nordsydlig riktning har kunnat spåras i flera skikt. Det är också möjligt att brandlagren i korsningen Skolgatan–Blåsbogatan samt Skolgatan–Djäknegatan skall tolkas som äldre rester av gatunätet i form av brandskadade träbroläggningar. Även strax väster om Rektorsgatan påträffades flera skikt av med trärester och en stenlagd yta, som skulle kunna vara resterna efter en gata i nordsydlig riktning. Det stora kulturlagerdjup som bildats i korsningarna är sannolikt en följd av långvarigt användande, där hålvägsliknande fördjupningar skapats.

Av Skolgatan har inga spår äldre än 1600-tal påträffats, vilket visar att gatan med stor sannolikhet lades ut då. Antingen lades gatan ut efter en stadsbrand eller så revs bebyggelsen medvetet för att skapa plats för den nya tvärgatan. Skolgatan finns avbildad i Jonas Carlsteens grundritning över Västerås, vilket visar att gatan anlagts senast 1688 (LMS T72-1:15).

Den sammantagna bilden av gatunätet i Kyrkbacken visar att området norr om Domkyrkan utgjorts av ursprungliga gator i nordsydlig riktning, från centrala Västerås och norrut, bland annat till Skultuna och i förlängningen en av landvägarna mot Dalarna. De östvästligt liggande gatorna och gränderna har sannolikt till stor del tillkommit senare, där Skolgatan kan beläggas tillkommit under mitten på 1600-talet.

De arkeologiska iakttagelserna av igenläggningen av stadsdiket, ödeläggelsen av stenhuset i gatan och utläggandet av den äldsta skepnaden av Skolgatan passar väl in i tiden för drottning Kristinas reglering av Västerås. Reglingarna påbörjade på 1640-talet och brandfaran var den främsta orsaken. Men det låg även flera tidstypiska ideal bakom regleringarna. Gatusträckningarna förändrades och parallellitet och räta vinklar var den estetiska målbilden. Skolgatan ingick i 1640-talets regleringsplan och gjordes rak och bred (Ahlberg 2005:591ff).

Utvärdering

Den arkeologiska undersökningen har gjorts i enlighet med undersökningsplan och beslut från länsstyrelsen.

En följd av att den arkeologiska undersökningen utförts i form av schaktningsövervakning är att en stor del av de påträffade kulturlagren undersökts med grävmaskin. Detta har sannolikt påverkat mängden påträffade fynd. Medeltida kulturlager är generellt fyndfattiga vilket också delvis kan förklara fyndmängden. Endast en relativt liten del fynd har tillvaratagits som kunnat knytas till anläggningar eller kulturlager och dateringsunderlaget är därför begränsat. Detta i kombination med att relativt få ¹⁴C-analyser i relation till fornlämningens komplexitet utförts, gör att dateringarna för gator och anläggningar är något vaga.

Undersökningen har ändå gett ny kunskap om stadens utveckling i Kyrkbacken. Att bebyggelse är belagt till 1200- och 1300-tal är av stort värde för såväl forskning som samhällsplanering. Liksom en bättre bild av stadsdikets ursprungliga läge och utbredning. Då stora delar av de tidigmoderna kulturlagren tycks ha schaktats bort i modern tid, sannolikt i samband med etablerandet av Rudbeckianska gymnasiet, gör att både medeltida och förhistoriska anläggningar kan påträffas relativt ytligt i området.

Undersökningen visar att det i området bitvis finns välbevarade lämningar efter såväl verksamhet under järnåldern som medeltida bebyggelse. Västra delen av Skolgatan har varit relativt fri från kulturlager och anläggningar. Det är uppenbart att stora ingrepp gjorts i detta område under tidigmodern eller modern tid. Även om stora delar av det gravfält som en gång legat här är borta visar härd A119 att anläggningar som kan knytas till järnålders aktiviteter fortfarande finns bevarade under marken. Området har alltså hög vetenskaplig potential vid fortsatta arkeologiska undersökningar.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

LMS T72-1:15, Västerås stad, Jonas Carlsteens grundritning över staden 1688.

Kulturmiljöregistret. KMR.

<https://app.raa.se/open/fornsok/>

Litteratur

- Ahlberg, N. 2005. *Stadsgrundningar och planförändringar. Svensk stadsplanering 1521–1721*. Uppsala.
- Alström, U. 2008. *En kylslagen historia: Schaktningar vid Rudbeckianska skolan*. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2008:33.
- Alström, U. 2013. *En vattenläcka i Lappgränd, Kyrkebacken*. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2013:16.
- Bergqvist, J. och Bäck, M. 2009. *Systemmannens tomt och kök i senmedeltidens Västerås: Eller – åter till Djäknegatan*. UV Bergslagen Rapport 2009:2.
- Bergquist, U. (u.å.)a. *Kyrkebacken och Stadsdiket*. Riksantikvarieämbetet UV-Uppsala. Otryckt rapport.
- Bergquist, U. (u.å.)b. *Stadsdike och tullstaket i Västerås*. Riksantikvarieämbetet UV-Uppsala Rapport.
- Blomqvist, R. 1942. *Kammar från Lunds medeltid*. Kulturen. En årsbok 1942. Lund s. 133–162.
- Broberg, M. & Hasselmo, M. 1981. *Keramik, kammar och skor från 7 medeltida städer*. Medeltidsstaden 30. Stockholm.
- Bäck, M. 2005. *Kvarteret Domkyrkan, Västerås: Gatan och gårdsplan i kvarteret Domkyrkan*. UV-Bergslagen Rapport 2005:28.
- Carlsson, R. u.å. *Kvarteret Proban*. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala Rapport.
- Elfwendahl, M. 1999. *Från skärva till kärl – Ett bidrag till vardagslivets historia i Uppsala*. Lund Studies in Medieval Archaeology 22.
- Gustafsson, J.-H. och Redin L. 1977. *Västerås*. Medeltidsstaden 4. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport.
- Hallgren, A.-L. och Ählström, J. 2012. *Förbifart Norrtälje. Del av gård och gravfält från yngre järnålder*. Arkeologisk undersökning. Fornlämning Frötuna 171–173 och Norrtälje 24:2 Görta 8:1, Tälje 4:45. Frötuna och Norrtälje socken. Norrtälje kommun. Stockholms län Uppland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2011:60.
- Persson, J. 1976. *Kammar. Uppgrävt förlutet för PK-banken i Lund. En investering i arkeologi*. Red. A.W. Mårtensson. Lund. S. 317–332.
- Ros, J. 2020. *Gravkapell, gravar, hus och regleringar i Västra Kyrkogatan i Västerås*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport.
- Ros, J. 2019. *Stadsgård och Själagård: Medeltida stenhus i Västerås*. Kompletterande förundersökning och arkeologisk undersökning. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2018:72.
- Ros, J. 2015. *S:t Ilians kyrkogård i Västerås. Medeltida gravar i Citytunneln*. Arkeologisk förundersökning. Fornlämning Västerås 232:1. Citytunneln, Hantverkargatan/kvarteret Knut. Västerås Domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanland. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2014:24.
- Ros, J. 2014. *Medeltida stenhus i kvarteret Hagbard. Kanik Finn Jönssons gård/Själagården*. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2014:6

- Ros, J. 1996. *Kvarteret Gad*. UV Uppsala Rapport 1996:26.
- Ros, J. 1992. *Antler and bone handicraft in late Viking Age and Early medieval Sigtuna*. Paper at: Medieval Europe 1992. A Conference on medieval Archaeology in Europe 21 st–24 th September 1992 at the University of York, England. Vol 7. Art and Symbolism. York 157–162.
- Sjökvist, H. 2007. *Rudbeckianska skolans gamla huvudbyggnad*. Kulturhistorisk utredning. Stiftelsen Kulturmiljövård.
- Spjuth, O. 2017. *Vikingatida kulturlager. Upprustning av Stadsparken i Västerås*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Fornlämning Västerås 232:1, stadslager. Stadsparken. Västerås domkyrkoförsamling. Västerås kommun. Västmanlands län. Västmanland. Oskar Spjuth. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2017:41.

Tekniska och administrativa uppgifter

Arkeologisk undersökning (AU1)

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM16106
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-4496-15, 2016-07-29
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	201800304
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	20 september 2016–24 maj 2017
<i>Personal:</i>	Jonas Ros (projektledare) Oskar Spjuth (arkeolog)
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Västerås domkyrkoförsamling
<i>Fastighet:</i>	Västerås 1:1
<i>Fornlämning:</i>	L2002:434 och L2020:3445
<i>Fastighetskarta:</i>	66F 0IN Västerås
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6609329/Y586826 (SV av schakt 2)
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	Manuell inprickning
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	71 plan- och sektionssritningar i A4- och A3-format förvaras på KM i väntan på beslut om fyndfördelning.
<i>Fynd:</i>	134 fynd förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning. Sju fynd har gallrats.

Arkeologisk undersökning (AU2)

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM17092
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-1697-17, 2017-06-15 Tillägg 2017-08-17 Tillägg 2017-10-16
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	201800408
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	16 augusti 2017–3 december 2019
<i>Personal:</i>	Jonas Ros (projektledare) Oskar Spjuth (arkeolog)
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Västerås domkyrkoförsamling
<i>Fastighet:</i>	Västerås 1:1 och Domkyrkan 2
<i>Fornlämning:</i>	L2002:434
<i>Fastighetskarta:</i>	66F 0IN Västerås
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6609332/Y586840 (SV av schakt 3)
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	Manuell inprickning
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	40 plan- och sektionssritningar i A4- och A3-format förvaras på KM i väntan på beslut om fyndfördelning.
<i>Fynd:</i>	Tolv fynd förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning. Två fynd har gallrats.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell	103
Bilaga 2. Anläggningstabell	103
Bilaga 3. Sektionstabell	105
Bilaga 4. Fyndtabell, AU1	107
Bilaga 5. Fyndtabell, AU2	109
Bilaga 6. ¹⁴ C-analys, AU1	111
Bilaga 7. ¹⁴ C-analys, AU2	117
Bilaga 8. Vedartsanalys, AU1	125
Bilaga 9. Vedartsanalys, AU2	127
Bilaga 10. Konserveringsrapport	129
Bilaga 11. Övriga sektionsritningar	133

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Längd x bredd (m)	Djup (m)	Area (m ²)	Topografiskt läge	Beskrivning	Projekt
Schakt 1	300 x 2–3	2–3	855	Schakt i Skolgatan, Västra Kyrkogatan samt angränsande gator.	Schakt för nytt VA	AU1
Schakt 2	370 x 1	1,1	370	Schakt i Skolgatan, Västra Kyrkogatan samt angränsande gator.	Schakt för ny fjärrvärme	AU1
Schakt 3	235 x 10	0,7	1905	Schakt i Skolgatan	Schakt för nytt väglag	AU2
Schakt 4	5 x 5	0,7	25	Schakt i trottoaren söder om Skolgatan	Schakt för trädgrop	AU2
Schakt 5	5 x 5	0,7	25	Schakt i trottoaren söder om Skolgatan	Schakt för trädgrop	AU2
Schakt 6	3,8 x 2,8	1,8	10,5	Schakt vid Vasagatan	Schakt för moloker	AU2
Schakt 7	250 x 0,3	0,6	75	Schakt i GC-bana öster om Domkyrkan.	Schakt för el-kabel	AU2

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl.	Typ	Delområde	Sektion	Beskrivning/ anmärkning
A101	Stensamling	E	S103	Stenar.
A102	Stenkonstruktion	E	S104	Stenlagd yta. Golv i hus 10, bestående av 0,1–0,3 meter stora stenar. Två linjer av stenar bildade en ränna i ytan.
A103	Stenkonstruktion	E	S104	Syllstensrad i hus 10. Syllstensraden låg i öst-västlig riktning och utgjordes av 0,3–0,75 meter stora stenar.
A104	Stenkonstruktion	D	S105	Stenlagd yta.
A105	Stenkonstruktion	D	S105	Stenlagd yta.
A106	Stenkonstruktion	D	S107	Stenlagd yta.
A107	Stenkonstruktion	D	S108	Stenlagd yta.
A108	Stenkonstruktion	D	S108–S110	Grundmur. Södra väggen i hus 7.
A109	Stenkonstruktion	E	S112	Grundmur. Vägg i hus 10.
A110	Stenmur	A	S117	Stenmur
A111	Stenkonstruktion	A	S122	Stenlagd yta.
A112	Stenkonstruktion	A	S122	Stenlagd yta.
A113	Stenkonstruktion	A	S122, S121	Stenlagd yta.
A114	Stenkonstruktion	A	S123	Stenlagd yta.
A115	Stenkonstruktion	A	S124	Stenlagd yta.
A116	Stenkonstruktion	A	S124	Stenlagd yta.
A117	Stenkonstruktion	A	S125	Stenlagd yta.
A118	Stenkonstruktion	A	S126	Stenlagd yta.
A119	Härd	B	A128	Härd. Romersk järnålder. Prov (P4). Fornlämning L2020:3445.
A120	Stenkonstruktion	D	S130	Grundmur i hus 7.
A121	Stenkonstruktion	D	–	Grundmur i källare, hus 7.
A122	Stenkonstruktion	D	–	Grundmur. Källarvägg i hus 7. Rester efter takvalv ovanpå stenarna.
A123	Stenkonstruktion	D	S131	Grundmur.
A124	Stenkonstruktion	C	S137	Grundmur i hus 6.
A125	Stenkonstruktion	C	S135	Stenlagd yta.
A126	Stensamling	D	S139	Stenar i utfyllnadsmassor.
A127	Stenkonstruktion	C	S140	Stenlagd yta.
A128	Stensamling	D	S141	Stenar i utfyllnadsmassor.
A129	Stensamling	D	S141	Stenar i utfyllnadsmassor.
A130	Stenkonstruktion	A	S148	Stenlagd yta.
A131	Stenkonstruktion	D	S106	Stenlagd yta.
A132	Stenkonstruktion	C	S111	Stenlagd yta.
A133	Stenkonstruktion	C	S113	Stenlagd yta.
A134	Stenkonstruktion	D	S114	Stenlagd yta.
A135	Stenkonstruktion	A	S118	Stenlagd yta.
A136	Stenkonstruktion	A	S118	Stenlagd yta.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl.	Typ	Delområde	Sektion	Beskrivning/ anmärkning
A137	Stenkonstruktion	A	S118	Stenlagd yta.
A138	Stenkonstruktion	A	A119	Stenlagd yta.
A139	Stenkonstruktion	A	S120	Stenlagd yta.
A140	Stenkonstruktion	A	S121	Stenlagd yta.
A141	Stenkonstruktion	A	S121	Stenlagd yta.
A142	Stenkonstruktion	D	A129	Stenlagd yta.
A143	Stenkonstruktion	D	S131	Stenlagd yta. Golv i källare, hus 7.
A144	Stenkonstruktion	C	S132	Stenlagd yta.
A145	Stenkonstruktion	B	S151	Stenlagd yta?
A146	Stenkonstruktion	A	S122	Stenlagd yta.
A147	Stenkonstruktion	D	S110	Stenlagd yta.
A201	Träkonstruktion	E	S201	Nedrasade takbjälkar i hus 14.
A202	Träkonstruktion	E	S202	Syllstock i hus 13.
A203	Dike	E	-	Dike. Ränna 0,2 meter bred och 0,2 meter djup.
A204	Stenkonstruktion	E	-	Stenlagd yta. Gles stenpackning med åtta stenar.
A205	Stenkonstruktion	E	-	Stenlagd yta. Gatubeläggning
A206	Stenkonstruktion	E	S205	Syllsten för syllstock A238 i hus 12.
A207	Ränna	E	-	Dräneringsränna i trä. Fortsättning på A203.
A208	Tegelkonstruktion	E	S204	Tegelmur på stengrund, hus 11.
A209	Stenkonstruktion	E	-	Stenlagd yta, Stenpackning för hus?
A210	Stenkonstruktion	E	-	Stenlagd yta. Stenpackning för hus?
A211	Stenkonstruktion	E	-	Stenlagd yta.
A212	Stenkonstruktion	E	-	Stenlagd yta. Stenpackning med sju stenar.
A213	Stenkonstruktion	E	-	Stenlagd yta med gles stenpackning.
A214	Stenkonstruktion	C	S206	Stenlagd yta.
A215	Stenkonstruktion	D	-	Möjlig syllsten.
A216	Stenkonstruktion	D	S208	Syllstensrad, i hus 8.
A217	Stenkonstruktion	D	S211	Grundmur. Södra källarväggen i hus 7.
A218	Stenkonstruktion	C	S214	Stenlagd yta. Gata.
A219	Stenkonstruktion	C	S212	Syllstensrad i två skikt. Hus 4.
A220	Stenkonstruktion	C	-	Syllstensrad av två stenar i hus 5.
A221	Stenkonstruktion	C	S213	Stenlagd yta.
A222	Stenkonstruktion	C	-	Syllstensrad. I hus 4.
A223	Stenkonstruktion	C	-	Möjlig syllstensrad bestående av 3 stenar.
A224	Stenkonstruktion	C	S215	Grundmur i hus 2.
A225	Stenkonstruktion	C	S214	Syllstensrad i hus 3.
A226	Stenkonstruktion	B	S147	Grundmur i hus 1.
A227	Stenkonstruktion	C	-	Stenlagd yta
A228	Stenkonstruktion	C	-	Stenlagd yta för gata.
A229	Stenkonstruktion	C	-	Stenlagd yta. Kantstenar till gatubeläggning.
A230	Stenkonstruktion	B	-	Stenlagd yta
A231	Stenkonstruktion	B	-	Stenlagd yta
A232	Stensamling	B	-	Enstaka stenar
A233	Stensamling	B	-	Enstaka stenar.
A234	Stenkonstruktion	F	S217	Stenlagd yta med vällagda hårt kilade stenar (cirka 0,08–0,12 meter stora).
A235	Stenkonstruktion	F	S217	Stenlagd yta. Svallade stenar. Enstaka kantiga. Stenstorlek 0,08–0,15 meter.
A236	Stenkonstruktion	F	S217	Möjlig stenlagd yta i botten på sektion.
A237	Stenkonstruktion	F	S220	Stenlagd yta
A238	Härd	E	S202	Härd på uppbyggd eldpall i hus 13.
A239	Stenkonstruktion	E	S202	Syllstensrad i hus 13.
A240	Träkonstruktion	E	S202	Syllstock i hus 12. Vilade på syllsten A206.

Bilaga 3. Sektionstabell

*Sektionerna är redovisade i bilaga 11.

Sektion	Delområde	Anl.	Beskrivning/ anmärkning
S101	D	–	Schakt 2 i Skolgatan.
S102	E*	–	Schakt 2 i Skolgatan.
S103	E*	A101	Schakt 2 i Skolgatan.
S104	E	A102, A103	Hus 9. Schakt 2 i Skolgatan.
S105	E	A104, A105	Schakt 2 i korsningen Skolgatan–Gåsmyregatan.
S106	D	A131	Skolgatan.
S107	D*	A106	Schakt 2 i Skolgatan.
S108	D	A107, A108	Hus 7 och P2. Schakt 2 i Skolgatan.
S109	D	A108	Hus 7. Schakt 2 i Skolgatan.
S110	D	A108, A147	Hus 7. Schakt 2 i Skolgatan.
S111	C*	A132	Schakt 1
S112	E	A109	Schakt 2 i Skolgatan.
S113	C*	A133	Schakt 2 i Skolgatan.
S114	D*	A134	Schakt 2 i Skolgatan.
S115	B	–	Schakt 1 i Skolgatan.
S116	A*	–	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S117	A	A110	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S118	A	A135, A136, A137	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S119	A	A138	P1. Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S120	A	A139	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S121	A	A114, A140, A141	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S122	A	A111, A112, A113	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S123	A	A114	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S124	A	A115, A116	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S125	A	A117	Schakt 1 i Västra Kyrkogatan.
S126	A*	A118	Schakt 1.
S127	B*	–	Schakt 1.
S128	B	A119	P4. Schakt 1 i Skolgatan.
S129	D*	A142	Schakt 1 i Skolgatan.
S130	D	A120	Hus 7. Schakt 1 i Skolgatan.
S131	D	A122, A143	Hus 7. Schakt 1 i Skolgatan.
S132	C*	A144	Schakt 1 i Skolgatan.
S133	C	–	P3. Schakt 1 i Skolgatan.
S134	C	–	Schakt 1 i Skolgatan.
S135	C	A125	Schakt 1 i Skolgatan.
S136	C	–	Schakt 1 i Rektorsgatan.
S137	C	A124	Schakt 1 i Skolgatan.
S138	C*	–	Saknar djup. Schakt 1 i Rektorsgatan.
S139	C	A126	Stadsdiket. Schakt 2 i Rektorsgatan.
S140	C	A127	Schakt 1 i Skolgatan.
S141	C	A128, A129	Stadsdiket i schakt 1 i Rektorsgatan.
S142	C*	–	Schakt 1 i Skolgatan.
S143	C	–	Schakt 1 i Skolgatan.
S144	D	–	Schakt 1 i kv. Domkyrkan söder om Skolgatan.
S145	Utgår	–	Utgår. Något osäker lägesangivelse. I schakt 2 i Skolgatan. Ungefär samma läge som S213.
S146	B		Schakt 2 i Skolgatan.
S147	B	A226	Hus 1. Schakt 2 i Skolgatan.
S148	A*	A130	Schakt 2 i Västra Kyrkogatan.
S149	B	–	Stadsdiket? Schakt 1 i Blåsbogatan.

Bilaga 3. Sektionstabell

Sektion	Delområde	Anl.	Beskrivning/ anmärkning
S150	B	–	Schakt 2 i korsningen Blåsbogatan–Lykttändargränd.
S151	B	A145	Schakt 2 i korsningen Blåsbogatan–Lykttändargränd.
S201	E	A201	Hus 14. Schakt 3 i Skolgatan.
S202	E	A202, A238, A239	Hus 13 (proverna P7 och P8). Schakt 3 i Skolgatan.
S203	Utgår	–	Utgår. Del av S205.
S204	E	A208	Hus 11. Schakt 3 i Skolgatan.
S205	E	A206, A240.	Hus 12. Schakt 3 i Skolgatan,
S206	D*	A214	Schakt 3 i Skolgatan.
S207	C*	–	Schakt 3 i Skolgatan.
S208	D	A216	Hus 8. Schakt 3 i Skolgatan.
S209	C*	–	Hus 8. Schakt 3 i Skolgatan.
S210	C	–	Hus 8. Schakt 3 i Skolgatan,
S211	D	A217	Hus 7 och P6. Schakt 3. Djupschaktning vid lagning av ledning i Skolgatan.
S212	C	A219	Schakt 3 i Skolgatan,
S213	C	A221	Schakt 3 i Skolgatan,
S214	C	A218, A225	Schakt 3 i Skolgatan,
S215	C	A224	Schakt 3 i Skolgatan,
S216	E	–	Hus 13 i kv. Domkyrkan intill Skolgatan.
S217	F	A234, A235, A236	Schakt 7 i GC-väg i kv Domkyrkan 2.
S218	F*	–	Schakt 7 i GC-väg i kv Domkyrkan 2.
S219	F*	–	Schakt 7 i GC-väg i kv Domkyrkan 2.
S220	F*	A237	Schakt 7 i GC-väg i kv Domkyrkan 2.
S221	E	–	Schakt 6 i kv Domkyrkan 2 vid Vasagatan.

Bilaga 4. Fyndtabell AU 1

Fyndnr	Sakord	Material	Egenskap	Antal	Vikt (g)	Datering	Kontext	Anmärkning	Gallrat
F101	Kam	Ben	–	1	18	–	S119, L2.	Sammansatt dubbelkam (4 fragment).	–
F102	Mynt	Koppar	–	1	8	1660–1697	A107	1/6 öre SM. Präglat under Karl XI. 26 mm i diameter.	–
F103	Skål	Keramik	Yngre rödgods	2	19,7	1700-tal?	A102	En mynningsbit. Glasyr ut och invändigt. Spår av krit-pislera i vågmönster.	–
F104	Butelj	Glas	–	3	7	–	A102	En skärva cirka 8 mm tjock, de andra två 2 mm. Samtliga välvda.	–
F105	Spik	Järn	–	2	16,7	–	A102	–	Ja
F106	Fat	Keramik	Yngre rödgods	1		1600-tal.	S110, L18	Glasyr. Vitleredekor i vågmönster.	–
F107	Fat	Keramik	Yngre rödgods	1		1700-tal?	S112, L4 (A109)	Röd glasyr. Vitleredekor.	–
F108	Hästsosöm	Järn	Hästsosöm	1	4,1	–	A104	–	Ja
F109	Hantverksavfall	Ben	–	1	29	–	S102, L3	Sågat ben.	–
F110	Fat	Keramik	Yngre rödgods	1	69,2	1600–1700-tal	A106	Vitlerengobe med hemring och transparent glasyr.	–
F111	Skål	Keramik	Yngre rödgods	1	20	1600–1700-tal	A106	Mynningsbit. Glaserad in- och utvändigt. Vitleredekor. Fläckar av grön glasyr.	–
F112	Skål	Keramik	Yngre rödgods. Hank.	1	36,3	1600–1700-tal	A106	Reliefdekorerat handtag med grön glasyr.	–
F113	Kärl	Keramik	Yngre rödgods. Hank.	1	13,2	1500–1700-tal	A106	Delvis glaserad.	–
F114	Fat	Keramik	Yngre rödgods	4	34,2	1600–1700-tal	A107	Vitlerengobe med hemring och fläckar av grön glasyr. Glaserad invändigt.	–
F115	Skål	Keramik	Yngre rödgods	3	17	1500–1700-tal	A107	Glaserade invändigt. En skärva med vitleredekor.	–
F116	Gryta	Keramik	Rödgods. Hank.	1	22,3	–	A107	Oglaserad.	–
F117	Kritpipa	Bränd lera	Skaft	1	2,3	1600–1700-tal	A107	–	–
F118	Kedja	Cu-legering	–	3	4,5	–	A107	Kedja i kopparlegering.	Ja
F119	Kniv	Järn	Kniv	1	15,8	–	A107	Kniv med tånge.	Ja
F120	Föremål	Järn	Ljushållare	1	64,8	–	A107	–	Ja
F121	Gryta	Keramik	Yngre rödgods	1	8,6	1400–1600-tal	S114, L3	Sekundärbränd mynningsbit med invändig glasyr.	–
F122	Kritpipa	Bränd lera	Huvud	2	3,1	1700-tal	S116, L4	Huvud med dekor.	–
F123	Fönsterglas	Glas	–	1	7,9	–	S119, L6	Fönsterglas med tillverkningskant. Glaspest. 2 mm tjockt.	–
F124	Slagg	Slagg	–	2	35,7	–	S119, L2	–	Ja
F125	Hantverksavfall	Ben	–	1	49,3	–	S119, L2	Mellanfotsben, nöt.	–
F126	Gryta	Keramik	Yngre rödgods	2	94	1500–1600-tal	S124, L19	Botten och mynningsbit. Invändig glasyr. Sekundärbränd botten.	–
F127	Gryta	Keramik	Yngre rödgods	1	25,1	1500–1600-tal	S125, L8	Bottenskärna. Invändigt glaserad. Eldpåverkad utsida.	–
F128	Kärl	Keramik	Porslin	1	0,6	1700–1900-tal	A112	In- och utvändigt glaserad.	–
F129	Fat	Keramik	Yngre rödgods	1	2,9	1600–1700-tal	S130, L5	Vitlerengobe med hamring och grön glasyr invändigt.	–
F130	Kärl	Keramik	Yngre rödgods	1	8,7	1600–1700-tal	A124	Mynningsbit med fragmentarisk vitleredekor och grön glasyr.	–
F131	Gryta	Keramik	Yngre rödgods. Fot och hank.	2	39,2	1600–1700-tal	S134, L3	Ten mynningsbit och en fot från trefotsgryta. Svart glasyr på mynningsbit. Två kärl?	–
F132	Fat	Keramik	Yngre rödgods	4	42,5	1600–1700-tal	S134, L3	Vitlerengobe på insidan och vit och röd glasyr.	–
F133	Kakelugn	Keramik	–	5	82,5	–	S134, L3	Svart och grön glasyr	–

Bilaga 4. Fyndtabell AU1

Fyndnr	Sakord	Material	Egenskap	Antal	Vikt (g)	Datering	Kontext	Anmärkning	Gallrat
F134	Gryta	Keramik	Yngre rödgods. Handtag och fot.	2	102	1650–1750	S135, L4	Trefotsgryta. Delvis glaserat handtag.	–
F135	Hästsosöm	Järn	–	1	3,9	–	S135, L4	–	Ja
F136	Gryta	Keramik	Yngre rödgods. Fot, buk.	2	19,2	1500–1700-tal	S139, L3	Trefotsgryta. Delvisa glaserade.	–
F137	Fat	Keramik	Yngre rödgods	2	63	1500–1700-tal	S139, L4	Brungul spräcklig glasyr på insidan.	–
F138	Kärl.	Keramik	Yngre rödgods	1	8,4	–	S139, L4	Glasyr på insidan.	–
F139	Gryta	Keramik	Yngre rödgods. Handtag.	1	139	1650–1750	S141, L5	Handtag till trefotsgryta. Delvis glaserad.	–
F140	Bryne	Bergart	Hängbryne	2	12,5	–	S146, L4	Hängbryne i skiffer. Påbörjad bormning av hål. Storlek 7x13x80 mm	–
F141	Gryta	Keramik	Yngre rödgods	1	3,6	1500–1700-tal	S149, L2	Glasyr invändigt.	–

Bilaga 5. Fyndtabell AU 2

Fyndnr	Sakord	Material	Egenskap	Antal	Vikt (g)	Datering	Kontext	Anmärkning	Gallrat
F201	Skål	Keramik	Yngre rödgods	2	17	1500–1700-tal	A210	Två olika kärl. En glaserad invändigt och en med ytvändig vitlerengobe.	–
F202	Gryta	Keramik	Yngre rödgods. Fot, buk.	2	119,4	1500–1700-tal	A211	Invändig glasyr. Ovanpå stenpackning A211.	–
F203	Fat	Keramik	Yngre rödgods. Mynning	1	14,7	Cirka 1700-tal	A211	Invändig vitleredekor och glasyr.	–
F204	Kakel	Keramik	–	1	26,4	1800-tal	A211	Två synliga bokstäver "N O(?)". Grön glasyr.	–
F205	Gryta	Keramik	Yngre rödgods	1	36,3	–	A221	Fot till trefotsgryta. Oglaserad.	–
F206	Föremål	Järn	Hästska	1	160	–	A221	Helska	Ja
F207	Föremål	Järn	Hästska	1	104	–	A221	Halvska	Ja
F208	Skål	Keramik	Yngre rödgods	1	2,1	1600–1800-tal	Intill A222	Mynningsbit, vitleredekor	–
F209	Gryta	Keramik	Yngre rödgods	1	8	1600–1700-tal	A222	Mynningsbit, svart glasyr.	–
F210	Kritpipa	Bränd lera	Skaf	5	1	1600–1700-tal	Sektion 214, lager 4, A219	–	–
F211	Gryta	Keramik	Yngre rödgods. Mynning, botten, buk.	5	67,6	1500–1700-tal	L1 i S207	Invändig mörk eller ljusbrun glasyr,	–
F212	Flaska	Keramik	Stengods	1	30,6	1700–1800-tal	L1 i S207	Mineralvattenflaska med utvändigt glasyr.	–
F213	Butelj	Glas	Mynning, botten.	2	62,5	1700–1800-tal	L1 i S207	Butelj i brungrönt glas.	–
F214	Fat	Glas	Fajans	1	7,2	1700–1800-tal	L1 i S207	Vit glasyr in- och utvändigt.	–

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Uppsala 2017-07-31

Jonas Ros
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Resultat av ¹⁴C datering av obrända ben från KM16106, Västerås, Västmanland. (p 1139)

Förbehandling av benmaterial:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblästring).
2. Ultraljudsvätt i avjoniserat, urkockt vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0,8 M HCl tillsätts, omrörning (30 minuter, cirka 10 °C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (6-8 timmar, 90 °C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningsinverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ¹⁴C-bestäms förbränns till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion före acceleratorbestämningen. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

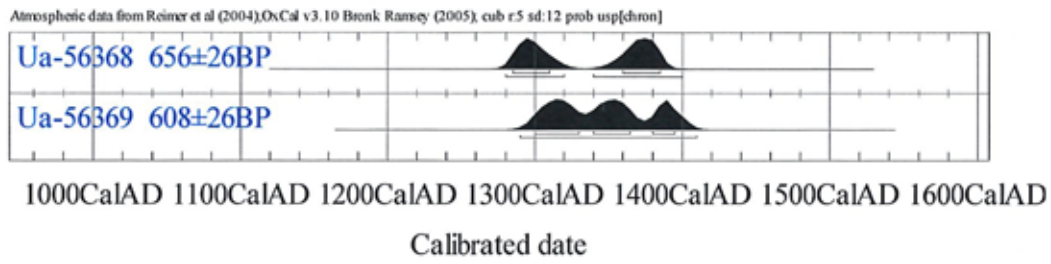
RESULTAT

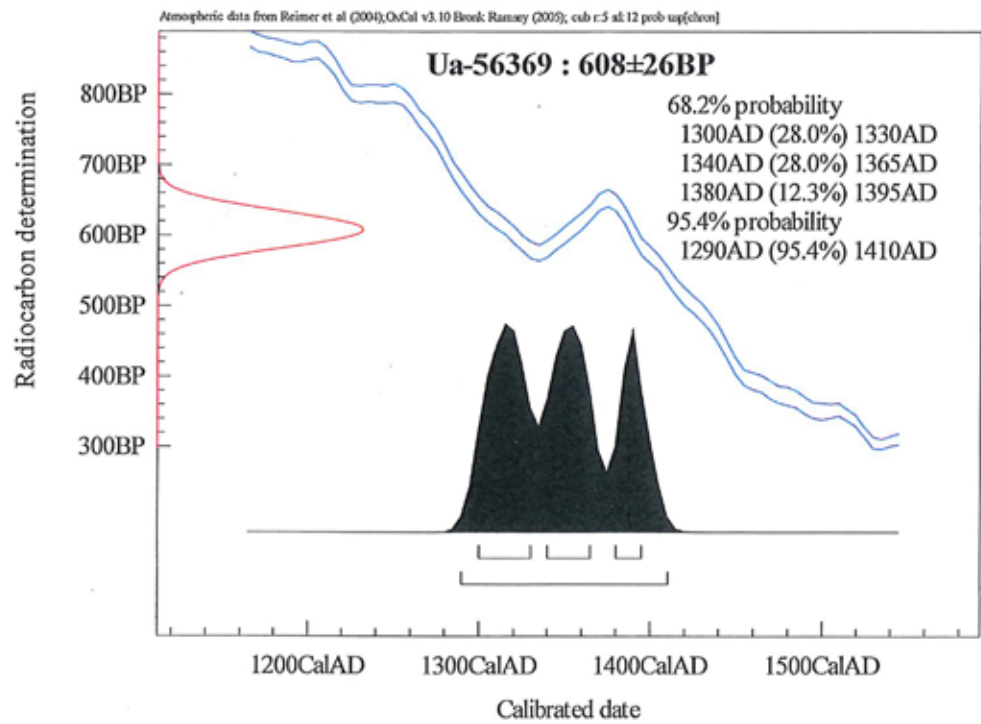
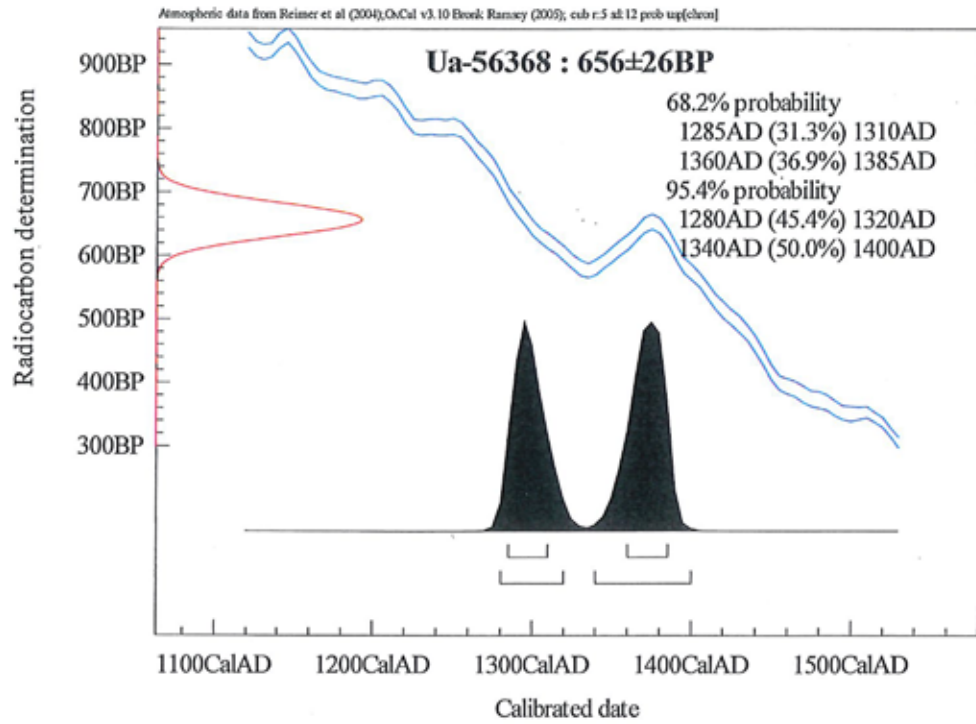
Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-56368	Prov 1	-22,3	656 ± 26
Ua-56369	Prov 3	-22,5	608 ± 26

Provet *Prov 2* var av för dålig kvalitet och kunde ej dateras.

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@physics.uu.se

Uppsala 2017-09-05

Jonas Ros
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Västra kyrkogatan och Skolgatan, Västerås AU, KM 16106. (p 1205)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

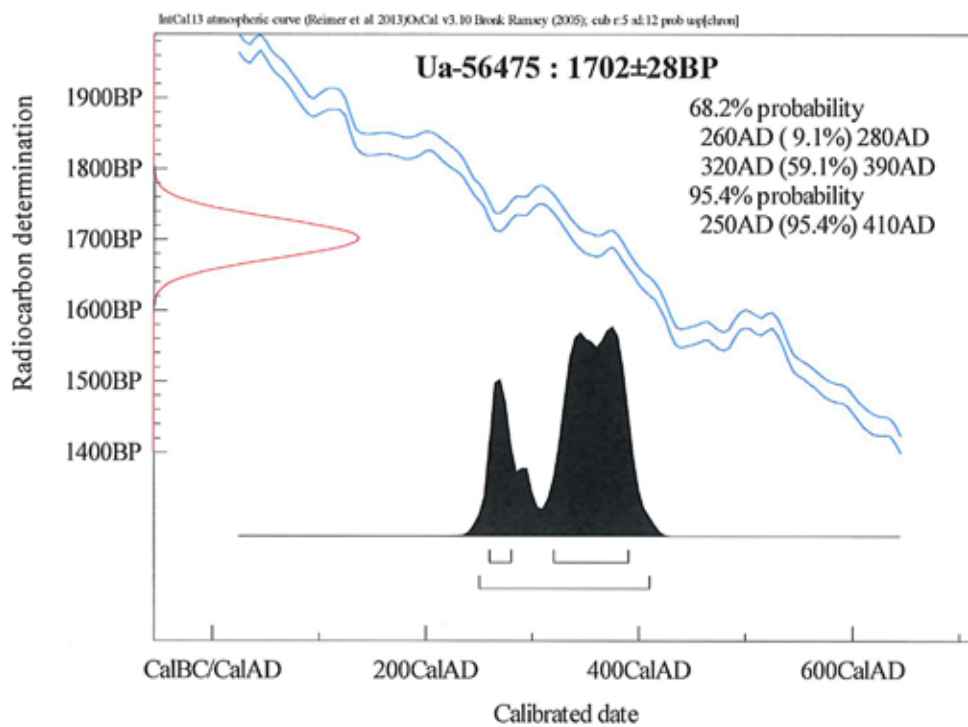
Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-56475	Prov 4, sektion 28, lager 7, härd A19	-26,9	1 702 ± 28

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@physics.uu.se

Uppsala 2018-12-03

Jonas Ros
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Resultat av ¹⁴C datering av träkol och obrända ben från KM17092, Västerås, Västmanland. (p 1863)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av benmaterial:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblästring).
2. Ultraljudsvätt i avjoniserat, urkokt vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0,8 M HCl tillsätts, omrörning (30 minuter, cirka 10 °C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (6-8 timmar, 90 °C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningsinverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

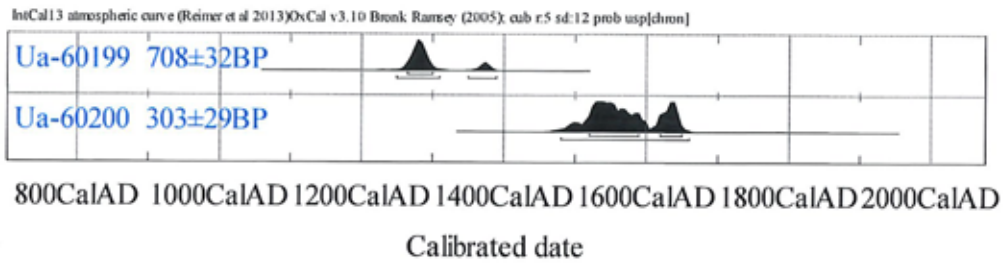
Den fraktion som ¹⁴C-bestäms förbränns till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion före acceleratorbestämningen. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

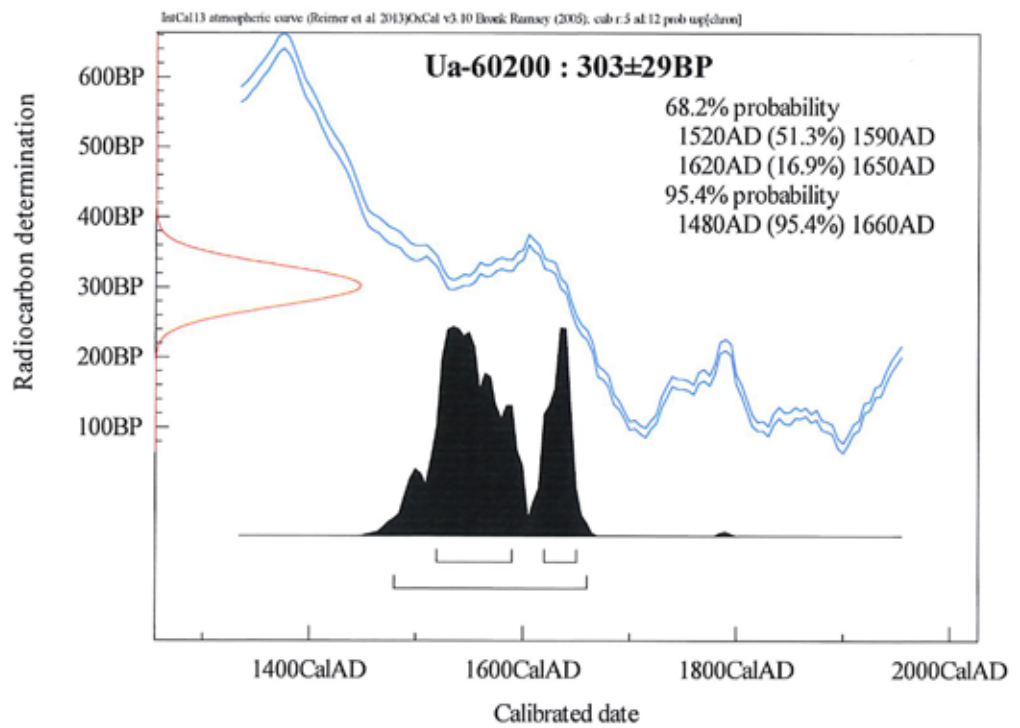
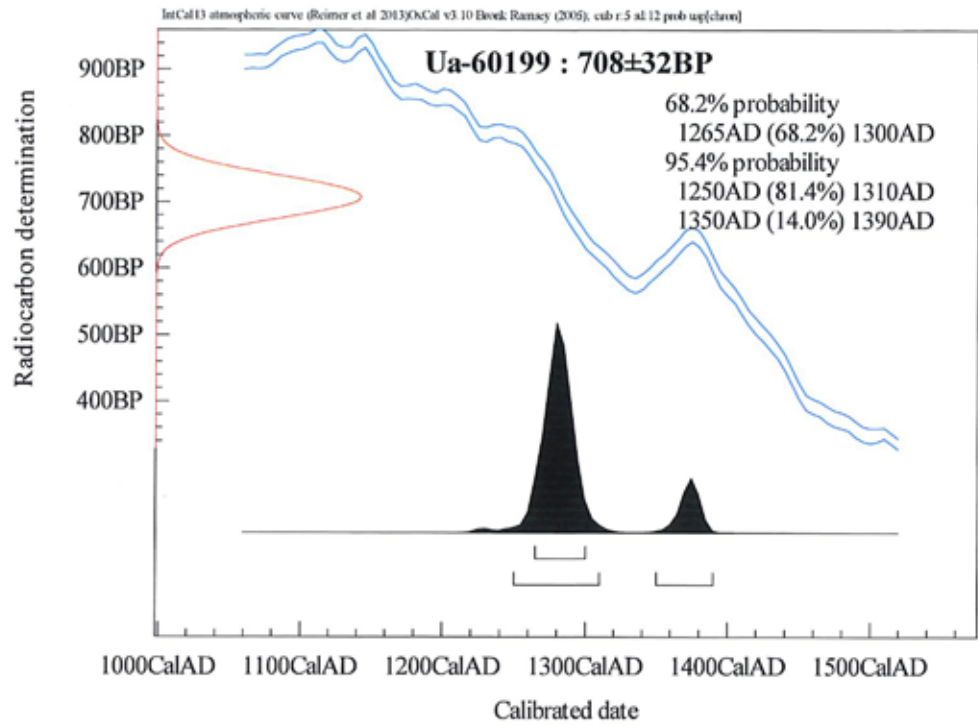
RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-60199	Prov 5, A206	-28,0	708 ± 32
Ua-60200	Prov 6, A17	-22,3	303 ± 29

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@physics.uu.se

Uppsala 2019-03-15

Jonas Ros
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Resultat av ¹⁴C datering av träkol och obrända ben från KM17092, Västerås, Västmanland. (p 2097)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av benmaterial:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblästring).
2. Ultraljudsvätt i avjoniserat, urkokt vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0,8 M HCl tillsätts, omrörning (30 minuter, cirka 10 °C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (6-8 timmar, 90 °C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningens inverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

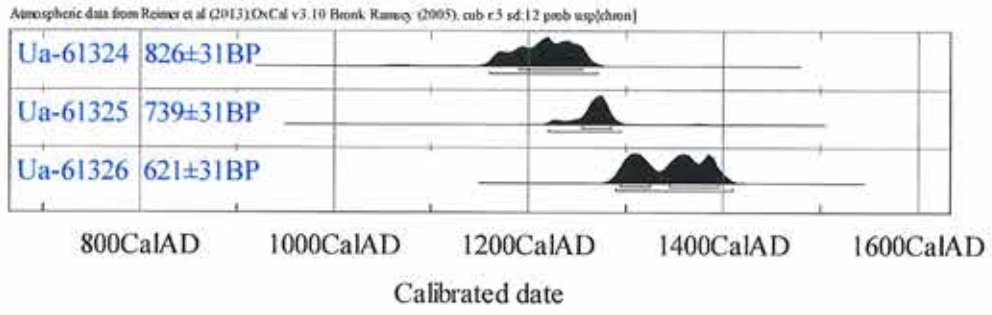
Den fraktion som ¹⁴C-bestäms förbränns till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion före acceleratorbestämningen. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

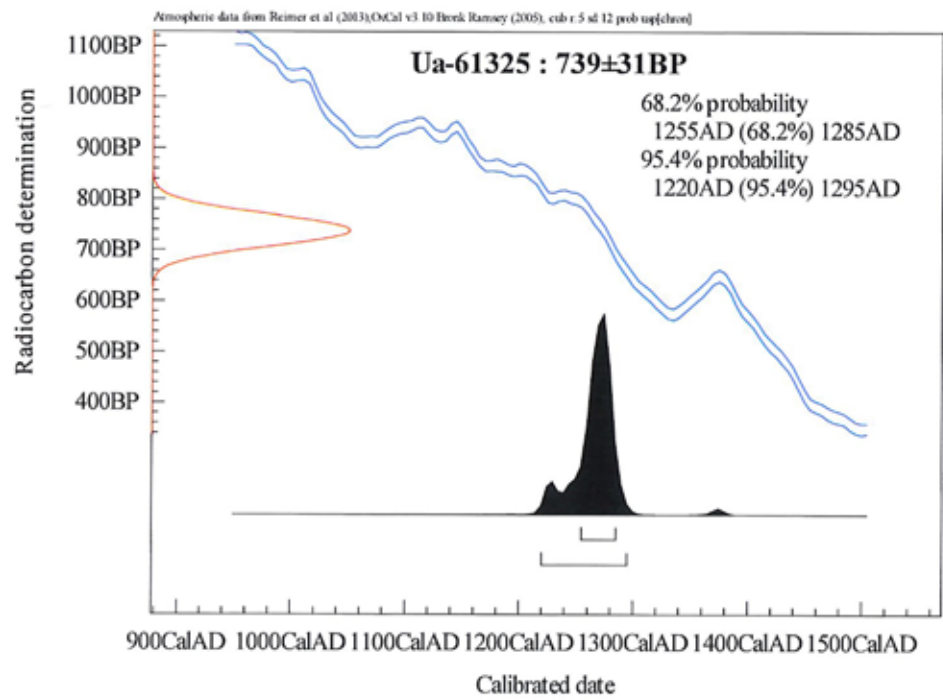
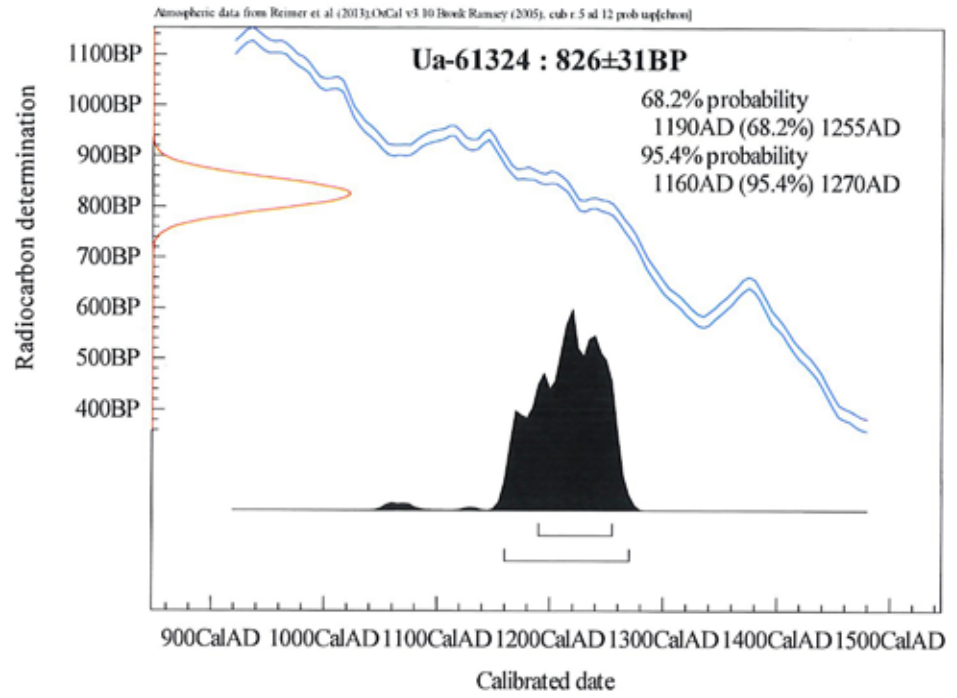
RESULTAT

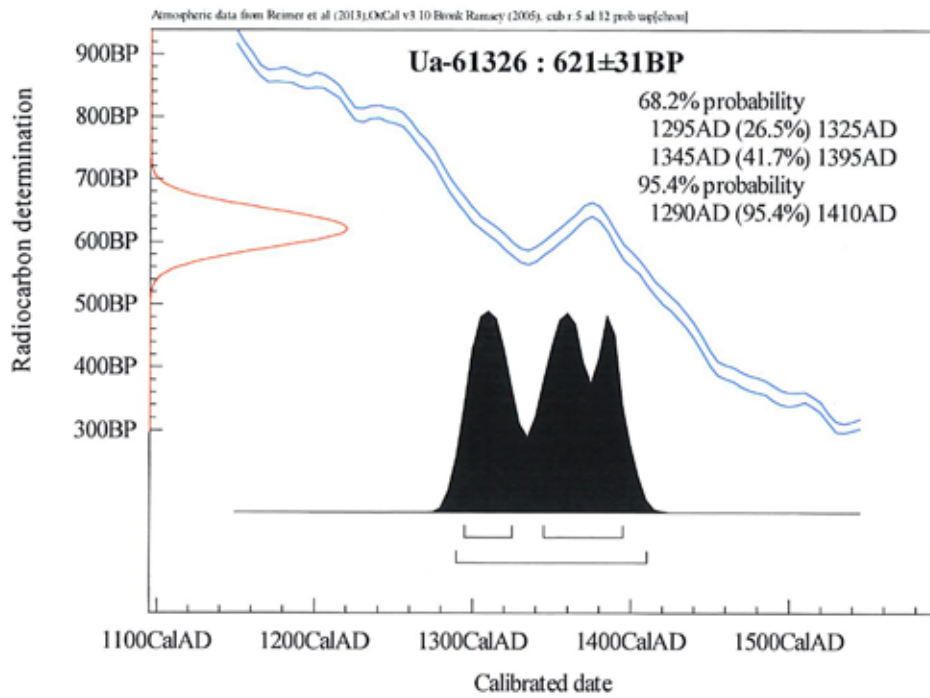
Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-61324	Prov 7	-19,5	826±31
Ua-61325	Prov 8	-19,6	739±31
Ua-61326	Prov 9	-21,9	621±31

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1734

**Vedartsanalyser på material från Västmanland,
Västerås, Västra kyrkogatan.**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1734

2017-05-29

Vedartsanalyser på material från Västmanland, Västerås, Västra kyrkogatan.

Uppdragsgivare: Jonas Ros/Stiftelsen kulturmiljövård

Arbetet omfattar ett kolprov från en härd.

Provet innehåller kol från ek. Ek kan ge hög egenålder vid datering.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
19	P4	Härd	37,5g	0,3g 15 bitar	Ek 15 bitar	Ek 19mg	

Erik Danielsson/VEDLAB

Kattås

670 20 GLAVA

Tfn: 0570/420 29

E-post: vedlab@telia.com

www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Ek	<i>Quercus robur</i>	500- 1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energiirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomy 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 18080

**Vedartsanalyser på material från Västmanland,
Västerås. KM projekt 17092**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 18080

2018-10-04

Vedartsanalyser på material från Västmanland, Västerås. KM projekt 17092

Uppdragsgivare: Jonas Ros/Stiftelsen Kulturmiljövård

Arbetet omfattar två kolprover från en huslämning som undersökts. Båda proverna är tagna i vad som tolkats vara konstruktioner till huset.

Båda proverna innehåller kol från tall. Tall har ofta använts till konstruktioner i hus eftersom det är relativt beständigt mot röta. Tall kan bli gammal i sig ock därmed orsaka hög egenålder, något som får tas med vid bedömning av dateringsresultaten.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
	P7	Brandlager på golv	3,8g	3,6g 4 bitar	Tall 4 bitar	Tall 93mg	
	P8	Syllstock	2,2g	2,2g 3 bitar	Tall 3 bitar	Tall 170mg	

Erik Danielsson/VEDLAB

Kattås

670 20 GLAVA

Tfn: 070 34 00 645

E-post: vedlab@telia.com

www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomik 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskva vedprover.

2017-07-04

Stiftelsen Kulturmiljövård
Att: Jonas Ros
Stora gatan 41
722 12 Västerås

Konserveringsrapport

1. Ärende

konservering av en sammansatt dubbelkam av ben från 1200-1300-tal samt ett kopparmynt från Nyare tid.

1.1 Fyndort

Vs, Domkyrkoförsamlingen, RAÄ 232:1, Västerås stad, Skolgatan. LSt Dnr: 431-4496-15; KM 16106.

2. F1 KAM

Sammansatt dubbelkam, förefaller vara gjord av ben. Kammen har glesa grova tänder åt ett håll och täta tunna tänder åt andra hållet. Stödskenorna är ornerade med linjer och punktcirklar. Kammen har fem stycken tandskivor och är sammanfogad med fem stycken nitar av kopparlegering.

2.1 Tillstånd

Kammen undersöktes under mikroskop.

Ovan: före konservering, båda sidor.

Besöksadress
Riddargatan 13 (Armémuseum),
Stockholm
Postadress
Acta KonserveringsCentrum AB
Riddargatan 13 D
114 51 Stockholm

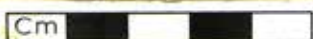
Telefon
070 759 29 41
073 360 74 73

E-post
sophie.nystrom@actakonservering.se
info@actakonservering.se
www.actakonservering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
556744-7395
Företaget godkänt för F-skatt

Den var trasig i fyra delar med passning. Nitarna var täckta av jord och gröna korrosionsprodukter. Kammen hade rester av jord, sand och rötter samt en beige/rostfärgad beläggning på ytan och mellan tänderna. Mindre sprickbilning fanns tvärs över enstaka tänder samt på stödskenorna. Benen var missfärgat grönt kring nitarna. Ena änden av en stödskena samt ett antal tänder var avbrutna och saknades. Kammen var något deformerad med svängs form.

Ovan: efter konservering, båda sidor.

2.2 Åtgärd

Ytorna rengjordes omväxlande med skalpell, svinhårspenslar, bambusticka och insektsnål. Vidare tvättades stabila ytor med bomullstopp fuktad med 50% etanol i avjoniserat vatten. Sprickor konsoliderades med 10 % (w/v) Paraloid B72 i etanol:aceton (4:1) som applicerades med pensel.

Åtkomliga delar av nitarna frampreparerades med skalpell och belades sedan med ett skyddande skikt 10 % (w/v) Paraloid B72 i etanol:aceton (4:1) som applicerades med pensel. Slutligen limmades kammens delar ihop med Paraloid B72-lim (akrylat co-polymer). Arbetet utfördes under mikroskop (x10).

3. F2 Kopparmynt

Nyare tid

3.1 Korrosionsstatus

Mynt av kopparlegering. Myntet undersöktes under mikroskop.

Ovan: före konservering, båda sidor.

Myntets yta täcktes av en hård och skrovlig korrosionsbeläggning med inslag av gruskorn och lera. En svag antydning till prägling syntes vid myntets rand på ena sidan. Den rödbruna metalliska ytan syntes fläckvis.

Ovan: efter konservering, båda sidor.

3.2 Åtgärd

Myntet undersöktes inledningsvis okulärt under mikroskop och fotograferades före konservering.

Därefter bearbetades det försiktigt under mikroskop med hjälp av skalpell, bambustickor och penslar med syfte att avlägsna överflödiga korrosionsprodukter och förtydliga präglingen.

Avslutningsvis putsades båda föremålen med en mjuk roterande gethårstrissa och lite mikrokristallint vax.

Prägling på åt- och frånsida framkom, dock något otydligt.

4. Rekommendationer för hantering och förvaring

Hantera föremålet alltid med handskar.

4.1 Benkam

Föremål av ben bör förvaras i ett stabilt klimat kring 50% relativ luftfuktighet (RF).

4.2 Mynt av kopparlegering

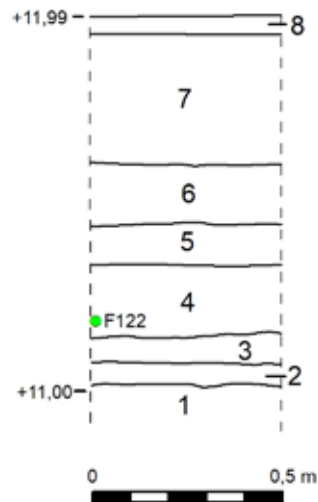
Hantera myntet alltid med handskar. Föremål av kopparlegering, bör förvaras i ett stabilt kontrollerat klimat med 35% RF eller lägre.

/Konservering och fotografering utförd 2017 av Sophie Nyström och Karin Lindahl, Konservatorer, Acta Konserveringscentrum AB.

Bilaga 11. Övriga sektionsritningar

I denna bilaga presenteras sektionsritningar som inte ansetts relevanta för att besvara undersökningens frågeställningar. Liksom i kapitlet Undersökningens resultat presenteras ritningarna här fördelat efter delområde (A–F).

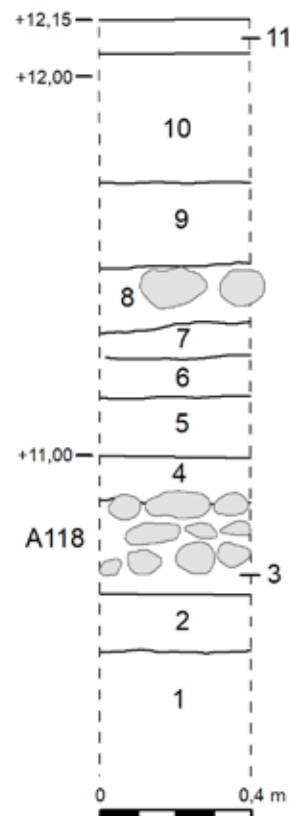
Övriga sektionsritningar, delområde A

Sektion 116. Skala 1:20.

Lagerföljd:

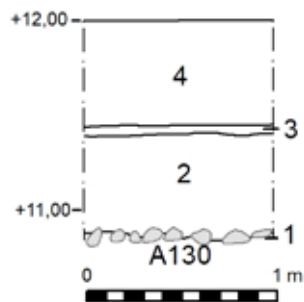
- 1) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 2) Brun siltblandad lera med innehåll av tegelflis och kol.
- 3) Grå lera.
- 4) Brun siltblandad lera med innehåll av tegelflis och kol. Kritpipa (F122) i lagret.
- 5) Sand, äldre marknivå.
- 6) Lera.
- 7) Grus och sand. Bärlager.
- 8) Asfalt.

Sektion 126. Sektionen föreställer bland annat A118, stenlagd yta i tre skikt. Dokumenterad i Skolgatan. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Morän. Naturlig undergrund.
- 2) Sand.
- 3) Hårt packad sand.
- 4) Brun lera.
- 5) Brun flammig lera med inslag av stenar och kolbitar.
- 6) Grus och sand.
- 7) Flammig mörkebrun lera.
- 8) Grus och sand. Stenar i toppen av lagret som kan utgjort resterna av en gatubeläggning.
- 9) Hårt packat sand med inslag av grus.
- 10) Sand. Modernt bärlager.
- 11) Gatsten.

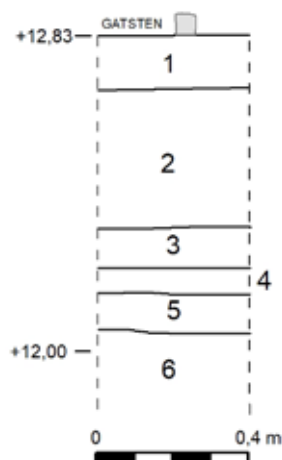

Sektion 148. Sektionen visar botten av A130, stenlagd yta. Dokumenterad från nordöst. Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Sand mellan stenar i stenlagd yta AI:30. Ej borttagen.
- 2) Sand. Fyllning för tidigare markvärmeschakt.
- 3) Glasfiber.
- 4) Grus. Modernt bärlager.

Övriga sektionsritningar, delområde B

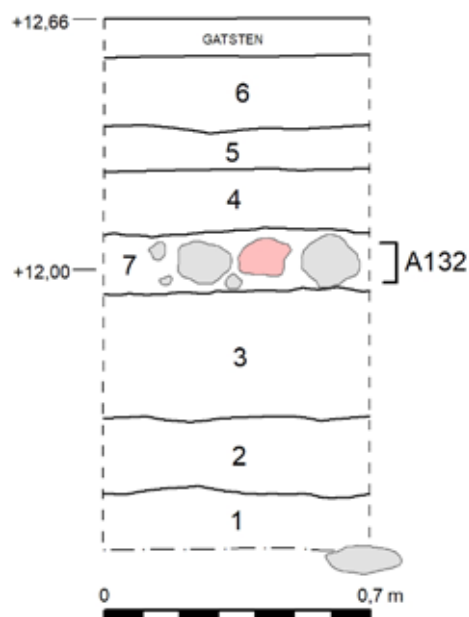

Sektion 127. Sedd från S-SÖ. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Sand. Bärlager.
- 2) Gråbrun sand. Bärlager.
- 3) Beige lera.
- 4) Svartbrun humös silt.
- 5) Ljusbrun sand.
- 6) Brun lera. Naturlig undergrund. Fortsatte ned till två meters djup.

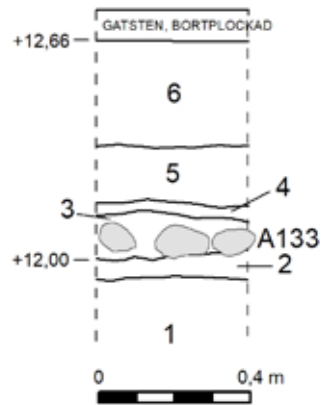
Övriga sektionsritningar, delområde C

Sektion 111. Anläggning 132. Skala 1:20.

Lagerföljd:

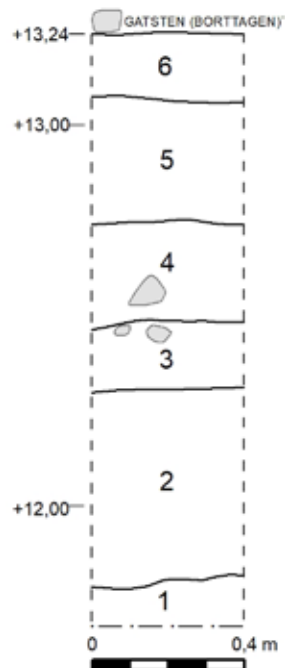
- 1) Grå kalk och stenar.
- 2) Gråbrun humös silt med inslag av kalkbruk och tegelflor.
- 3) Grå lera. Påfört lager. Stenar i toppen (A132). Stenarna utgör en gatubeläggning.
- 4) Grå lera, tegelflor, kalkbruk. Påfört lager.
- 5) Sand och lera.
- 6) Grus och sand. Bärlager.
- 7) Mörkebrun sand, lera och tegelflor. Gatubeläggning (A132).

Sektion 113. A133. Skala 1:20.

Lagerföljd:

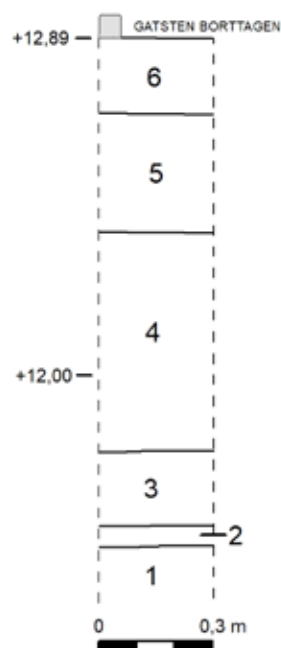
1. Grå lera.
2. Gråbrun lerblandad jord med inslag av tegelflisor och sten. Stenlagd yta i toppen.
3. Gråbrun sand och jord. Lager på gatan.
4. Brun sand och lera.
5. Brun sand och lera.
6. Bärlager.

Sektion 142. Dokumenterad från väster. Skala 1:20.

Lagerföljd:

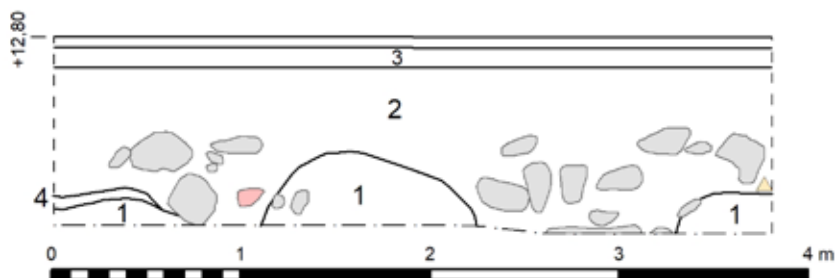
- 1) Beige lera med inblandning av grå silt.
- 2) Homogen grå silt med inslag av träkol.
- 3) Kompakt lager av silt, grus och småsten.
- 4) Brungrå silt med tegel, ben, trä och träkol.
- 5) Grus, sand och sten. Bärlager.
- 6) Sand och grus. Bärlager.

Sektion 138. Skala 1:20.

Lagerföljd:

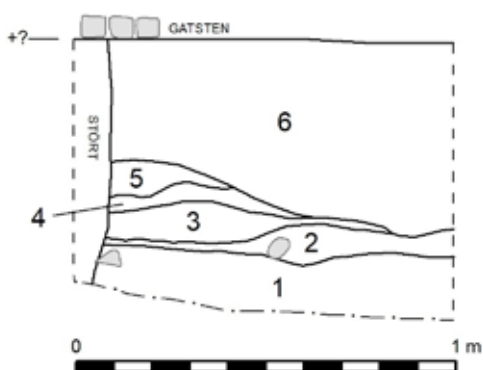
- 1) Grå steril lera.
- 2) Svart kol och sot. Fläckvis bränd orange sand. Brandlager.
- 3) Gråbrun lera.
- 4) Grå lera.
- 5) Grus och sand och stenar.
- 6) Sand. Bärlager.

Sektion 207. I södra schaktväggen av schakt 3. Sett från norr. Skala 1:40.

Lagerföljd:

- 1) Lerig brun humös silt med stor mängd tegelkross och yngre rödgods, kol, och buteljglas. Enstaka djurben.
- 2) Brun sand med stora stenar i.
- 3) Grus. Bärlager.
- 4) Skikt med kol.

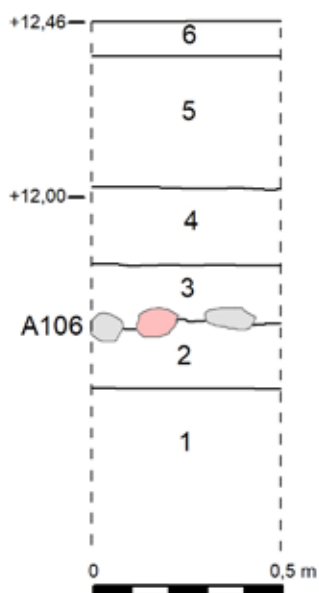

Sektion 209. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Sand.
- 2) Grå lera med inslag av trä.
- 3) Rödbränd torv.
- 4) Grå lera med inslag av kol.
- 5) Brun lera.
- 6) Grus och sand. Bärlager.

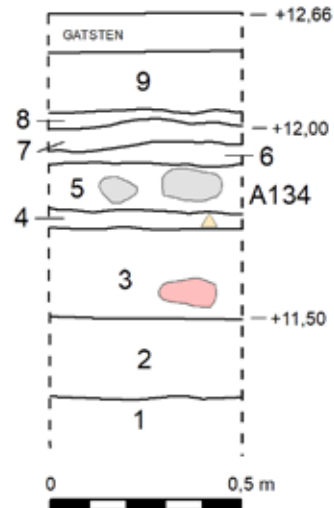
Övriga sektionsritningar, delområde D

Sektion 107. Sett från söder. Stenlagd yta A106 i sektionen. Skala 1:20.

Lagerföljd:

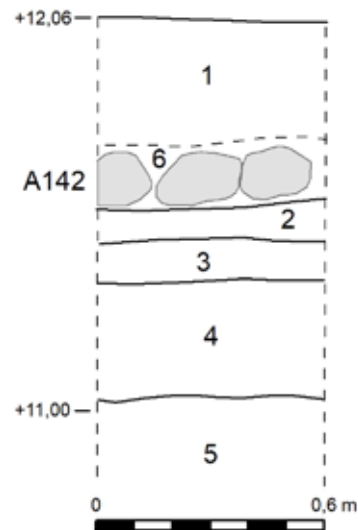
- 1) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 2) Brun lera. Troligen äldre markyta.
- 3) Brun lerblandad silt med inslag av träflis och djurben. Fynd av keramik med datering till 1600–1700-tal ovanpå A106.
- 4) Lerig silt. Påfört lager.
- 5) Sand. Bärlager.
- 6) Gatsten.

Sektion 114. Skala 1:20.

Lagerföljd:

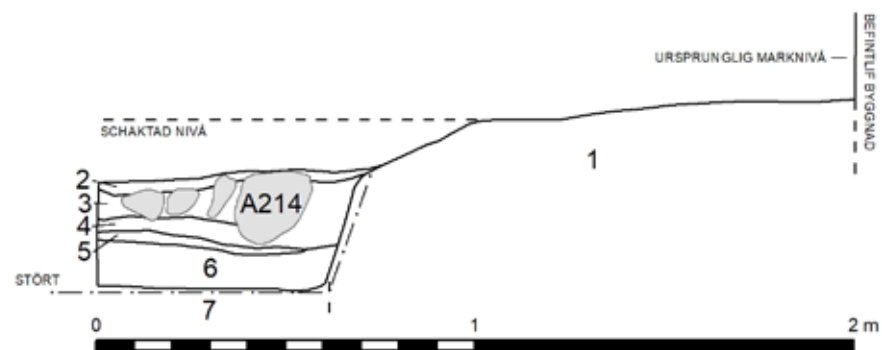
- 1) Grå lera.
- 2) Gråbrun lera.
- 3) Brun lerblandad humös silt med inslag av brända djurben, tegelkross och stenar. Fynd av yngre rödgods (F121).
- 4) Humös silt och kalkbruk blandat. Omrört lager.
- 5) Brun humös silt och sand med stenlagd yta (A134) anlagd i lagret.
- 6) Brun lera och grus med inslag av tegel.
- 7) Krossat tegel.
- 8) Brun lerig sand.
- 9) Grus. Bärlager.

Sektion 129. Stenlagd yta A142 i sektionen. Stenläggningen representerar en gatubeläggning. Sett från S-SÖ Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Bärlager.
- 2) Brungrå grusig sand med inslag av tegelkross.
- 3) Brunt grus.
- 4) Brungrå silt med tegelkross.
- 5) Lera. Naturlig undergrund. Ned till cirka två meters djup.
- 6) Skikt av tegelkross lagt direkt på stenlagd yta A142

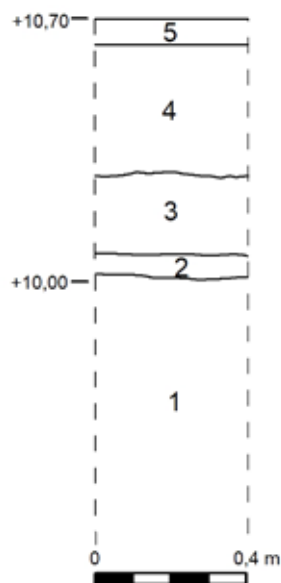

Sektion 206. Sedd från öster. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Sand. Bärlager.
- 2) Kompakt siltig sand med rikligt inslag av tegel.
- 3) Sättsand för stenlagd yta A214.
- 4) Horisonter av sand och tegelkross.
- 5) Gråbrun humös silt.
- 6) Sand, grus och småsten. Utjämningslager.
- 7) Brun siltblandad lera med inslag av kol, tegelkross och trä.

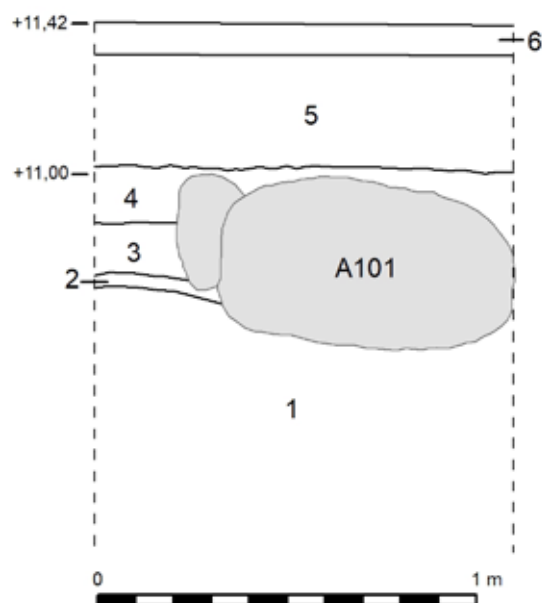
Övriga sektionsritningar, delområde E

Sektion 102. Sett från söder. Dokumenterat i schakt 2. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Grå lera. Naturlig undergrund.
- 2) Blågrå lera.
- 3) Blågrå lera med inslag av organiskt material, tegelstänk och kolstänk. Fynd av mellanfotsben (F109) Lagret fortsatte ytterligare fem meter öster om sektionen, där lagret tunnade ut.
- 4) Sand och grus. Bärlager.
- 5) Gatsten.

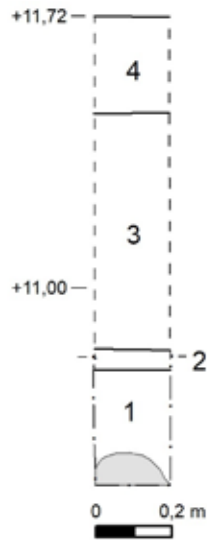

Sektion 103. Sett från söder. Dokumenterat i schakt 2. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Grå lera.
- 2) Rödbrunt förmultnat trä.
- 3) Grå lera med inslag av sot och kol.
- 4) Grå lera. Påfört lager.
- 5) Grus och sand. Bärlager.
- 6) Gatsten.

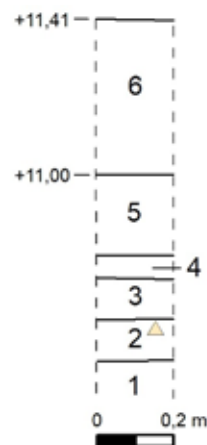
Övriga sektionsritningar, delområde F

Sektion 218. Sedd från öster. Skala 1:20.

Lagerföljd:

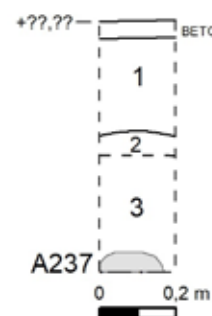
- 1) Brun lerblandad silt. Kulturpåverkad.
- 2) Beige sand.
- 3) Lera, sand och silt blandat. Påförda massor.
- 4) Matjord med gräs i toppen.

Sektion 219. Sedd från öster. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Brun lera.
- 2) Gråvitt kalkbruk.
- 3) Grå sand.
- 4) Kalkbruk med inslag av brända bitar kalk.
- 5) Grå sand med och grus.
- 6) Matjord.

Sektion 220. Sedd från öster. Skala 1:20.

Lagerföljd:

- 1) Sand.
- 2) Sand och tegelkross.
- 3) Lera och sand med inslag av småsten och tegelkross.
- 4) Överst betongplattor.